

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MARDİN'DE KADIN FOLKLORU
“SAVUR ÖRNEĞİ”
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemre ÇINAR

Danışman
Doç. Dr. Tuğrul BALABAN

NEVŞEHİR 2021

ÖN SÖZ

Kadın ve kadın folkloru konusunda halkbilimi alanında yeterli çalışma bulunmaması sebebi ile dikkatimizi çeken konunun farklı etnik grupları ve bakış açılarını bünyesinde barındıran Mardin ili Savur ilçesi örneği üzerinden ele alınması düşüncesine bağlı olarak üretilen lisans üstü tezi ile alana katkı sunulması amaçlanmıştır.

Çalışma Mardin'in Savur ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Mardin ili Savur ilçesi merkezinden başlanarak sırasıyla kırsal yerleşim bölgelerine uzanan çalışmada hazırlanan derleme sorularına ek olarak yapılan görüşmelerde dikkati çeken yeni konuları da ekleme ihtiyacı duyulmuştur. Kadın merkezli çalışmada önceki araştırmalardan elde edilen bulgularla paralellik arz eden uygulamaların yanı sıra yeni ve farklı ritüelle ve inanmalarla da karşılaşmıştır. Sakinlerinden olduğumuz coğrafyaya bir araştırmacı olarak baktığımızda birçok bilinmeyen uygulamanın varlığından haberdar olduk ki görüşme yapılan kadınların da bu araştırma vesilesi ile unutulmaya yüz tutmuş gelenekleri hatırladığını ya da hatırlayan kişilerden öğrenerek bahse konu kültürel zenginliklerin farkına vardığı tespit edildi. Niteliğinden dolayı lisans üstü tezi olarak değerlendirilecek çalışmanın ileride tespit edilecek yeni bulgular ile zenginleştirilerek kitap olarak da değerlendirilebileceği sonucuna vardık.

Lisans üstü tezi olarak hazırlanan bu çalışmada tez konusunun belirlenmesi, çalışma yöntemi ve evreninin tespit edilmesi aşamalarından itibaren her konuda bilgi ve desteklerinden istifade ettiğim sayın hocam ve danışmanım Doç. Dr. Tuğrul BALABAN'a, lisans ve yüksek lisans süreci boyunca yol göstericiliği ile yolumu aydınlatan sayın hocam Prof. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu süreçte her zaman yanımda olan, yorulduğum yerde beni yeniden umutlandıran ve desteklerini esirgemeyen aileme minnettarım.

Cemre ÇINAR

MARDİN'DE KADIN FOLKLORU

“SAVUR ÖRNEĞİ”

Cemre ÇINAR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı, Yüksek Lisans, Şubat 2021

Danışman: Doç. Dr. Tuğrul BALABAN

ÖZET

Geçmiş gelecekle bütünleştirme işlevine sahip olan folklor, geçmiş geleceğe taşıma gücüne de sahiptir. Folklor, ortak yaratmaların doğuşuna kaynaklık ederken toplumların birlik duygusunu da pekiştirir. Folklorun yayılmasına ve gelişmesine ritüellerin kutlanmasının yanı sıra kutsanması kaynaklık eder.

Tezin konusunu Mardin ilinin Savur ilçesinde yaşayan çeşitli zenginliklere sahip ve ortak bir kültürde birleşmiş kadınların sahip olduğu değerler oluşturmaktadır. Bununla birlikte elde edilen veriler ışığında kadının toplum içindeki rolü tespit edilmiş, sözlü ürünlerin hangi boyutta yaşatıldığı incelenmiştir.

Kültürel zenginliği ve kendine has özellikleri ile tanımlanabilecek Mardin'in Savur ilçesi, bu yönleri dışında bölge insanının ortak duyguyu yaşamalarına da bir zemin olmuştur. Araştırmalar aracılığıyla ortak duygunun nesilden nesile taşınmasının yapıtaşısı olan sözlü ürünler, kadının toplumdaki aktif rolünü gözler önüne sermiştir. Şehrin dil yapısı üçlü bir sisteme (Türkçe, Arapça ve Kürtçe) dayandığından dolayı bu durum kültürel verimliliği artırmış, kadının kendini anlamlandırma noktasında ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Çalışma dokuz bölümden oluşmaktadır. Çalışmada aynı zamanda 3 dilde derlenen sözlü ürünlerden Arapça ve Kürtçe olanların Türkçeye çevirisi de yapılmıştır.

Saha verilerine dayalı olarak sistematik hale getirilen bu çalışmada araştırmanın niteliğine uygun olarak başta derleme yöntemleri olmak üzere, bu yönetime bağlı gözlem metodu tercih edilmiş ve kitle iletişim araçlarının imkanları kullanılarak çalışma tamamlanmıştır. Bunların dışında yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş olup konu ile ilgili diğer kaynaklar da taranarak araştırma konusu derinleştirilmiştir.

Özetle anlatırsak bu çalışmada, Savur ve çevresinde kadınlara has ortamlara ait folklor unsurları ele alınmış, bu unsurlar bilimsel yollarla derlenmiş, tasnif edilerek incelemeye tabii tutulmuştur. Yapılan derlemede kültürel değerlerin yozlaşmamasına özen gösterildiği de ayrıca tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mardin, Savur, kadın, folklor, kültür

**WOMEN’S FOLKLORE İN MARDİN
“EXAMPLE OF SAVUR”**

CEMRE ÇINAR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Turkish language and literatüre, February 2021

Supervisor: Assoc.Tuğrul BALABAN

ABSTRACT

Folklore, which has the function of integrating the past with the future, also has the power to carry the past to the future. While folklore is a source for the birth of common creations, it also reinforces the sense of unity of societies. The celebration of rituals as well as the consecration of folklore is the source of the spread and development of folklore. The subject of the thesis is the values nurtured by women living in Savur district of Mardin province, who have various riches and are united in a common culture. However, in the light of the data obtained, the role of women in the society was determined, and the extent to which oral products were kept alive was examined. Savur district, which has cultural richness, has lived many common feelings for centuries. Oral products, which are the cornerstones of the transmission of shared emotion from generation to generation through research, have revealed the active role of women in society. Since the language structure of the city is based on a triple system (Turkish, Arabic and Kurdish), this situation has increased cultural efficiency and met the needs of women in terms of self-interpretation. The study consists of 9 parts. At the same time, translations of oral products compiled in 3 languages (Turkish, Arabic and Kurdish) were also made. In the study, the study was completed by using the field research, the observation way and the mass media. Apart from these, master's and doctoral theses have been examined and the research subject has been deepened by scanning other resources related to the subject. As a result, the folkloric products and values of the women living in Savur district were examined. It was also determined in the compilation that care was taken not to corrupt cultural values.

Keywords: Mardin, Savur, woman, folklore, culture

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1
A. Çalışmayla İlgili Ön Bilgiler	1
a. Çalışmanın Konusu	1
b. Çalışmanın Amacı.....	1
c. Çalışmanın Kapsam ve Sınırları.....	2
d. Çalışmada İzlenen Yöntem	2
B. Araştırma Yapılan Yörenin Genel Özellikleri	2
a. Savur Adının Menşei	2
b. Savur'un Tarihi	3
Subarular-Hurriler Dönemi.....	3
Mitanniler Dönemi	3
Asurlular Dönemi	3
Part Dönemi.....	4
Müslüman Araplar Dönemi	4
Selçuklular ve Türklerin Bölgeye Gelmesi.....	4
Artuklular Dönemi.....	4
Savur'un Genel Coğrafyası, İklimi ve Nüfusu.....	5
c. Kadın ve Folklor	5

BİRİNCİ BÖLÜM GEÇİŞ DÖNEMLERİ

1.1. Doğum	9
1.1.1. Doğum Öncesi	12
1.1.1.1. Hamile Kalmak İsteyen Bir Kadının Başvurduğu Yöntemler	13
1.1.1.2. Cinsiyet Tayini	17

1.1.1.3. Aşırme.....	19
1.1.1.4. Bebek Çeyizi	20
1.1.1.5. Düşük Yapmak İsteyen Kadın	20
1.1.1.6. Hamile Kadının Kaçınmaları	21
1.1.2. Doğum Sırası	22
1.1.3. Doğum Sonrası	23
1.1.3.1. Tuzlama/Yıkama	27
1.1.3.2. İlk Süt	27
1.1.3.3. Çocuğa Ad Verme	28
1.1.3.4. Göbek Düşmesi	29
1.1.3.5. Kırk Basması	30
1.1.3.6. Lohusalık-Lohusa Ziyaretleri	31
1.1.3.7. Kırklama	32
1.1.3.8. Sütten Kesme.....	33
1.1.3.9. Diş Çıkarma.....	34
1.2. Evlilik	34
1.2.1. Düğün Öncesi	35
1.2.2. Evlilik Yaşı	36
1.2.3. Kısmet Açmak İçin Yapılanlar	37
1.2.4. Görücülük	37
1.2.5. Kız İsteme (Tilbe).....	38
1.2.6. Söz	39
1.2.7. Nişan	39
1.2.8. Başlık-Kalen-Kalın-Naht	41
1.2.9. Çeyiz Açma (İçhez)	41
1.2.10. Kına-Hınne.....	42
1.2.11. Kına Gecesi (Ana Kınası)	42
1.3. Düğün	44
1.3.1. Nikâh.....	45
1.3.2. Düğün Yemeği.....	45
1.3.3. Gelin Alma.....	45
1.3.4. Düğün Sonrası.....	46
1.3.5. Gerdek.....	47
1.3.6.Sabahiye.....	47
1.4. Ölüm.....	48
1.4.1. Ölüm Öncesi İnanışlar	49
1.4.1.1. Ölümü Düşündüren Belirtiler	50
1.4.1.2. Ölümünden Kaçınmalar.....	50

1.4.2. Ölüm Sırası	51
1.4.2.1. Ölüm Anının Yaklaştığı Anlaşıldığında Yapılan İşlemler.....	51
1.4.3. Ölüm Sonrası	52
1.4.3.1. Ölünün Bekletilmesi	52
1.4.3.2. Yıkama ve Kefenleme	53
1.4.3.3. Cenazenin Taşınması.....	54
1.4.3.4. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler.....	54
1.4.3.5. Cenaze Evi /Ölü Yemeği	54
1.4.3.6. Ölen Kişinin Eşyaları.....	56
1.4.3.7. Devir-İskat	56
1.4.3.8. Yas Tutma	56
1.4.3.9. Mezar Ziyaretleri	58

İKİNCİ BÖLÜM

ANONİM HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ VE KADIN

2.1. Türkü.....	59
2.1.1. Türkü ve Kadın	59
2.2. BİLMECE.....	62
2.2.1. Bilmece ve Kadın.....	62
2.3. MASAL	64
2.3.1. Masal ve Kadın	64
2.3.2. Masallar ve Adları	65
2.3.2.1. İmcar Kızı.....	65
2.3.2.2. Oyuncak Bebek	65
2.3.2.3. Sakta	66
2.3.2.4. Pire.....	67
2.4. ATASÖZÜ ve DEYİM.....	68
2.4.1. Atasözü ve Kadın.....	68
2.4.2. Deyim ve Kadın	72
2.5. ALKIŞ (DUA) ve KARGIŞ (BEDDUA)	74
2.5.1. Alkış (Dua) ve Kadın	74
2.5.2. Kargış ve Kadın	75
2.6. Halk Hikâyesi	78
2.6.1. Halk Hikâyesi ve Kadın	78

2.6.2. Hikâyeler ve Adları.....	79
2.6.2.1. İnşallah	79
2.6.2.2. Hadeife (Basamak)	80
2.6.2.3. Kadının Şerrinden Korum.....	80
2.6.3.4. Gelin-Kaynana.....	81
2.6.3.5. Semer.....	81
2.6.3.6. Kahvaltı	82
2.6.3.7. Radyo.....	82
2.6.3.8. Horoz.....	83
2.7. Mani.....	83
2.7.1. Mani ve Kadın	83
2.8. Tekerleme.....	85
2.8.1. Tekerleme ve Kadın.....	85
2.9. Ninni	88
2.9.1. Ninni ve Kadın.....	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK MUTFAĞI VE KADIN

3.1. Sofra Geleneği.....	92
3.1.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları	92
3.1.1.1. Yemekler	92
3.1.1.1.1. İkbebet Maslukin (Haşlanmış İçli Köfte).....	92
3.1.1.1.2. Basmavat (Kızartılmış İçli Köfte).....	93
3.1.1.1.3. Kibe –Masarin (İşkembe).....	94
3.1.1.1.4. Dolma Mikleye (Yumurtalı Kabak Kızartması).....	95
3.1.1.1.5. Keket Mişviyin.....	95
3.1.1.2. Tatlılar	96
3.1.1.2.1. Harkoo Sıb'ı (Ekmek Tatlısı-Ağız Yakan).....	96
3.1.1.2.2. Şorbit Halip-Zerde (Sütlaç).....	97
3.1.1.2.3. Isfire (Pekmezli Hamur Tatlısı).....	97
3.1.1.2.3. Kıtkat (Cevizli Tatlı)	98
3.1.2. İçecek Türleri ve Yapılışları	99
3.1.2.1. Cillep (Pekmezden İçecek).....	99
3.1.2.2. Hoşaf	99
3.1.2.3. Mırra (Acı Kahve).....	100

3.2. Mutfakta Kullanılan Araç-Gereçler	100
3.3. Kış Hazırlığı	103

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HALK TAKVİMİ VE KADIN

4.1. Yörede Ayların Adları	107
4.2. Yörede Mevsimlerin Adları ve Aylara Göre Yapılan İşler	108
4.3. Meryem Cuması	110
4.4. Rüzgârlar	111

BEŞİNCİ BÖLÜMÜ

HALK HEKİMLİĞİ VE KADIN

5.1. Göz Ağrısı	115
5.2. Öksürük	115
5.2.1. Mahlep	116
5.3. Karın Ağrısı	116
5.4. Bebekler Bazı Durumları İçin Yapılanlar	116
5.4.1. İkşut	116
5.4.2. Ci'de	116
5.5. Suseleye	117
5.6. Sarılık	117
5.7. Burkulma-Kırıklar	117
5.8. Sırt Ağrısı	118
5.9. Boğaz Ağrısı	119
5.10. Mantar	119
5.11. Deri	119

5.12. Baş Ağrısı	120
5.13. Basur	120
5.14. Yanık	120
5.15. Siville.....	121
5.16. Kulak Ağrısı.....	121

ALTINCI BÖLÜM HALK OYUNLARI VE KADIN

6.1. Bablekan	123
6.3. Delilo.....	124
6.4. Şemmame.....	124
6.5. Reyhani	124
6.6. Govend	124
6.6. Çiftetelli.....	124

YEDİNCİ BÖLÜM GIYİM-KUŞAM VE KADIN

7.1. Üst Giyim	126
7.1.1. Yelek.....	126
7.1.2. Fistan.....	126
7.1.3. Kamis.....	126
7.1.4. Sıdriye.....	127
7.1.5. Takıye-Keftiye-Şapka.....	127
7.2. Alt Giyim.....	127
7.2.1. Şalvar	127
7.2.2. Etek	127
7.2.3. Uzun Lastikli Don.....	127
7.2.4. Patik	127
7.2.5. Cörebe.....	128

7.2.6. Kıpkap.....	128
7.2.7. Naylon Mişşeye	128
7.3. Elbiselerde Kumaşın Cinsi	128
7.3.1. Kıyafetler İçin Kullanılan Renkler.....	128
7.4. Baş Örtüleri	129
7.4.1. Merhame	129
7.4.2. Peştamel	129
7.4.3. Şerpe	129
7.4.4. Kamta.....	129
7.5. Örtüş Şekilleri ve Adları.....	130
7.6. Süslenme ve Kadın	130
7.6.1. Yöresel Ziynet Eşyaları.....	130

SEKİZİNCİ BÖLÜM BAYRAM VE KADIN

8.1. Bayram Öncesi	132
8.2. Ramazan Bayramı.....	133
8.3. Arife Günü	134
8.4. Kurban Bayramı	134
8.5. Yılbaşı.....	135

DOKUZUNCU BÖLÜM İNANIŞ VE KADIN

9.1. Hayvanlarla İlgili İnanışlar	137
9.2. Tabiat İle İlgili İnanışlar.....	137
9.3. Ev Eşyalarıyla İlgili İnanışlar	138
9.4. Nazarla İlgili İnanışlar	138
9.5. Bedenle İlgili İnanışlar	140

9.6. Büyüsel İşlemlere İlgili İnanışlar	140
9.7. Çocukla İlgili İnanışlar	141
9.8. Bereketle İlgili İnanışlar	142
9.9. Zamanla İlgili İnanışlar	142
SONUÇ.....	144
KAYNAKÇA	146
DİZİN	164
EKLER.....	168

KISALTMALAR

Ar. : Arapça

C. : Cilt

çev : Çeviren

K. : Kürtçe

KK. : Kaynak Kişi

s. : Sayfa

S. : Sayı

T. : Türkçe

TDK : Türk Dil Kurumu

TTK : Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

A. Çalışmayla İlgili Ön Bilgiler

a. Çalışmanın Konusu

Her medeniyet geçmiş ile gelecek arasında köprü işlevi gören kültürel değerlere sahiptir. Kültürel değerler, bir toplumun hayata bakış açısını ve sahip oldukları yazılı ve sözlü ürünleri tanıtır. Bununla beraber kültür bir milletin aynası olarak ait olduğu toplumun kederlerini, sevinçlerini, savaşlarını ve dillerinin varlığını bizlere yansıtan bir araçtır. Bu aracın yegane unsurlarından en önemlisi Türk halk edebiyatı ürünleridir. Bu ürünler kültür hazinelerinin koruyucu misyonunu üstlenirler.

Mardin'in Savur ilçesi Aziz Sancar ile bilim dünyasında tanınırken ilçenin kültürel varlığını tanıtmak ve gelecek kuşaklara aktarmak için bu çalışmayı başlattık.

Mardin'de Kadın Folkloru: Savur Örneği adlı başlık tezin konusunu oluşturmaktadır. Kadın merkezli yürütülen çalışmada örf, âdet ve gelenekler araştırılmış, kadının toplumdaki sosyal işlevi incelenmiş ve farklı etnik kimliğe sahip yöre çeşitli yönleriyle sunulmuştur.

b. Çalışmanın Amacı

Folklor bir toplumun kültürel varlığını sürdürme noktasında taşıyıcı bir rol üstlenir. Halk bilimi ürünleri bağlı olduğu toplumun içinde doğar ve gelişir. Fakat bu ürünler toplumun ihtiyacına cevap vermemeye başladığında unutulmaya yüz tutar. Bu nedenle gelişen ve değişen dünyada kültür ürünlerini unutturmamak, kaybetmemek ve korumak için yazılı hâle getirmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmada Savur yöresinde kadınlar tarafından aktarılan sözlü ve yazılı ürünler ile beraber toplumu şekillendiren kültürel varlığın neler olduğu tespit edilmiştir. Zengin bir kültüre sahip olan yörenin etkileşim ve iletişimi geçmişten günümüze birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Fakat yapılan araştırmalarda folklor ve kadın üzerinde yeterli çalışmaların yapılmadığı tespit edilmiştir.

Çalışmanın amacı, yaşayan kültürün aktif temsilcisi olan kadını her yönden araştırıp, nesilden nesile aktarımında taşınacak değerlerin ve ürünlerin tanıtılmasıdır.

c. Çalışmanın Kapsam ve Sınırları

Tezin inceleme alanına merkez ile başlanmıştır. Sonrasında mahallelerdeki evler ziyaret edilerek alan araştırması yapılmıştır. Bu çerçevede yöredeki birçok kadınla görüşülmüştür. Kadınların çalışma hayatında olmasıyla Savur Halk Eğitim Merkezi de derleme kapsamında ele alınmış ve kadına çalışma istihdamı sunan bedestenler de ziyaret edilmiştir.

d. Çalışmada İzlenen Yöntem

Yapılan çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada literatür çalışması yapılmıştır. Kadın folkloru başlığı altında yapılan yayınlar Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezinde bulunan geçmiş araştırmalar ve benzeri birçok yayın incelenmiştir. Kaynakçalardan yola çıkarak konuyla ilişkili çeşitli verilerin yönlendiriciliğinden istifade edilmiştir.

İkinci aşamada ise, kaynak taraması ardından alan araştırmasına geçilmiştir. Alan araştırmasında görüşme yöntemi tercih edilmiş olup önceden belirlenen sorular kaynak kişilere yöneltilerek soru-cevap şeklinde görüşmeler tamamlanmıştır. Teknik malzemelerde ise fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Derlenen ürünler dijital ortama aktarılarak düzeltmeler ve gruplandırmalar yapılmıştır.

B. Araştırma Yapılan Yörenin Genel Özellikleri

a. Savur Adının Menşei

“Asur Kralı Adadnari İ.Ö. 1300 yılında Kuzey Suriye'nin büyük bölümünü aldığı seferinde Şuru kentinden söz edilmekte, bu kentin de Savur olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca II. Asurnasirpal İ.Ö. 883-859 yıllarında Asur egemenliğini Fırat'ın ötesine taşımak için uğraşırken Şuru kentinde bir isyan çıktığı ve Habur bölgesine sığırayan bu isyanın üzerine gittiği Şuru'nun da Savur olduğu bazı araştırmacılarca saptanmıştır. Bizanslıların Justinianus döneminde Tur Abdin'de yaptıkları imarlar arasında Sauras olarak anılan Savur'un da adı geçmektedir. Partlar'a başkaldıran Sasan Hanedanı'ndan Ardeşen, yönetimi devirerek, Sasani devletini kurdu ve bölge egemenliği için Romalılarla savaştı. Ardeşer'in ölümünden sonra Sasani Devleti'nin başına oğlu Şapur geçti. Suriye, Kilikya ve Kapadokya'yı yağmaladı. Kent, bir adı da Staor olan bu kralla anılmıştır. Büyük bir ihtimalle

Staor'a ait veya Staor'un yeri anlamına gelen Staore adının kökleri buradan gelmektedir" (Ayaz, 2003: 12).

Yörede Savur ilçesi İstevre, Sovr İstovre gibi farklı adlarla anılmakla beraber yapı olarak merkeze çok benzemesi sebebiyle Küçük Mardin adı da verilmektedir.

b. Savur'un Tarihi

Subarular-Hurriler Dönemi

"Sümer-Akadlar'dan günümüze ulaşan belgelerde, bugün Mezopotamya denilen Elcezire bölgesine M.Ö. üçüncü binde Subartu, buraya yerleşen oymaklara da Saburu denilmektedir. Savur'u da içine alan Kuzey Mezopotamya'nın ilk tanınan halkı Hurri'lerdir. Bu halka Sümerler Kurri derken, kutsal kitap Tevrat'ta adları "Hor" olarak geçmektedir" (Ayaz, 2003: 15).

Mitanniler Dönemi

"Babil'in kuzeyine düşen Dicle-Fırat arasındaki bölgede devlet kurmuş olan Mitanni'ler, Vaşşukani (bugünkü Rasulayn) kentini başkentleri olarak seçmişlerdir. Halep, Harran, Urfa, Kargamış ve Antep'i de egemenliğine alan Mitanni-Huri Devleti, varlığını M.Ö. 1200'lere sürdürebilmiş, Hitit ve Asur saldırıları karşısında güçsüzleşerek, varlığını, ancak Mardin Ovası'nda sürdürebilmiştir" (Ayaz, 2003: 15).

Asurlular Dönemi

"M.Ö. 2500 yıl önce Samiler, Subartu'ya asker, işçi ve tüccar olarak girerek bu ülkede çoğaldılar. Elamların Kalde'yi işgali üzerine M.Ö. 2000 yılında ise kitleler halinde bu ülkeye akın ettiler ve zamanla diğer kavimlerle kaynaşarak Asurluları oluşturdu. Bağımsız Asur Devleti'nin M.Ö. 2000 İlusuma tarafından kurulduğu iddia edilmektedir. İlk kuruluş yeri Asur kenti olan bu imparatorluk, 612 yılına değin Suriye, Elam, Mezopotamya ve hatta Mısır'da hüküm sürmüştür. 1930'lu yılların sonlarına kadar Savur'dan Musul'a sallarla kavak ticareti yapıldığı herkesçe bilinmektedir" (Ayaz, 2003: 16-17).

Part Dönemi

“Yaklaşık M.Ö. 247 yılında Arşak adında biri, Yunanlara başkaldırarak çıktığı bölgenin adıyla Partlar olarak anılan bir devlet kurdu. Partlar, siyasi bağımsızlıklarını genişleterek büyük bir güç olarak, Romalılara rakip oldular. Med'lere saldırarak Fırat-Dicle arasındaki bölgeyi ellerine geçirdiler. Partlar, merkez ile satraplıklar arasındaki çatışmalardan yararlanarak, Kral III. Arşak döneminde sınırlarını genişlettiler. I. Mitridat (M.Ö. 160-139), Fırat kıyılarına kadar tüm Mezopotamya'yı ve Savur bölgesini Part ülkesine kattı” (Ayaz, 2003: 23).

Müslüman Araplar Dönemi

“Müslüman Araplar, daha kuzeye yani Savur'un coğrafya olarak bulunduğu bölgeye gelişleri Halife Ömer dönemindedir. Savur, Mardin ve yöresi, M.S. 990 yılında Abu Ali Bin Hasan Bin Mervan tarafından Mervaniler'in ülkesine katıldı. Selçuklular bölgeyi ele geçirincede değin Mervaniler'in elinde kaldı” (Ayaz, 2003: 37-42).

Selçuklular ve Türklerin Bölgeye Gelmesi

“İslam sınırının ötesinde yaşayan ve 200.000 çadırı geçen Karahanlılar, M.S. 960 yılında topluca Müslüman oldu. Giderek Müslümanlaşan Türkler, Arap ve İranlılardan farklı olarak milli kimliklerini de bıraktılar. Müslümanlığı benimseyerek Türk ve Müslüman sözcüklerini özdeşleştirdiler. Tuğrul ve Çağrı, Türk ordularını Horasan'a değin kovaladılar ve Gaznelilerin topraklarını ele geçirdiler. 1092 yılında Melikşah'ın ölümü üzerine oğulları arasında çıkan iç savaşla Selçuklular oldukça güçsüzleştiler. 1127'de Selçukluların hizmetindeki Zengi adlı Türk subay, Musul'u ele geçirdi ve Kuzey Mezopotamya ile Suriye'de güçlü bir devlet kurdu ” (Ayaz, 2003: 44-45).

Artuklular Dönemi

“Hamurtaş döneminde bölge, beylikler arasında bölüşüldü. Artukoğlu Süleyman, Hasankeyf bölgesindeki Kozluk'tan (Hazzo), Erzen Çayı'na değin yüz köyü ele geçirdi. 1133 yılında Musul Emiri Zengi ile Mardin Emiri Artukoğlu Hüsameddin

Temurtaş anlaşarak Hısnı Keyfa Emiri Davud'a saldırdılar. Davut kaleye sığındı. Oğlu Süleyman, Zengi'ye tutsak oldu. İki emir, Davud'a ait olan, Mardin yakınındaki Çavra (Savur) Kalesi'ni kuşattılar. Zengi kaleyi ele geçirerek Artuklulara verdi" (Ayaz, 2003: 47-48).

Savur'un Genel Coğrafyası, İklimi ve Nüfusu

"Savur Mezopotamya'nın kuzey bölümünde, Asur Kralı Adadninari ili ilgili yazıtlarda "Kaşiarı Dağları", Yunan yazarı Arrianos'un "Masios Dağı" dediği Tur-Abdin'in batısında; doğuda Midyat, batıda Mardin, Mazıdağı, kuzeyde Bismil, Çınar, Batman, güneyde Ömerli ile çevrili, coğrafya olarak tarihi ticaret yolları ve geçitlerin bulunduğu, Midyat platosunun kuzeybatı ucunun son noktası; Mardin iline bağlı son yüzyılın yarısına değin bütün yönlerin kültürlerini dinlendirerek birleştiren bir yer. İlçe özgün kavak ağacı yetiştirme kültürünün geliştiği vadilerin kıvrıldığı, Mardin-Midyat platosunun Dicle'ye uzanan bölümünde kuruludur" (Ayaz, 2003: 11).

Yörede verimli tarım alanlarının varlığından söz etmek mümkündür. Yörede yetiştirilen meyve ve sebzelerin çeşitliliği de fazladır. Nisan ve mayıs ayında en fazla yağış alan Savur'da o senenin verimli mahsuller olacağına garantisidir. Yörede yetiştirilen bol miktarda kiraz halkın eğleneceği kiraz festivalini doğurmuştur. Hazırlanan festivalde bol miktarda kiraz bulunmakta ve çeşitli sanatçılar getirilerek yörede halayların çokça çekildiği bir ritüele dönüşmüştür. Yörede hâkim olan Karasal iklim yazların sıcak ve kurak kışların ise soğuk olmasının başlıca sebebidir. Yöre meşeler, kavaklar bakımından zengindir.

Yöredeki nüfusa baktığımızda ise Savur göç vermektedir. 44 köye sahip olan Savur'da köylerden merkeze doğru bir göç varken, Savur merkezde yaşayan insanların da Mardin merkeze göç ettiğini söyleyebiliriz. Göçün başlıca sebepleri arasında ekonomik sebep en önde gelmektedir. Savur'da gençlerin fazla olması ve iş olanaklarının çok az olması insanları zorunlu göçe sürüklemiştir.

c. Kadın ve Folklor

Kültürel değerlerin yaşatılmasında ve geleceğe aktarılmasında toplumun her bir bireyine büyük görevler düşmektedir. Bu görevin en önemli taşıyıcılarından biri

kadınlardır. Kadın kültürün sadece taşıyıcısı değil, yaşatılıp korunmasında da önemli bir konuma sahiptir.

“Türklerde kadın, tarih boyunca çok önemli bir yere sahip olmuştur. Kadının sosyal, siyasi, idari ve dini hayatta ne kadar etkin olduğuna dair gerek yazılı gerekse sözü kaynaklarda deliller bulunmaktadır. Kadın ile ilgili olumlu tutumun istikrarlı bir şekilde yüzyıllardır devam ettiği görülmüştür” (İnan, 2010: 130).

“Kültürel çalışmalarda Feminist Kuram, özellikle toplumsal cinsiyet rollerinin sınırları, aksiyon ve söylem düzeyinde karşılık bulan cinsiyet farklılıkları üzerindeki toplumsal algı, geleneksel tutumların yaygınlık alanı ve toplumsal evrim sürecinde dönüşümlerin nasıl olduğunu anlamaya yönelik bir paradigma geliştirmiştir. Feminist Kuram’ın ürettiği “toplumsal cinsiyet” terimi, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kadınlıkla erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tamamlanmasını, toplumların bu iki cinsiyet birbirinden ayırt etme biçimini, onlara verdiği toplumsal rolleri anlatmak için kullanılmaktadır. Diğer yandan bir kültürel bölgedeki grubun içinde kadın ve erkek ilişkileri, cinsler arasındaki güç dağılımı ve bunun yapısal çerçevesi ve tüm bunlara kültürel kodların etkisi, bu kuramın ilgilendiği araştırma konuları arasındadır” (Yolcu, 2016: 286).

“Cinsiyet ve folklor konulu çalışmaların ilk koleksiyonu, 1975 yılında “The Journal of American Folklore” dergisinin “Women and Folklore (Kadınlar ve Folklor) adıyla çıkan özel sayısıdır.

İlerleyen yıllarda feminist kuramın geliştirdiği paradigmlar, folklor çalışmaları üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Feminist halk bilimi yaklaşımını benimseyen araştırmacılar, klasik saha çalışmalarına eleştiriler getirerek otorite, kurumsal yapılar ve güç ilişkileri üzerine çalışmalarını genişletmişlerdir” (Yolcu, 2016: 290).

Güç ilişkilerinde kadın ve erkeğin eşit olduğunu, toplumsal cinsiyet ayrımına gidilmeden, ataerkillikten önce kadının erkekle aynı güçlere eşit olduğunu belirtebiliriz.

“Mito-peotik şuurun mantığına göre kapalı, dairevî özelliğe sahip, hayatın teminatçısı gök ve yer eşit hukuklu varlıklar gibi tasavvur edilir. Göğün erkek, yerin kadın tasarımı aslında her ikisinin eşit haklara sahip olması düşüncesinde birleşen eski insanların esas özelliği idi. Atam gök, anam yer inancının Türkler arasında

diakron düzeyde çok eski çağlardan günümüze kadar gelmesi göğün erkek, yerin dişi tasavvur edilmesiyle bağlantılıdır. Bu sebepten dolayı kadın başlangıçlı ruhların hem gökte hem de yerde faaliyet göstermeleri Mitolojik Ana'nın göğü ve yeri simgelemesi veya gök ve yer içerikli karakteristik özelliğe sahip olmasından dolayıdır" (Bayat, 2018: 24).

"Mitolojik Ana'nın esas fonksiyonlarından biri olan yaratma, zamanı ve tabiatı idare etme gibi fonksiyonlar önce kadın olarak tasavvur edilen hamilerin görevlerine dahil edilse de sonradan bu ruhlardan bazıları erkek olarak bir değişim geçirmiştir. Mitolojik Ana ve ondan sudûr yoluyla ayrılan koruyucuların elinde yalnız soyu artırmak, üremek, çocuklara ve kadınlara hamilik etmek, nikâhı ve aileyi korumak gibi birtakım işlevler kalmıştır" (Bayat, 2018: 30).

Kadın kâinatı ve var oluşunu anlamlandırma noktasında kendi ruhunda içselleştirdiği imgeleri yıkması için değişimi kendinde başlatmalıdır. "Kadın yapamaz" cümlesi dışsal baskı ile oluşturulmuş kadına pasif bir kimlik oluşturmuştur. Kadının anaerkil bir yapıdan ataerkil bir yapıya geçişteki durumu onu iç âlem dediğimiz evin dünyasına çekmiştir.

"Kadınlar, egemen kültürün oluşturduğu "kadın imgeleri"ni kendi içlerinde taşırlar ve değişim yolunda ilerlerken yalnızca dışsal baskı ve engellerle değil, kendi içlerinde taşıdıkları bu egemen kültür tanımlarıyla da mücadele etmek zorunda kalırlar. Üstelik bu egemen imgeler ve kalıplar, toplumsal değişimin daha elle tutulur, somut hedeflerine ulaşıldıktan çok sonra bile varlıklarını sürdürürler; çünkü bilincimizin en derin katmanlarında yer etmişler ve çoğu kez farkında olmadığımız ölçüde kimliğimizi biçimlendirmişlerdir. Bu kalıpların değişmesi ise, büyük ölçüde, yerlerine yenilerinin konmasıyla mümkündür" (Berktaş, 1995 :18).

Zaman içinde değişen şartlar ile kadının eğitim seviyesinin artması pasif bir rolden aktif bir role geçişinde öncü olmuştur. Ekonomik gücü elde eden kadın, söz hakkına sahip olmuş toplum içindeki konumu değişikliğe uğramıştır. Ataerkil bir toplumdan söz edilse de anaerkil bir toplumun tamamen yok olduğunu söylemek mümkün değildir. Kadının bu noktada, toplum içindeki işlevselliği Halk Bilimi'nin araştırma konusu olmuş ve kültürel varlık üzerindeki önemi çeşitli unsurlardan ele alınarak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇİŞ DÖNEMLERİ

İnsan hayatı bir bütünlüğün parçalara ayrılarak farklı zaman dilimlerinde gerçekleşen dönemlerinden müteşekkildir. Doğum, evlilik ve ölüm bunlardan başlıcalarıdır. Bu evreler beraberinde birtakım inanışları doğurmuştur. Kutsanan bu dönemler ritüeller aracılığıyla gerçekleşmiştir. Geçiş dönemleri olarak adlandırılan bu evreler kutsal bir ruha da sahiptir. Geçiş ritlerinde kişi başka bir role bürünür. Toplum tarafından kabul edilen rol geçişleri kutsanır ve kutlanır.

Hayatın anlamı bu üç evre üzerine kuruludur. Her bir evre kendi içinde anlam bütünlüğünü oluşturmuştur. Toplum geçiş dönemlerinde yapılan uygulamalara katılır ve saygı duyar.

“Türk dünyasında doğum merasimi; toy (düğün) merasimi; yas (hüzün) merasimi tarihin ilk devirlerinden beri yaşamaktadır. Bu merasimlerin her biri ayrı ayrı adet ve geleneklerle zenginleşmiştir” (Yoloğlu, 1999: 17-18).

“Geçiş dönemleri adı verilen düğün-doğum-ölüm töre ve törenlerini kapsayan sosyal olaylar, toplumların en karanlık dönemlerinden günümüze kadar gelen kültürel birikimlerini, unsurlarını en fazla içinde bulunduran sosyal normlardır. Sosyal normlar, toplumu oluşturan bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen, bireyler üzerinde zorlayıcı, kınayıcı, özendirici, ödüllendirici özellikleri olan yaptırımlardır. Kişi doğduğunda bu yaptırımları hazır bulur, öğrenir ve kendisinden sonraki nesillere de aktarır. Teamül, örf, adet, görenek, töre kavram ve kelimeleri geçiş dönemlerinin anlamlandırılmasında önemli rol oynarlar” (Altınkaynak, 2019: 163-164).

“Geçiş dönemlerinde düzenlenen törenlerin sosyal ve psikolojik işlevi de insanların birbirlerinden habedar olma fırsatı yakalamalarıdır. Geçiş dönemleri olan doğum, sünnet, askere uğurlama, evlenme, hacca gitme ve ölüm törenlerinde insanlar bir araya gelirler ve sohbet ortamı içerisinde bilgi alışverişinde bulunurlar. Askerden ve hacdan dönen kişiler de başka yörelerin hatta başka milletlerin kültürel özellikleri hakkındaki bilgileri memleketlerindeki insanlara taşırlar” (Yeşil, 38: 2012).

“Bazı töreler fiziki çalışmalar ve bazıları da manevi dua törenleri şeklinde uygulanır, tümünde özel giysi, kendisine has yemekler ve kutlamalar görülmektedir. Formaliteler ve ritüeller üyelerin gruba yönelik olan bağlarını yenileyip ilişkilerini

kuvvetlendirir. Geçiş döneminin bir sosyal olay olarak işlevsel analizini yapmak, aslında bu olayın rolünün toplumun bekasında olan önemini göstermektedir” (Giddens, 2000: 155).

Geçiş dönemleri, bünyesinde kutsallığı barındırır. Törenler toplumların kutsalıdır. Ve bu kutsal unutturulmadan geleceğe güncellenerek aktarılır. Yani geçmişten bugüne, doğan biri veya evlenen biri için birtakım ritüeller gerçekleştirilmiştir. Bu ritüellerin günümüzde devam ettirilmesinin nedeni geçmişteki güçlü bağlardan kaynaklanmaktadır. Bugünü yaşatmanın yolu geçmişe sahip çıkmakla sağlanır. Geçiş dönemlerinde yapılan tüm uygulamaların günümüzde de uygulanması aksi takdirde olumsuzlukların tezahür edecek olma inancı geçiş dönemlerini kutsal kılmıştır.

“Geçiş dönemlerinin amacı kişinin yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır. “Geçiş” dönemlerinde kümelenen âdetler, gelenekler, töreler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin ya da belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluştururlar ” (Örnek, 2000: 131).

1.1. Doğum

İnsan hayatının önemli bir evresini oluşturan doğum bir var oluş mucizesidir. Gerek insan hayatı için gerekse kâinatta meydana gelen doğum, bireyin başlangıç serüveninin ilk adımıdır. Doğum üç aşamada incelenir. Bunlar; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasıdır. Her bir aşamada kadın hem kendini hem de bebeğini kötü varlıklardan ve kötü niyetli insanlardan korumaya çalışır. Bu durum kimi zaman büyüsel kimi zaman dini uygulamalar gerçekleştirilir.

“Doğum, hayata atılan ilk adım, hayatın ilk basamağıdır. İnsanoğlu, varolduğu günden beri neslini devam ettirmeyi bazen bilinçli, bazen de şuuraltında zorunlu olarak görmüş, kendini gerçekleştirmeyi önemli bir vazife olarak addetmiştir. Bundan olacak ki doğum ve ürünü olan çocuk, her zaman koruyucu faaliyetlerin sahası haline gelmiştir. Bu faaliyetler, daha doğmadan başlar, çocuğun belli bir yaşa gelişine kadar devam eder” (Çeribaş, 2004: 127).

“Geçiş ritlerinin başında gelen doğum, insanlık tarihinin en eski inanç katmanını oluşturur. Bu sosyal olay birçok ritüelistik olgular bağlamında değerlendirilmiş, doğumun fiziksel olay olmasıyla beraber kutsal bir anlam içermesi de önem kazanmıştır. Doğumla ilgili inanç öbeğini üç ana kısma ayırmak mümkündür; doğumdan önceki, doğum sırası ve doğumdan sonraki inançlar. Bütün bu inançların esasında, mitolojik olgular ve mitolojik zamana kadar varabilen uygulamalar vardır.” (Bayat, 2018: 331).

“Hayat doğum ile başlar ve bu başlangıç, inanışlara dayalı, yüzlerce âdetin uygulandığı dönemdir. En önemli geçiş olan doğumla birlikte, birey yaşanan hayata katılır ve çocuğun doğumuyla ilgili törenler, gelenekler, tabular geçiş dönemi içindedir” (Yeşil, 2012: 53).

“Evliliğin meyvesi olarak görülen çocuğun doğumu ve çocuğa ad verme törenleri iptidâî Şamanizm’in birçok unsurunu muhafaza etmiştir” (İnan, 2015: 167).

“Doğum, toplumlar tarafından her zaman sevinçli bir olay olmuştur. Doğum, toplumda anne ve babaya duyulan saygının artmasını sağlayan bir durumdur. Doğan her bebek yalnızca ana babasını değil, komşuları ve akrabaları da sevindirmiştir. Zira her yeni doğumla ailenin, akrabaların sayısı artmaktadır. Bilhassa küçük topluluklarda yaşayan aileler nüfuslarının çok olmasıyla kendilerini daha dayanıklı ve güçlü hissederler. Toplumun bu husustaki değer yargısı ise “Çocuk ocağı tüttürür.” ifadesiyle açık bir şekilde görülmektedir” (Artun, 2010: 134; Ekici, 2001: 54).

Bu nedenle Türk toplumunda hamile kalmış bir kadına daha özenli davranılır. Onu dış tehditlerden korumak için büyük bir çaba içine girilir. Aile üyesine katılacak olan bebek büyük bir sevinçle beklenir ve korunur.

“Doğumla ilgili olarak, çocuk daha doğmadan, henüz annesinin karnındayken bir sürü hazırlık ve uygulama yapılır. Dünyaya gelecek çocuğun sağlıklı doğması, karşılaşılabileceği bütün tehlikelerden korunması için sadece anne babası değil, bütün akraba ve çevredeki insanlar özen gösterirler” (Bayatlı, 2011; 161).

“Anneye benlik ve bütünlük, babaya güven, akrabaya, soya, sopa güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı olan doğum olayı, gerek söz konusu çiftin, gerek yakınlarının gözünde büyük önem kazanır. Doğuma ve onun kendi bünyesi içindeki evrelerine de birtakım geçiş töreleri ve törenleri eşlik ederler ” (Örnek, 2000: 132; Erol, 2012: 48).

Bir kadın ve erkek evlendikten sonra ailelerin en büyük beklentisi evi bereketlendiren bir çocuğa sahip olmaktır. Kadının dünyaya getireceği çocuk hem çekirdek aile arasında hem sülale arasında kadına yöneltilen bakış açısının daha da güzelleşip artması anlamına gelmektedir.

“Evlenmenin bir amacı da, çocuk sahibi olmaktır. Bundan ötürü gebelik aileye kıvanç, doğum ise mutluluk getirir.” (Güzelbey, 1981:19)

Doğum sadece kadına yüklenilmiş bir görev olarak algılanmaktaydı. Hamile kalamayan bir kadını dışlama, hor görme durumları geçmişte yaşanmış, günümüzde ise bu bakış açısının azaldığı bir duruma bir örnektir.

Türk toplumunda çocuk sahibi olmak ailenin devamı için görülen bir güçtür. “*Çocuk bereketiyle gelir*”, “*çocuk evin huzurudur*” gibi sözler çocuğun aile maneviyatı ve sürekliliği için söylenen sözlerden birkaçıdır.

Savur yöresinde yürütülen çalışmada kadının çocuk sahibi olmasındaki önem şu şekilde aktarılabilir:

Yörede yeni evlenmiş bir çiftin çocuk sahibi olmayı çok ertelemesi büyükler tarafından hoş karşılanmaz. Evlenmiş bir çiftin çocuk sahibi olmasındaki baskı zamanla artmaya başlar. Geline çocuk sahibi olmanın yuva açısından önemi anlatılıp, çocuk sevgisinin başlaması için eline hep bebek verirler. Yörede hem erkek çocuk hem de çocuk sayısının fazla olması soyun devamı olarak görülmeye devam etmektedir. Bu nedenle evlenen bir çiftin çocuk sahibi olma durumunu ertelemesi hoş karşılanmaz.

“Kişiye saygı ve itibar kazandıran evlilik kurumu, çocuğun doğması ile birlikte tam bir aile özelliği kazanmakta ve evlilikle kazanılan itibarı arttırmaktadır” (Balaban, 2006: 87).

Hamile kalamayan bir kadın tıbbi yöntemlerin yetersiz kaldığı durumda dini-büyüsel işlemlere başvurur. Çoğunlukla yörede bulunan şeyhlere gidildiği tespit edilmiştir. Hemen hemen birçok köyde şeyh bulunuyor olsa da yoğun olarak Arapça’ da Kılıt adı verilen Dereiçi köyüne giderler. Hamile kalmak isteyen kadın, bunun dışında ocaklı kadınlara giderek önerileri uygulamaktadır.

Ümidini kesmemesi adına her zaman yeni yollar önerilir. Bu süreçte psikolojik olarak etkilenen kadın aile tarafından kötü bir muameleye maruz kalmaz.

Tüm tedavi yöntemleri sonuç vermemiş ise bazı köylerde kuma getirme söz konusudur. Cümlelerin başında söylenildiği gibi çocuk soyun devamı olarak görüldüğü için erkek ikinci kez evlenir.

İlerleyen bölümlerde doğum sürecinde cinsiyet tayini, aşırma, tuzlama, çocuğa ad verme, ilk süt, göbek düşmesi, lohusalık, kırk basması, kırklama, süttten kesme ve dış çıkarma gibi durumlarda yapılan uygulamalar başlık başlık ele alınacak ve kadının etkin konumu anlatılacaktır.

1.1.1. Doğum Öncesi

Doğum öncesi, kadının dış çevreye karşı en duyarlı olduğu dönemdir. Hamile kalan kadının doğumu gerçekleşene kadar kötü gözden sakınılmalı ve bir koruma evresinde o süreyi geçirmelidir.

“Türkler, ocağın geleceğini çocuğa bağladıkları için doğuma elzem olarak bakmışlardır. Doğumun olmayışını birtakım sebeplere bağlamışlardır. Bu sebepler umumiyetle dinsel olarak açıklanmıştır. Çözümü de, bundan olacak ki, dini pratiklerde görülmüştür. Bu geleneğe de “hacet dileme” veya “saçı” geleneği ismi verilmektedir” (Çeribaş, 2004: 129).

“Geleneksel toplumlarda evliliğin çocukla, özellikle de erkek çocukla taçlandırılması beklenir. Bu beklentinin gerçekleşmemesi, aileyi oluşturan bireyler, özellikle de kadınlar üzerinde yoğun bir baskıya neden olmaktadır. Erkeklerin kendilerini bolca yağmur yağdıran “gök”le eşleştirdiği erkek egemen toplumlarda sorunun kaynağı yağın onca yağmura rağmen üretim aşamasına geçemeyen “toprak” ta, yani kadında aramıştır. Bu nedendir ki “kısırlık” sorununu kadınlar üstlenmişler ve sorunu çözmeye yönelik geleneksel uygulamaların merkezinde de kadınlar yer almışlardır” (Aça ve Yolcu, 2016: 437; Örnek, 1996: 132; Çıblak, 2005: 166).

“Toplumumuzun geleneksel kesiminde, başka bir söyleyişle, erkeğin egemen olduğu yerlerde, kusur çoğu zaman kadında aranır. Onun için, erkekten önce, kadının birtakım çarelere başvurarak kısırlığını gidermesi gerekmektedir. Bu türden çareleri başlıca üç kümede toplayabiliriz:

1. Dinsel-büyüsel nitelikte olanlar,
2. Halk hekimliği kapsamına girenler,
3. Tıbbî sağıltma alanına girenler” (Örnek, 2000: 132; Boratav, 1994: 144).

Hamile kalan bir kadın için hazırlıklar yapılırken, hamile kalmak isteyen kadın için de çeşitli ritüeller mevcuttur. Çalışmada Savur merkez ve köyleri ele alınmış bu duruma ilişkin aynılıklar tespit edilirken, farklılıklar da tespit edilmiştir.

Yörede de hamile kalmak isteyen kadınların tıbbi çözümsüzlükten sonra öncelikle şeyhlere gitmesi geleneği halihazırda devam ettirmektedir. Ziyaretlere de sık sık gidilmekte ve adaklar adanmaktadır. Kocakarı ilacı adı verilen tedaviler ise ocaklı kadınlar tarafından hazırlanmaktadır. Hamile kalmak için başvurulan yollar tespit edilmiş maddeler şeklinde verilmiştir.

1.1.1.1. Hamile Kalmak İsteyen Bir Kadının Başvurduğu Yöntemler

Hamile kalmak isteyen bir kadın tıbbi yöntemlere sıkça başvurmuş, olumlu bir sonuç alamayınca bitkisel ilaçlara ve büyüsel işlemlere başvurmuştur.

“Evlendikten sonra uzunca bir zaman geçip de çocuğun geleceğini bildirmesi beklenen belirtiler görünmeyince genç kadın kısırlık kuşkusuna düşer ve kusurunu ya da bu gecikmeye yol açan herhangi bir sebebi, gidermek için çeşitli çarelere başvurur. Bunları iki bölüme ayırabiliriz:

a) Olağanüstü güçlerden yararlanmalar ve çeşitli büyümlük işlemler

b) Akılcı-gerçekçi «ilaç» ve «onarım» tipinde işlemler” (Boratav, 1984: 144).

Türk topluluklarında çocuk sahibi olmak için farklı ritüeller karşımıza çıkmaktadır.

Türk toplumunda mağara kültü doğum için başvurulan kutsal mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Hamile kalmak isteyen kadının yalnız başına mağaraya girmesi ve sırtını taşa sürmesi ile hamile kalacağına inanır. (Taş, 2002: 108-109; Günay ve Güngör, 2009: 84; Bayat, 2007: 32-38)

Eski Türkler, çocuk sahibi olmak için, kutlu olduğunu kabul ettikleri akarsu başlarında Tanrı’ya yakarır, buralarda yatarlardı. Bu tür mekânlara “Elmalı Yerler” denirdi” (Kalafat, 2007: 16)

“Çocuğu olmayan Yakut kadınları mukaddes bir ağacın dibinde, ak boz at derisi üzerinde, “yer sahibi” (an daydı iççite)ne yalvarırlar; ağlaya sızlaya dua ederler. Bu duadan sonra çocuk sahibi olanlar bunun tanrıdan, yer ağaç ruhları tarafından,

verildiğine inanılır” (İnan, 1986: 167; Ergun, 2004: 270; Ocak, 2000: 135, Ögel, 2014: 601).

“Kırgızlar’da, Şamanizm devrinden kalma mukaddes ağaçlar, ataların ve büyük şamanların mezarları İslâmlaştırılmış ve “evliya”ların türbeleri olmuştur. “*Manas*” destanında Yakup Han hatununun kısırlığından şikayet ederek diyor ki: “Bu Çırıcı’yı alalı on dört yıl oldu. Bir çocuk koklayamadım, öpemedim. Bu hatun mezarlı yerleri ziyaret etmiyor, elmalı yerlerde yuvarlanmıyor, kutlu pınarlar yanında gecelemiyor.” diyor” (İnan, 1986: 168; Günay vd., 1996: 104-106).

“Uygur Türklerinde çocuk sahibi olmak için uygulanan yöntemlerden birisi de kutsal mekânlara (kabir, türbe, camii vb.) gidilerek çeşitli pratiklerin yapılmasıdır” (Öger, 2012: 1680)

Yörede hamile kalmak isteyen kadın öneriler üzerine farklı ritüellere başvurmuş ve bu durumun örneklerine sıkça rastlanılmıştır. Tespit edilen uygulamalar aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

- Hamile kalmak isteyen kadına, soğan pişirilip yedirilir.
- Hıbbaze otu yağda çevrilir karnına konur.
- Suyu kaynatıp kadını suyun üzerine oturturlar.
- Kadına göbek bağı yedirirler. **(KK6)**

Anadolu’nun birçok yerinde çeşitli musibetleri ötelemek için döktürülen kurşun yörede de hamile kalmak için döktürülmektedir.

- İlk çocuğun hazırlıkları tamamen kızın annesi tarafından alınır veya hazırlanır. **(KK42)**

- Hamile kalmak isteyen kadın Sultan Şeyhmus adı verilen ziyaret yerine gider.

Adak adanır. Kadın ve eşi 3 incir ile evlerine dönerler. Perşembe günleri ufak olan incirler su ile yutulur.

- Kadın türbelere, şeyhlere gider ve koca karı ilaçları hazırlatıp içer.
- Hamile kalmak için uygulanmış koca karı ilaç örneği;

Arpa suyu ve avakado yaprağı kaynatılıp içilir. **(KK25, KK44)**

- Tavada eritilen bal mumu kadının yıkanacağı suya konur ve kadın ilk gün o su ile yıkanır. Kadın önemli gördüğü veyahut da kutsadığı günlerde bu durumu tekrar ederek yıkanır.
- Hamile kalmak isteyen kadın ismi verilmiş şeyhe giderek hamile kalmak için dilekte bulunur.
- Kaynak kişi yakın zamanda gerçekleşmiş bir durumu şu şekilde izah eder:

Down sendromlu çocuğu olan bir kadın çocuğu yürüsün diye şeyh Muhammed'e gider. Gittiği şeyhe eğer çocuğum olursa senin yanına kadar yalın ayak yürüyeceğim der. Belli bir zaman geçtikten sonra çocuğu yürür. Ve kadın yalın ayak şeyhe gider.

- Hamile kalmak isteyen kadının sırtına sakız yapıştırılır.
- Hamile kalmak isteyen kadın mağaraya girip sırtlarını taşa sürerler.
- Hamile kalmak isteyen kadın şeyh İbrahim'den toprak getirirler.
- Hamile kalmak isteyen kadın ziyaret yerinde 7 kere yıkanır.
- Hamile kalmak isteyen kadın Dereçi (Killit) adı verilen Hristiyan köyüne giderek ölülerin üzerinden atlarlar. **(KK8)**
- Hamile kalmak isteyen kadın tavsiye edilen dağa çıkar. Ve Şeyh Şıran adı verilen bu dağda kadın dağın arka tarafına geçerek hamile kalmak istediğini söyler. O bölgeye yalnız gidilmesine özen gösterilir ve çocukların gitmesine müsaade edilmez.
- Dereçi adı verilen ve çoğunlukla Hristiyan ailelerin yaşadığı köyde toplu bir bebek mezarı vardır. Hamile kalmak isteyen kadınların oraya gidip toplu mezarın üstünden üç kere atladığı görülür.
- Ölmüş bebeğin mezarından geçmek bağın açılması demektir.
- Doğum öncesinde hayvanın gırtlığından kadının başına su damlatılır.
- Kadına çocuğu olsun diye kuru incir yedirirler.
- Bulunması zor olsa da kadına devenin dilini yedirirler.
- Bir kadının doğan her bebeği ölüyorsa yeni doğan bebek bir mezarlığa götürülür ve kazılmış bir mezara konarak orada birkaç dakika bekletilir. Bir başkası için hazırlanmış olan ölüm yatağı bir başkasına yaşama yatağı sunacaktır. **(KK3)**

- Hamile kalmak isteyen kadın yüksek bir tepede bulunan Şeyh Şıran'a gider. Şeyh Şıran'ın savaş döneminde kayaların çatlamasıyla beraber yer altına gizlendiği söylenir. Tepede bulunan çatlakların yakınına kadar varıp hamile kalmak isteyen kadın dileğini söyleyerek adağını adar. Hamile kalan kadın çocuk doğduktan sonra belli aralıklarla tekrar o şeyhe gider ve çocuğuyla beraber kurban adar. Bir anlamda çocuğu şeyhin ayağına götürür. **(KK15)**
- Şeyh Ahmet ve Şeyh Süleyman adları verilen şeyhlere giderek dileklerini ifade ederler.
- Soğan iyice kaynatılır. Kaynayan su başka bir kaba alınır. Önce 1,5 bardak içen kadın belli aralıklarla soğan suyunu içer.
- Maydanoz sapları hamile kalma düşüncesiyle kaynatılır ve içilir.
- Hamile kalmak isteyen kadın adı verilmiş şeyhe gider. Şeyh öncelikle kadına musallat olan cinler var mı diye kadına sorular sorar. Daha sonra şeyh önündeki kâseye bakarak bu durumdan emin olmaya çalışır. En sonda da olma ihtimalini karşı kadına okur. **(KK18)**
- Hamile kalmak isteyen kadın ocaklı birine gider. Eğer sonuç olumlu bir şekilde gelişirse hamile kaldıktan sonra kadının beline ip bağlanır ve doğum yapana kadar o ip çözülmez.
- Kaynak kişi,

Şeyh Muhammet Mut'a

Şeyh Celaleddin (türbe)

Şeyh Zeynettin (türbe) adındaki şeyhleri ziyaret ederek çocuk dilediğini belirtir.

- Kaynak kişi kendi hamileliğine dair şu bilgileri verir:

“Ben hamile kalmak için önce Adana'ya gittim. Doktor çocuğumun olamayacağını söyleyince başka doktorlara da gittim. Fakat akraba evliliği yapmış olduğumdan ve belli başlı bazı sebeplerden dolayı hiçbir zaman çocuğumun olamayacağını söylediler. Köyümde bulunan şeyhlere gittim. Öneri üzerine bir şeyhe gittim. Bana güzel bir kızım olacağını söyledi. Uzun bir zaman sonra hamile kaldım ve çocuk dilemek için tekrar tekrar gittim. Ve her gittiğimde her çocuk için bir kurban adadım. Sütten kesilmiş her keçimi ona götürdüm.” **(KK17)**

- Hamile kalmak isteyen kadın şeyhlere götürülerek üzerine okunur. Eğer kadın hamile kalırsa şeyhe kurban adanır. Doğan her çocuk için şeyhe kurban götürülür.
- Hamile kalmak isteyen bir kadın bir başkası tarafından öldürülmüş kişinin mezarına gider ve üzerinden 3 kere atlar.
- Hamile kalmak isteyen kadın Başkavak (Ahmedi) adı verilen köye gider. Her mezarlıktan bir taş alır ve 40 taş toplar. Taşları yıkanacağı suyun içine koyar. O suyla Çarşamba günü 1 kez Cuma günü 2 kez yıkanır.
- Savur merkezde **Ayndeyr (Bahçe Gözü)** adı verilen ve iki dağ arasında bulunan piknik alanında nebi-peygamber ayağı olduğu söylenen 3 ayak içine su doldurulur. Hamile kalmak isteyen kadına bu su içirilir.

Hamile kalmak isteyen kadın doğmuş olan bebeğin göbek bağıny yıkanacağı suyun içine bırakır. O suyla yıkanan kadının hamile kalacağı söylenir.

- Hamile kalmak isteyen kadına Kâbe'den getirilen Meryem Ana otu kaynatılıp içirilir. (KK12)

1.1.1.2. Cinsiyet Tayini

Hamile olan bir kadın için önem arz eden ve çeşitli yorumlamaların da önemli olduğu durumlardan biri, doğacak olan bebek için cinsiyet tayinidir. Tıbbın ilerlemesi doğal yöntemlerle olan cinsiyet tayinini bir lahza azaltmış olsa da devamlılığını yok etmemiştir. Cinsiyet tayininde fiziksel görünümle beraber kadının aşermesinde canı isteyen yiyeceklerden de birtakım tahminlerde bulunulur.

“Kadının fiziksel görünümüne bakılarak, kadının yediklerine bakılarak, kadının davranışlarına bakılarak, çocuğun ana karnında oynama süresine bakarak, sancının geliş biçimi dikkate alınarak çeşitli yorumlar yapılmaktadır. Günümüzde ise, çocuğun cinsiyetiyle ilgili geleneksel youmlardan daha yoğun olarak modern tıp yöntemlerine başvurulduğu gözlenmektedir” (Artun, 1998: 4-28).

“Başkurt Türklerinde; üç aylık hamile kadının kalçaları genişler ise kız çocuğunun olacağına, anne adayının göbek kısmı sivri olur ise, erkek olacağına inanılır” (Kalafat, 2002: 315).

Cinsiyet tayininde Anadolu'da çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Savur yöresinde cinsiyet tayininde tespit edilen bulgular Anadolu'daki uygulamalarla benzerlik göstermektedir.

Elde edilen verilerde cinsiyet tayinine dair bulgular aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

- Annenin canı ekşi isterse kız, tatlı isterse erkek olacağına inanılır. **(KK42, KK44, KK35, KK36)**
- Eğer hamile kadının karnı yuvarlak ise kız, daha sivri ve uzun ise erkek olacağına inanılır. **(KK42, KK9, KK3, KK5)**
- Oğlan sancısının kız sancısından daha farklı olduğu söylenir. Oğlan sancısı daha uzun ve şiddetli iken, kız sancısı daha kısa sürer. Bu bilgiyle de çocuğun cinsiyetine dair tahminlerde bulunulur.
- Hamile kadının erkek olacak çocuğu 45 günden sonra hareket ederken, kız çocuğu aylar sonra hareket etmeye başlar.
- Göğüs başı sarı ise erkek, esmer ise kız olacağına inanılır.
- Kadının karnı dik ise erkek, yuvarlak ise kız olacağına inanılır. **(KK5)**
- Hamile olan kadının hamileliği ağır geçiyorsa kız, hafif geçiyorsa erkek olacağına inanılır. **(KK6)**
- Kadının göbeği yayvan veyahut geniş ise kız, sivri ise erkek olacağına inanılır.
- Doğacak olan çocuk kız ise annenin güzelliğini alır, erkek ise anneyi güzelleştirir. **(KK44, KK8)**
- Hamile kadının başına bir tutam tuz dökerler. Eğer kadın burnuna dokunursa erkek, ağzına dokunursa kız olacağına inanılır.
- Eğer kadın çok uyuyorsa çocuğunun kız, kadın hareketli ise erkek çocuğu olacağına inanılır. **(KK3)**
- Eğer kadın soğan aşeriyor ise doğacak çocuğun kız olacağı düşünülür. **(KK9)**
- Kaynak kişi, cinsiyet tayininde kendinde yaşadığı farklı durumu şöyle anlatmıştır:

Kayınvalidem veya yakın komşularım hamile kadının ekşiye aşerdiğinde bebeklerinin hep kız doğacağını düşünürler. Hamile kaldığımda canım ne zaman ekşi istese erkek çocuğum olacağını düşünürdüm. Benim beş tane oğlum var. (KK15)

- Kadının kalçası kaba bir şekilde çıkarsa kız, düz olursa erkek olacağına inanılır. (KK18)
- Kadının karnı yukarı doğru ise ve nefes almasını zorlaştırıyorsa erkek olacağı düşünülür. Eğer karnı aşağı doğru ise kız olacağına inanılır.
- Kadın çok fazla mide bulantısı yaşıyorsa kızı olacağına inanılır. Fakat bulantılar az ise erkek olacağına inanılır. (KK35)

1.1.1.3. Aşerme

Doğum evresinde kadının isteklerinin gerçekleştirilmesi gerektiğine inanılan aşerme, yörede “**Titnesse**” [Ar.] ve “**Haredbe**” [K.] olarak adlandırılmaktadır. Hamilelikte kadının aşermesiyle canının istediği şeyler bulunmaya çalışılırken, bulunmaması durumunda bebeğin zararına bir durum söz konusudur.

“Kadın, halk deyimiyle “aşerme” aşamasına gelince, bazı şeyleri yapmaktan, özellikle belirli nesnelere ve yiyecekleri yemekten kaçınır ya da tersine belirli şeyleri yemeye özen gösterir. Bu türden şeyler fizyolojik bakımdan kadının bünyesindeki kimi maddelerin eksikliğini gidermek amacıyla yenilir ya da içilirken, öte yandan bilinç altında yatan ve analojik = (benzetmeli) büyümenin etkisiyle de yeğlenmektedir ” (Örnek, 2000: 134).

“Aşerme, gebeliğin belli bir döneminde gebe kadında görülen bir haldir. Deyimin aslı **aş yerme**, bu biçimiyle «yiyecek şeylerden tikslenme» demektir. **Yermek** fiilinin «beğenmemek», «kötülemek» anlamlarını biliyoruz. Deyim giderek anlam değiştirmiş ve «yükü kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması» demeye gelmiştir” (Boratav, 1984: 146).

“Kumuklar’da aşaran (aşeren) kadının aş erdiği şey temin edilip yemesi sağlanmaz ise annenin vücudunda aşerilen şeyin leke şeklinde çıkacağına inanılır” (Kalafat, 2002: 104; Biçer, 1991: 3).

Yörede gebe kadının canının istediği bulunmadığında bebekte bedensel olarak bir eksiklik teşekkül etme inancı yaygındır. Bu nedendir ki kadının aşerdiği durumda, istediği şey bulunmazsa unutturmak adına kuru şeyler yedirilmeye çalışılır.

Aşerme evresinde yine birtakım ritüeller mevcuttur. Aşerme durumunda kadının istedikleri temin edilmeye çalışılır. Aksi takdirde olumsuz şeylerin olacağına inanılır.

Tespit edilen uygulamalar şu şekildedir:

- Aşeren bir kadının istedikleri alınmak zorundadır. Aşeren kadının istediği verilmezse kadının vücuduna dokunduğu yerde yani çocuğun orasında da leke oluşacağına inanılır. **(KK44, KK42, KK9, KK17)**
- Kadın aşerdiğinde istediği bulunmazsa kuru şeyler verilir. **(KK43)**
- Canı nar isteyen bir kadının erkek çocuğu olacağı düşüncesiyle nar önemli bir sembol olarak öne çıkmaktadır. Bu nedendir ki nar tüm koşullar zorlanarak bulunmaya çalışılır. **(KK15)**

1.1.1.4. Bebek Çeyizi

Bebeğin doğumundan önce kızın annesi tarafından hazırlanan çeşitli hazırlıklar vardır. Bebeğin çeyizinin hazırlanması zorunlu olarak görülmemektedir. Fakat daha sonra bu durumun komşular arasında laf söz olacağı düşüncesiyle anneanne tarafından mutlaka bebek çeyizi hazırlanır.

Bebek çeyizinin içinde bebek yastığı, bebek yorganı, pike takımı, takı yastığı, nevresimler ve kundak bulunmaktadır. Bebek doğmadan önce hepsi hazır edilir.

- İlk çocuğun hazırlıkları tamamen kızın annesi tarafından alınır veya hazırlanır. **(KK5, KK42, KK11)**

1.1.1.5. Düşük Yapmak İsteyen Kadın

Yörede çocuk düşürme durumu pek yaygın değildir. Bunun başlıca sebebi bu durumun günah olması bir diğeri ise çocuğun yöre için büyük öneme sahip olmasıdır. Çocuk sayısının fazla olması da istenen bir durumdur. Fakat eğer ailede fazla çocuk varsa ve bakımları sağlanamıyorsa çocuk düşürmeye başvurulur. Düşük yapmanın başlıca sebebi ise kardeş sayısının fazla olmasıdır. İlçede çocuk sayısı çoğu ailede

altıyı aşmaktadır. Çocukları hem daha iyi şartlarda yetiştirmek hem de maddi yetersizliğin önüne geçmek için düşük yapma yöntemlerine başvurulmaktadır.

Verilerde buna yönelik kısıtlı sayıda tespit bulunmaktadır.

- Çocuğunu düşürmek isteyen kadın ağır şeyler taşır, yüksek yerden zıplar ve bitkisel çaylar içer. (KK44, KK4)
- Düşük yapmak isteyen kadın kuru kına yutmaktadır. (KK15)
- Hamile kadın düşük yapmak için yüksek yerden atlar, kına yer veya ağır yük taşır.
- Kuru soğan ve maydanoz suyu kaynatılıp içirilir. Bu durum yapılması gerekenden fazla yapıldığı için bebeğe zarar verir. (KK3)
- Kadına sabun yedirirler. (KK6)
- Düşük yapmak isteyen kadın Kilit (Dereiçi) adı verilen köye giderek muska yaptırır. (KK12)

1.1.1.6. Hamile Kadının Kaçınmaları

Gebe, yüklü olarak adlandırılan kadın, 9 ay 10 gün boyunca gerçekleşecek olumsuzluklara karşı korunmak zorundadır. Gebe kadın girdiği ortamda diğerlerinden farklı olduğu düşüncesiyle ona karşı daha hassas davranılır. Yediğine, içtiğine ve hatta görüştüğü kişilere kadar hem kendi hem de başkaları tarafından dikkat edilir. Bebek için tehlike arz eden durumlardan kaçınmaya çalışır.

“Bu kaçınmaların temelinde, anne ile karnındaki çocuğun arasında, sıkı bir yazgı birliği, bir özdeşlik olduğu tasarımı yatmaktadır. Fikir çağrışımları ve “analojik” düşünceyle beslenen bu tür kaçınmalar sadece geleceğin annesinin davranışlarını değil, aynı zamanda onun yarınlarını da ilgilendirmekte, giderek grubun benimsediği ve uyguladığı birer kaçınma kalıbı durumuna gelmektedirler” (Örnek, 2000: 138).

- Hamile kalan kadınların 3 ayı geçtikten sonra rüyasına “Ganima” adlı kötü bir varlığın kadını dövdüğü anlatılır. Ve kadının karnındaki çocuğu boğarak öldüreceğinden hamile kadınların çok sık uyumadığı görülür.

Bu durum aklımıza Anadolu'da Alkarısı inancını hatıra getirmektedir. Alkarısı veya Albastı olarak adlandırılan varlık hamile kadınlara ve lohusalara musallat olarak bebeğe zarar vermeye çalışır.

- Hamile kalmış bir kadın dişini çekemez.
- Hamile bir kadın mezara götürülen bir ölüye bakmaz. Cenaze mezarlığa götürülürken kadın uyuyorsa hemen uyandırılır.
- Hamile kadın bir lohusalı kadın ile karşılaşmamalıdır. Dışarı çıktığında lohusalı bir kadını görürse konuşmaz.
- Hamile kalmış bir kadının saç kesmesi uygun değilken, saçını boyaması da hoş karşılanmaz. Bebeğin saç boyasından etkileneceği düşünülür. (KK15)

1.1.2. Doğum Sırası

Doğum sırasında kadının yanına genç kızlar veya evlenmemiş kadınların girmesi günah olarak düşünüldüğünden içeri girmelerine müsaade edilmez. Doğum sırasında yaşanan ağrıya yörede “**Imgaz**” veya “**Barmat**” adı verilir. Doğumun kolay geçmesi için dualar edilir. Kadına doğumdan sonrası için temiz bir mekân hazırlanır. Kızın annesi tarafından hazırlanmış olan pike takımı yatağa serilir ve hastaneden ayrılan kız evdeki yatağına yatırılır.

“Gebelik döneminde sergilenen duyarlılık, doğum anında doruğa ulaşmaktadır. Aile ve toplum için yaşamsal bir öneme sahip olan bir yavruyu dokuz ay on gün boyunca karnında taşıyan anne adayının “kurtulması” ve çocuğun bir kazaya uğramadan dünyaya gelmesi, en temel arzudur” (Aça ve Yolcu, 2016: 441).

“Nasıl gebe kadının yediği içtiği şeylerin, baktığı kimse ve hayvanların karnındaki çocuğu etkileyeceği tasarımı ve inancı varsa, çocukla göbeği ve eşi = (plesentası) ya da “sonu” arasında da aynı inanç söz konusudur. Onun içindir ki, doğum çocuğun göbeği ve eşi birtakım işlemlerden geçirilir. Çocuğun geleceğini, ilerdeki uğraşısını ve işini etkileyeceği inancıyla göbek gelişi güzel atılmaz” (Örnek, 2000: 138).

Bebeğin eşi bebek doğduktan hemen sonra onunla beraber çıkar ve genellikle atılır. Göbek bağı ise atılmaz çeşitli yerlerde saklanır veyahut da bir ağacın altına gömülür.

Doğum öncesinde yapılan birtakım hazırlıklar olduğu gibi doğum sırasında da birtakım hazırlıklar mevcuttur.

- Göbek kordonu bebek hemen doğduktan sonra kesilir. Kordon kesilirken besmele çekilir.
- Bebek annesine verildiğinde büyük biri tarafından kundaklanır. Kundaklamak kemiklerinin sertleşip, vücudunun da daha sert olacağı inancından kaynaklanmaktadır.
- Küçük bir bebek savunmasız ve güçsüz olduğu için kundaklama yapılır. Kundaklanan bebek emzirilirken belinde ağrı yaşamaz. Üç parçadan oluşan kundaklama en az 1 ay kadar yapılır. (KK35, KK14)
- Bebeğin yediği olan ve Savur yörede “ipşime” olarak adlandırılan yedik atılır. (KK15)
- Bebek doğar doğmaz tuzlu suda yıkanır. Bu durum bebek pişik olmasın diye yapılır. (KK42, KK6, KK44, KK19)

1.1.3. Doğum Sonrası

Bebeğin dünyaya gelmesiyle kadın ağır bir doğum süreci geçirmemişse taburcu edilir. Farklı bir durum tezahür etmiş ise de hastanede bekletilir. Her iki ihtimale karşı doğum yapan kadın için yatak hazırlığı yapılır. Kadının yatacağı oda süslenir. Kadının güç kazanması için pekmezli yiyecekler ve et ürünleri yedirilir.

“Doğum ardından kadının hem bedensel hem de sinirsel olarak hassasiyetlerinin artması, bazı ruhî görüntüleri yaşaması, ateşlenmesi, rahatsızlanması ve bütün bunlara çeşitli varlıkların sebep olduğu düşünülmektedir. Bütün bunlar Türk coğrafyasında çeşitli inanışlara ve bu inanışlarla beraber tedbir niteliğinde birtakım uygulamalara da sebep olmuştur. Bu uygulamaların temelinde savunmasız olan anayı ve bebeği çeşitli olumsuz ve sebebi belirlenemeyen etkilerden korumak yatar” (Bayat, 2018: 331).

Hamilelik sürecinden lohusalık dönemine geçen kadın dışarıya karşı tehdit edici unsurlardan ve bebeğe zarar verici kötü ruhlardan uzak durmak için birtakım koruyucu ritüeller uygular. Örneğin yörede Ganim olarak adlandırılan, Anadolu’da ise Albastı olarak adlandırılan ruh lohusaya ve bebeğe zarar verebilir.

“Albastı üremenin ve çoğalmanın düşmanı olup yeni doğum yapmış loğusa kadınlara ve yeni doğan çocuklara zarar vermekle yükümlüdür. Müslüman Türkler, çocukların ve hamile kadınların korunması için bıçak, iğne, biz, tüfek gibi birtakım şeyleri kullanmakla Umay Ana'nın koruyuculuk fonksiyonunu telafi etmişlerdir. (Bayat, 2018: 52).

Çocuğun koruyuculuk misyonunu üstlenen Umay farklı Türk topluluklarında da koruyucu tanrıça olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Kuzey Teleütlerinin inançlarına göre Umay, bebeklerin koruyucu tanrıçasıydı. Bu tanrıça, bebeğin “beşik” yaşında olduğu sürece onun yanı başından ayrılmazmış İnanca göre bu dönemde bebek, tamamen *Umay*'a aittir ve sadece onunla konuşabilir ve kötü ruhlarla kötü güçlerden *Umay* tarafından korunur. Bebeğin davranışları, hali ve dış görünüşü *Umay*'ın hareketleriyle bağlantılıydı. Eğer bebek bir şeyler söylüyor, gülümsüyor veya rüyasında gülüyorsa o, *Umay* ile konuşuyor. (Dolayısıyla bebek *Umay*'ı anlayabiliyor) demektir. Tersine, eğer bebek sürekli ağlıyor, çılgınlık atıyor ve huzursuz ise bu, *Umay*'ın onun yanından ayrıldığı ve kötü ruhlar tarafından rahatsız edilip korkutulduğu anlamına gelmektedir. Bebeğin hastalığı da *Umay*'ın yokluğunun işaretidir. Bu durumlarda Şaman'a başvurulur ve o, ayin yaparak bebeğin “kut”unun çalınıp çalınmadığını veya kötü ruhun “kut”u yiyip yiyemediğini araştırırdı. Böyle durumlarda bebeğin ölümünün kaçınılmaz olduğuna inanılırdı” (Ergun, 2012: 340)

“Eski Türklerde *Umay*, bütün Türk halkını koruyan bir yüce tanrıça sayılmıştır. *Tengri* ve *Yer-Sub* ile birlikte o, Türk halkına zaferler armağan etmiştir. Orhun Yazıtları'nda hakanın eşinin *Umay*'a benzetildiğinden bahsedilir ki bu, tanrıçanın yönetici, hâkim zümre ve özellikle de Tanrısal gücün yerdeki temsilcisi olan hakan tarafından yüce tanrı olarak sayıldığını göstermektedir” (Ergun, 2012: 345)

Yörede doğumdan sonraki süreç şu şekildedir:

Çeşitli bölgelerde bebeği kundaklama işlemi devam etmektedir. Bebeğin doğumu gerçekleşikten sonra ilk altı aya kadar kundaklama işlemi sürdürülür. Kundaklama yapılmasının nedeni bebeğin bedeninin sıkı olmasını istemektir.

- Bebeğin vücut yapısı sertleşsin diye 2-3 ay kundaklanır. (KK15)

- Doğum yapmış kadına içi temizlensin diye ilk olarak pekmez tatlısı (isfire) ve yumurta yedirilirken aynı zamanda şekerli su ve pekmez de içirtilir. **(KK42, KK6, KK8)**
- Karabasanın bebeği düşüreceği inancıyla kadının başucuna makas, ekmek ve Kur'an-ı Kerim konur.
- İki lohusa birbiri ile karşılaşınca hiç konuşmadan birbirlerine iğne iplik verirler ve sessizce ayrılırlar. **(KK42)**
- Bebeğin ilk yıkamasını genelde köyün en büyük kadını yapar.
- Doğum yapmış bir kadının odasında Kur'an-Kerim yoksa yanına makas, iğne veya bir parça ekmek konur. **(KK5)**
- Bebek üzerindeki mikropların yok edilmesi için tuzlu su ile yıkatılır. **(KK6, KK15)**
- Bebeğe tuzlama yapanlar olduğu gibi yapmayanlar da vardır.
- Çocuk genelde 6 ay emzilir bu 1 seneyi de bulabilir.
- Hamile kadın doğumdan sonra yalnız bırakılmaz.
- Başucuna demir bırakılır.
- Kadının başındaki tülbentin başına çengelli iğne konur.
- Kırkı bitene kadar Kur'an-Kerim kadının yastığının yanında olur.
- Çocuğun yüz örtüsüne çengelli iğne takılır. **(KK44)**
- Doğumdan sonra çok ağlayan bebekler sakinleşsin diye ziyaretteki başörtüleri bebeklerin beşiğine asılır.
- Doğumdan sonra hamile kadın yanına yaklaşan cinleri kessin diye kenara bıçak konur.
- Bebeğin beşiğinin yanına el işareti konur. Halk buna ad vermese de bu el 'Fatma Ana elidir. Ve koruyucu bir misyona sahiptir.
- Kırkı bitmeyen bir kadının çıkmasına izin verilmez. Çıktığı takdirde başına bir şey geleceği veya çocuğa bir şey olacağına inanılır. **(KK8)**

- Doğum yapmış kadın korktuğundan dolayı yalnız bırakılmaz ve yanında bıçak olur.

(KK15)

- Doğum yapmış kadınların 40 gün dışarı çıkmaması büyükler tarafından ısrar edilse de bu süre 15-20 gündür. 40 gün ihlalinin uygulayanlar da vardır.

(KK19)

- Hamile kadına zarar veren “**Ganima**” adlı kötü varlık doğum yapmış kadına da zarar verir düşüncesiyle kadın yalnız bırakılmaz. Doğan bebeğin canını alır düşüncesiyle anne çok uyumaz.

- Doğum öncesi kadınların çok gezmemesi önemlidir.

- Çocuk 1 yaşına gelene kadar Pazartesi ve Perşembe günleri yıkanırken, Çarşamba günleri yıkanılmamasına özen gösterilir.

- Bebeğin ilk yıkanması kadının annesi veya annesi yoksa sözü geçerli bir kadın tarafından yıkanır. Fakat “**altın tas**”, “**kırklık taşı**” veya “**nazar taşı**” adı verilen ve her evde muhakkak bulunan bir tas ile yıkanır. Tasın üstünde demir çemberler bulunur. Ve tas suyun içine daldırılıp çıkartıldığında demirler tase çarparak ses çıkarır. Bu seslerin çocuğu kötü ruhlardan koruduğuna inanılır. Sonra aynı tasla annenin bir başkası tarafından yıkandığı görülür.

- Doğum yapmış kadının yatacağı yastık altına yorgan iğnesi, makas, bıçak konur. **(KK12)**

- Bebeğe isim verildikten sonra bebek için adanan türbe ziyaret edilir. Ve hamile kalmak için adanan kurbanın yanı sıra bebek doğduktan sonra da kurban kesilir. **(KK3)**

- Yeni doğmuş bir bebeğin beşikte yalnız bırakılmaması gerekir. Bebeğin yalnız bırakılması durumunda kötü bir ruhun bebeğin canını çalacağı düşünülür. **(KK17)**

- Kadının kendini toplayıp dirençli olması için 10 gün boyunca ona süt içirilir. Tereyağı ve tüketilen yeşillikler de bebeğe faydalı olacağı için anneye bol miktarda yedirilir. Fakat yoğurt yenilmesi ve çay içilmesi yasaktır.

- Annenin yalnız bırakılmasından çok bebeğin yalnız bırakılmamasına önem verilir.
- Bebeğin yastığının başına Kur'an-Kerim konur. (KK35)

1.1.3.1. Tuzlama/Yıkama

Günümüz şartlarında bebek doğduktan sonra hastanede yıkanmaktadır. Doğum yapmış kadın eve gittiğinde bebeğin mikroplarını atması için yeniden ve güzel bir şekilde yıkanması gerektiği düşünülür. Bebek doğum yapan kadının annesi tarafından ya da yaşça büyük bir yakını tarafından yeniden yıkanır.

Bebek yıkanırken aynı zamanda tuzlama işlemi de yapılmaktadır. Bebeğin tam anlamda bedensel temizliğini tamamlamak için tuzlama işlemi yapılır. Tuzlanarak yıkanmış olan bir bebeğin ömrü boyunca ter kokmayacağına inanılmaktadır. Tuzlanmadığı takdirde çocuğun neri adı verilen ve keçilerde bulunan ter kokusunun çocukta da olacağı düşünülür. Doğan bebeğin gözleri güzel olsun ve güneşte ağrımazın diye de tuzlama işlemi gerçekleştirilir. Bebeğin cildinin sertleşmesi için de bu tuzlama yapılmaktadır. (KK3) Bebeği yıkama geleneği ilçe merkezinde devam ederken tuzlamanın daha çok kırsal kesimde sürdürüldüğü tespit edilmiştir.

1.1.3.2. İlk Süt

Doğumdan sonraki süreçte bebek için yemek kaynağı olan anne sütü önemli bir besin kaynağıdır. İlk 10 gün anne göğsünden gelen sarı sıvı yörede “libe” [Ar.] olarak adlandırılmaktadır. İlk 10 günlük zamandan sonra anne sütünün gelmesi için anneye yeşil soğan ve kuru soğan gibi besinler sıkça yedirilir. Anne sütü bebeğin doyması için yeterli değilse ilk olarak sütanneye başvurulur. Sütanne genelde akrabalar arasından belirlenir. Tercihen yeni doğum yapmış kadının görümcesi olur. Akrabalar arasında bulunamadığında lohusalı bir kadından ricada bulunulur. Bu kişinin de tercihen aileye yakın olması istenir. (KK3, KK4, KK6)

- Yörede ilk süte libe (katı), zank, lebban adları verilir.
- Annenin sütü üçüncü gün gelir. Süt gelsin diye kadına şekerli su içirilir. (KK6)

- Doğum yapmış kadının sütü gelsin diye pekmez içirilir ve haşlanmış et yedirilir. (KK44)
- Doğumdan sonra sütü gelmesini isteyen kadın yakın bir ziyaret yerine gider ve ziyaret yerini köşe bucak süpürür.
- Sütünün gelmesini isteyen kadına dalak ve isfire (pekmezli hamur tatlısı) yedirilir. (KK15)
- “İmmîs Sebâ” adı verilen ziyaret yerine gidilir. Kadın, bebeğini besleyebilmek amacıyla sütünün gelmesi için dua ederken aynı zamanda ritüel olarak da ziyareti süpürür. (KK10)

1.1.3.3. Çocuğa Ad Verme

Bireyin kimlik oluşumunda ilk adım bir isme sahip olmasıdır. Kişiyeye verilen isim, hayatı boyunca kişiliğini de biçimlendiren bir unsurdur. Kişiyeye kötü ad verilmemesine özen gösterilir. Çocuğun iyimser, hırçın, yardımsever vs. olmasını verilen ismin şekillendirdiği düşünülür.

“Türkçe’de “ad verme, ad koyma, ad takma” şekillerinde adlandırılan “folklor olayı”, aslında bütün insanlığın ortak malıdır. Yeryüzünde ad verme olgusundan yoksun bir tek toplumu görmek mümkün değildir” (Eroğlu, 2008: 124).

“Evlilik hayatının meyvası olan çocuk doğumu ve çocuğa ad verme törenleri iptidaî şamanizmin birçok unsurlarını muhafaza etmiştir” (İnan, 1986:167)

“Ad, insanın bir parçasını oluşturduğuna göre, ad üstüne yapılacak ak ya da kara büyü, sempatik büyü türünün “parçanın başına gelen, bütünün de başına gelir” ilkesince, o adın sahibini de etkileyecek demektir. Bu nedenle ad, büyücülükte de önemli bir rol oynamaktadır” (Örnek, 2000: 148).

Bebek için toplumsal bir rolü üstlendiği ilk süreç bir ada sahip olmasıdır.

“Eski Mezopotamya inanç sisteminde, ad vermenin derin bir anlamı vardır. Ad, onu taşıyanın özünü yansıtır; aynı zamanda sihirli bir güce sahiptir. Bir şeyin adını bilmek, onun gizini ele geçirmek demektir” (Berktaş, 1995: 52).

Dede Korkut Hikâyelerine bakıldığı zaman çocuklar bir kahramanlık sergilemeden ad almazlardı. Kahramanlık sergileyen çocuğa ad vermek için Dede Korkut çağırılır

ve ad vermesi istenir. Dirse Han oğlu Boğaç Han Boyu adlı hikâyede bu durum görülmektedir. “Bayındır Han’ın ak meydanında bu oğlan cenk etmiştir. Bir boğa öldürmüştür. Senin oğlunun adı Boğaç Han olsun. Adını ben verdim yaşını Allah versin” (Gökyay, 2006: 37).

Yörede bebeğin adını veren kişi genel olarak anne ve baba iken, kırsal bölgelerde genel olarak nine ve dededir. Nine ve dedenin adının özellikle ilk çocuklara verilmesi yaygın bir gelenektir. Çocuğun arkadaşları tarafından alay konusu olacak bir adın seçilmemesine de özen gösterilir.

“Çocuğa isim koyarken esas amaç, ismin tevhid inancını zedeleyici bir mahiyet taşıması bunun yanında, çocuğa alay konusu yapılabilecek bir ad konulmaması ve çocuğun taşıdığı addan utanç duymamasıdır” (Sarıçam, 2003: 16)

Çocuğun ismine karar verdikten sonra aile büyüklerinden biri bebeğin kulağına ezan okur ve ömür boyu anılacağı isim bebeğin kulağına söylenerek 3 kez tekrar edilir. Yörede çocuğa isim verirken kimi zaman eşler kendi aralarında fikir birliğine varmış olsa da çoğu zaman çocuğun ismi baba tarafından kararlaştırılır.

Kaynak kişi kendi bebeğine isim verme aşamasını şöyle anlatır:

Bebeğimin kız olacağını öğrendiğim zaman eşimle vereceğimiz ismi düşünmeye başladık. Eşim annesinin adını vermek istediğini söyledi. Ben kabul ettim fakat bunu kayınvalideme söylediğimde bunu hoş karşılamadı. Mutlu olacağını düşünürken tam tersine kızdı ve ismini vermek istemediğini söyledi. Bunun sebebini sorduğumda ise kayınvalidem eğer ismimi verirsem ben ölürüm dedi. Benzer şekilde:

- Yaşlı kadınların çocuğa ismini vermediği görülür. Bunun öncelikli sebebi yaşlı kadın ismini verdiği takdirde çocuğun kendisine ölüm getireceğini düşünmesidir. **(KK3)**
- Yaşlı insanların adları ilk evlenen çocuklarından olan torunlarına verilmelidir. Aksi durumda istenen bir durum değildir. **(KK36)**

1.1.3.4. Göbek Düşmesi

Anadolu’da göbek bağına atılmadığı görülür. Göbek bağı çocuk için gelecekte sahip olacağı mesleğin şekillenmesinde etkili bir güç olarak görülür. Bu nedenle göbek bağı kula, camiye veya da bir inşaat alanına gömülür.

Yörede 10 gün sonunda kuruyan göbek bağına rastgele bir yere atılmamasına özen gösterilir. Bir mendile veya kâğıda sarılan göbek bağı kimsenin ulaşamayacağı bir yere saklanır. Sıklıkla da gömülür.

- “Navik” [K.] veya göbek bağı adı verilen uzuv parçası genelde okula veya camiye gömülür. Çocuğun geleceğindeki mesleğini gömülen göbeğin belirleyecek olduğuna inanılır. (KK43, KK15)
- Göbeğin düşme zamanı beklenir ve genelde mezar köşelerine gömülür. (KK44)
- Göbek saklanır. Yakın akraba arasında meslek sahibi olmuş kişiler varsa çocukların göbekleri o kişilere verilir. Ve kişi mesleğini icra ettiği yerde o göbeği bir ağacın altına gömer. (KK35, KK10)

Göbeğin mezara gömülmesi hususunda iki düşünce öne çıkar. Bunlardan ilki ölümlerle bezenmiş olan ölüm yerine herkesin zamanı gelince gidecek olmasıdır. Diğeri ve daha yaygın olan düşünce ise mezarlarda yatanların yeni doğmuş bir çocuğa yaşam bahşedecek olduğuna inanılmasıdır.

1.1.3.5. Kırk Basması

Kırk basması kadının kırklık döneminde yalnız bırakılmadığı bir süreçtir.

“Lohusa ile çocuğuna kırk gün içinde gelen hastalıklara umumiyetle kırk basması, kırk düşmesi, kırk karışması, kırk bastı, lohusa bastı, yaşıt basması gibi isimler ile adlandırılmaktadır” (Acıpayamlı, 1974: 85).

“Kırk basmasından korunmak göğe doğru kaldırılmakla, gökte koruyucu ve kurtarıcı bir gücün varlığı inancından kaynaklanmaktadır ve bu inanç çok geçmişlere belki gök tengri zamanından bugüne kadar sürmüştür” (Kalafat, 2000: 161)

Rengi kara olan bir tür varlığın kadını boğacağı korkusuyla kadının yatmış olduğu yere makas, bıçak, ekmek ve Kuran-ı Kerim gibi koruyucu araçlar konur. Kadının yanında annesi veya kız kardeşi kalır. Tek başına bırakılmayan kadın uyurken de yanında birilerinin durmasına özen gösterilir. Lohusa kadının ikinci vakti uyumasına izin verilmez. (KK3)

Kırklı kadını korkutan ve zarar verdiği düşünölen varlığın betimlemesine pek yer verilmez. Kadının uyumasıyla beraber geleceği, anneyi boğmakla beraber çocuğun ruhunu çalacağı düşünöölür.

1.1.3.6. Lohusalık-Lohusa Ziyaretleri

Lohusalık dönemi tıpkı kadının doğum sürecinde olduğu gibi bebeğine ve kendine en fazla dikkat ettiği, sakındığı ve korunduğu dönemdir. Bu süreçte kadın, sadece yediğine içtiğine değil çevresel etkilere de dikkat eder. Etrafindan bulunan lohusa kadınlardan, nazarlı kadınlardan ve düşük yapmış kadınlardan korunmaya özenir. Kadın birtakım nesnelere ve pratiklerle aracılığıyla korunmaya çalışır.

“Yeni doğurmuş, doğurup da henüz yataktan kalkmamış gebe kadına Anadolu’da genel olarak “Lohusa”, Azerbaycan’da “zahı” denilir. Zahılık doğumdan itibaren kırk günlük süreyi kapsar. Doğumdan sonra yatakta kalma süresi kadının fizyolojik durumuna, doğumun zor ya da kolay oluşuna, iklime, çevre koşullarına, ailenin maddi durumuna, gelinin sevilip ya da horlanmasına ve kimi adetlere bağlıdır” (Sardarinia, 2016: 49).

Yörede lohusalık dönemde yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Kadın doğumdan hemen sonra başına veya kıyafetinde bir yere kırmızı kurdele takar.
- Lohusanın kırk gün iş yapmasına ve dışarı çıkmasına müsaade edilmez.
- İki lohusa kadının birbirini ziyaret etmemesine dikkat edilir. Bu sebeple lohusalı iki kadın varsa bunlardan birinin kırkıktan çıkması beklenir.
- Ölen birinin mevlit çöreği, lohusa olan eve gönderilmez. Ölenin o eve de ölümü getireceğine inanılır. Bu durum yaşandığı takdirde ölen kişinin mezarına gidilir ve mezarın üstünden atlanır. ocuğu da annesiyle atlatılır.
- Yakın bir zamanda cenazesi olan birinin doğum yapılan eve gelmesi istenilmez.
- Lohusalı kadının büyüyü bozacağına inanılır. Üzerinde büyü olduğuna inanan biri kadın, lohusanın bulunduğu eve gelir. (KK3)
- Eve düşük yapan bir kadın gelmişse eğer lohusa kadın bunu bilmelidir. Bunu öğrenen lohusa bir daha çocuğunun olmayacağından korkar. (KK35)

- İki kırklı birbirini görmemeli, bir musibet olacağına inanılır. (KK8)

1.1.3.7. Kırklama

Kadının doğumdan kırk gün sonra çeşitli pratiklerle lohusalık durumunu üzerinden atmasıdır.

“Kırk, yarı kırk, kırıklı olmak, kırkı çıkmak, kırklamak, kırkını çıkarmak; halk inançlarında çok geniş bir coğrafi alana yayılmıştır. Şakulî boyutu da Muhammedîlik döneminin çok evvelerine ulaşmaktadır. Kırk kavramı, dili Farsçanın tesirinde kalmış Türk kesimlerinde de aynı mahiyeti ile yaşamaktadır. “Çili” tabiri, yaşamakta olan “Kırk”, “Kırklar” tarikatlarımızda özellikle de tasavvufta muhtevalı bir yere sahiptir. Bilhassa Bektaşî inançlı Müslüman Türklerde “kırk” derinliği çok olan, nefeslere, semahlara, meclislere yansımış bir olgudur” (Kalafat, 1999: 95)

“Kırklama, Anadolu’nun her tarafında çok yaygın olan ve çocuğun doğumunun kırkinci günü gerçekleştirilen bir ritüeldir. Kırklama, kırk basmasını engellemek amacıyla yapılır” (Akyol, 2006:81).

Yörede kırklamaya halk tarafından büyük bir önem verilir. Kadın kırklık döneminde büyüklerinin uyarılarına uyması beklenir. Dışarı çıkmamasına dikkat edilirken, bir başka lohusa kadın ile aynı ortamda bulundurulmamasına özen gösterilir.

Kırklık döneminin bitişinde hem Savur ilçe merkezinde hem de kırsaldaki evlerde bulunması zorunlu olan en temel eşya “**kırklık tası**”dır. Kırklık tasında 40 tane demir halka bulunur. Tas suyun içine sokulduğunda halkaların birbirine çarpmasıyla oluşan sesle kötü ruhların kırklı kadından uzaklaşacağına inanılır. Öncelikle kadının en yakını tarafından bebek yıkanır. Bu kadının yaşının büyük olmasına (tecrübeli olmasına) özen gösterilir. Bebek yıkandıktan sonra anne de yıkanır; ancak annenin yalnız yıkanmasına müsaade edilmez ve bebeği yıkayan kişi tarafından anne de yıkanır. Anne ve bebek yıkandıktan sonra kırklık suyu rastgele dökülmez, suyun döküleceği yerin temiz olmasına özen gösterilir.

- 40 gün bittikten sonra kadının başına 40 tas su dökülür. Mevrit yapılır, yapılmadığı takdirde de keçi kesilir ve dağıtılır. (KK43)
- Kırklamada anne ve çocuk yıkanırken bal mumu da kaynatılır. Mum tavada eritilir ve suyun içine boşaltılır. Boşaltılan mumda farklı farklı şekiller oluşur.

Hayvan figürü de insan figürü de oluşabilir. Çıkan sembolden hareketle “korkusu vardı kaldırıldı” denir.

Yıkarlarken,

Su aşağı insin, bebek yukarı içsin

Çobanların uykusu sana gelsin (Çoban uyumadığından)

Canlıların kırkını senin üzerinden kaldırıyorum denir. **(KK44, KK16)**

- Kırklı kadının tek başına yıkanması doğru değildir.
- Kırklı bir kadın kırkıdan çıkmadan önce yanına üzerinde haram olan bir kadın gelirse lohusalı kadın kırıklığıyla kalır. Ve bir daha doğum yapamaz.
- Kadın kırkıdan çıkarılırken, “Seni kırkıdan çıkardık, dağılsın ruhlar” denir.
- İki kırklı kadın birbirinin kırkına girdiğinden (karıştığından) görüşmelerine izin verilmez. **(KK15)**
- Lohusa kadın kırkıktan çıktıktan sonra evde kırklık taşı yoksa lohusa kadının eli, suya kırk kere batırılır. **(KK12)**
- İki kırklı aynı mekanda bulunmak zorunda kaldıklarında birbirleri ile hiçbir şekilde konuşmazlar.
- Kırklama yapılırken önce bebek yıkanır. Bebek yıkandıktan sonra anne yıkanacağı zamana kadar bebeği emzirmez.
- Bebek yıkanırken yıkandığı küvetin veya leğenin içine bebeğin göbek bağı konur. Daha sonra kurutulur ve yeniden saklanır. **(KK35)**

1.1.3.8. Sütten Kesme

Bebeğin gelişim sürecinde en önemli besin maddesi anne sütüdür. Kemik gelişiminde büyük bir öneme sahip olan anne sütünü almayan çocukların gelişimi yavaş bir şekilde ilerler. Bebek bazen 1,5 yaşına geldiğinde bazen ise 2 yaşına kadar emzirilir. Fakat bu yaşlardan sonra bebek artık anne sütünden kesilmelidir. Ağlayan bebeğin sütten tiksinişi ve uzaklaşması için de birtakım uygulamalara başvurulur.

- Çocuk emzirmeyi terk etsin diye kadın göğsüne pul biber sürer veya kara yani siyaha boyatır. (KK3)
- Bebek emzirmeyi bıraksın diye göğse kömür sürülür. (KK6, KK15)
- Sabır taşı sürülür, bebek kokusundan tiksindir ve süttten kesilir. (KK6)
- Bebek emmeyi bıraksın diye göğüs üzerine acı biber sürülür veya siyaha boyatılır. Sakız içine saç konarak göğüs ucuna yapıştırılır. (KK44)
- Çocuğun süttten kesilmesi için ekmek tandırdaki isten göğüslere sürülür. Bu durum iki üç kere tekrarlanınca çocuk tiksindir ve süttten kesilir. (KK35)

1.1.3.9. Diş Çıkarma

Bebeğe diş buğdayı yapılırken öncelikle alttaki dişlerinin çatlaması beklenir.

Diş çıkaran bebek için yapılan yiyeceğe yöre halkı “**Selika (Hedik)**” [Ar.] adını verilir. Nohut ve buğdayın pişirilmesiyle yapılan hedik sade ve salçalı olmak üzere iki çeşittir. Diş çıkardıktan sonra yakın akrabalar ve komşular davet edilir. Bebeğin önüne süslü bir tepside çeşitli nesnelere konur. Bunlar arasında makas, kalem, yüzük, tarak ve para bulunmaktadır. Çocuk bunlardan hangisini seçerse ileride o mesleği yapacağı düşünülür. Daha sonra bebeğin üzerine bir mendil açılır ve oraya nohut serpilir. Geçmişe nazaran diş buğdayının sevinci ve etkinlikleri daha yaygın ve abartılı bir surete bürünmüştür. (KK3, KK4, KK8, KK13, KK35, KK42)

1.2. Evlilik

Evlilik insan hayatında yeni bir başlangıç demektir. Gerekli ritüeller eşliğinde gerçekleştirilen evlilik olayı birlikteliğin meşrulaştırılarak duyurulmasıdır. Türk toplumunda evlilik, zamanı geldiğinde ertelenmeden doğru bir kişiyle gerçekleştirilmesi uygun görülen kutsal bir törendir. Özellikle kadınlar için bu durum daha fazla önem arz etmektedir. Toplum tarafından yaşı geçmeden evlenmenin doğru olduğu ileri sürülür.

“İnsan türünün devamının sağlanması, aileye yeni katılan bireylerin ortak sorumluluk çerçevesinde yetiştirilmesi ve topluma kazandırılması gibi temel fonksiyonları, aile kurumunu, en çekirdek toplumsal yapı olmasına rağmen, toplumun geleceğini

hazırlaması/sağlaması bakımından en önemli yapı konumuna getirmiştir” (Balaban, 2006: 87)

“Düğün âdetleri coğrafi ve sosyal şartlara göre farklılık gösterse bile belirli ve ortak bir amaca yönelik olduğu bilinmektedir. Düğün sadece bir tabiat güdüsüyle belli bir maksada yeni kadın ve erkeğin cinsi duygularla birleşmesinden ibaret, karşılıklı menfaatlere yönelik bir kuruluş olmayıp, düğün ritleri de rastgele ve birtakım şekle ait gösteriden ibaret değildir. Büyük ölçüde dini inanışlara, inançlara ve adetlere bağlı anlam ve önem taşıyan hareketlerdir. Önemli olarak da soyun sopun üremesi ve devamı gibi kutsal bir amaca da bağlıdır” (Yeşil, 2012: 177).

Tez yazarının gözlemlerine göre yörede yapılan çalışmada belli bir yaşı alan genç kıızı kendini evlenmek için hazır olduğu düşüncesine kapılır. Yöre tarafından da 20’li yaşlara gelmiş bir kız evlilik için hazır olduğu düşünülür. Kızların evlenmesi erkeklere nazaran daha hızlı ve daha küçük yaşta gerçekleştirilir. Bu nedenle olmalıdır ki 25 yaşındaki bir genç kız evde kaldım psikolojisine girebilmektedir. Önemli bir geçiş dönemi olan evlilik başlığı alt başlıklara ayrılmış olup kadınların bu süreçte üstlendikleri roller anlatılmıştır.

1.2.1. Düğün Öncesi

Eş seçiminde aile daha çok söz hakkına sahiptir. Evliliklerde eş adayının işinin olması mutlu bir evlilik için en önemli unsur olarak görülmektedir. Yörede, görücü usulü evlilik ve severek evlilik çeşitlerinden söz edilebilir. Beşik kertmesi ya da berdel evlilik çeşitlerinin günümüzde tercih edilmediği gözlemlenmiştir.

“Evlilik, karşıt cinslerin iki ya da daha fazla kişinin üremek ve dolayısıyla türün devamlılığını sağlamak, düzenli ilişkiler yaşamak ve ekonomik ve sosyal bir birlik kurmak amacıyla aile kurumunu oluşturmak için adım atmalarına dönük yapılan bir sözleşmedir. Evlilik, insan soyunu öteki canlılardan ayıran davranış biçimlerinden birinin kurumlaşmış biçimidir ve belli bir topluma ait bir özellik olmayıp evrensel bir nitelik taşımaktadır. (Aça ve Yolcu, 2016: 458).

“Yaşamın ikinci geçit dönemi olan evlenme, gerek kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması, gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından

her zaman ve her yerde önemli bir olay gözüyle görülmüştür. Ailenin, toplumsal yapının temeli olması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir karakter kazandırmıştır. Dünyanın her yerinde her aşaması, bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilen evlenme olayı, özellikle tören, töre, âdet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir” (Örnek, 2000: 185; Er, 1997:191).

1.2.2. Evlilik Yaşı

Tez yazarının gözlemlerine göre yörede evlilik yaşı Savur ilçe merkezi ile köyler arasında farklılık göstermektedir. Merkezde evlilik yaşı 20-25 iken, köylerde 17-20 arasındadır. Bunun temel sebebi okuma oranıdır. Köylerde okuma oranı daha düşüktür. Okulların uzak olması aileyi maliyet bakımından zorladığı için bir ailede bulunan tüm çocukların okuması imkansızlıktan dolayı mümkün değildir. Okuma imkanı bulamayan bireylerin daha erken yaşta evlendikleri tespit edilmiştir.

Çocuk sayısının fazla olması ailedeki çocukların eğitimini engelleyici bir unsur olarak görülebilir. Yörede çocuk sayısının 5 ile 10 arasında olması çocukların ekonomik olarak okutulmasını zorlaştırmaktadır. Temel ve zorunlu eğitimin ardından okuldan ayrılmak zorunda kalan bireylerin evliliği daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Elde edilen verilerden hareketle sabit bir evlilik yaşından söz etmek mümkün olmamaktadır. Köyler arasında da evlilik yaşı tercihi farklılık görülmektedir:

- Evlilikler genellikle görücü usulüdür. Evlenme yaşı ise 17-18-20 aralığında değişkenlik göstermektedir. **(KK5, KK44, KK35)**
- Evlilik yaşı genellikle 17-25 yaş arasında değişir. Görücü usulü evlilik hâlâ devam eder. **(KK44, KK15)**
- Eskiden kızların 14 yaşında evlilikleri görülürken günümüzde bu yaşın daha ileri olduğu görülür. **(KK1)**
- Geçmişte evlilik yaşı 14-15 iken günümüzde 17-18 olarak değişmiştir. Fakat 14-15 yaşındaki evliliklerin tamamen bittiğini söylemek mümkün değildir. **(KK42)**

1.2.3. Kısmet Açmak İçin Yapılanlar

İnsanın doğduğunda evleneceği kişinin kim olacağını belirlendiğine inanılır. Ancak kısmet ve nasip gibi kelimelerle bu yazgının da gerçekleşmeyeceği anlatılmaya çalışılır. Yaşı gelmesine rağmen evlenemeyen kızlar için, “vakti değil”, “hayırlısı olsun”, “nasibi gelmemiş”, “doğru zaman değil” biçiminde kadercî ifadeler kullanılır. Nasibinin kapandığını düşünen genç kızlar dinsel/büyüsel işlemlere başvururlar. Yörede yapılan uygulamalar ile Anadolu’da yapılan uygulamalar arasında benzerlikler olduğu söylenebilir.

- Kısmet açmak için şeyhlere, türbelere gidilir veyahut da kişi üzerinde nazar olduğu düşünüldüğünden kurşun döktürülmektedir.
- Yeni nişanlanan çiftlerin nişan kurdelelerinden bir parça kesilip evlenmek isteyen erkek veya kıza verilir. Evlenmek isteyen kişi o kurdele parçasını yutar.
- Nişan şekeri de kısmetlerinin açılması için genç kızlara yedirilir. **(KK11)**
- Düğünlerde gelin evlenmek isteyen kızların adlarını ayakkabısının altına yazar. Kimin ismi ilk önce silinirse onun evleneceğine inanılır.
- Kına gecesinden bir gün önce hazırlanan kına kısmet açar düşüncesiyle evde bulunan tüm genç kızların eline sürülmektedir.
- Kısmet açmak için evli kişilerin alyanslarının takıldığı görülür. **(KK10)**

1.2.4. Görücülük

Anadolu’da evlilik için seçilecek kızın bazı vasıflara sahip olması gerekir. Ailesine karşı hoşgörülü olması, güzel bir ahlaka sahip olması ve büyüklerine karşı saygılı olması bunlardan en önemlileridir.

Yörede görücülükten bahsedecek olursa iki şekilde gerçekleştiği söylenebilir.

Bunlardan ilki, erkeğin annesi tarafından bildiği bir kıızı görmesi ve tanınmasıdır. Bir diğeri ise erkeğin kendi beğendiği, konuştuğu kıızı annesi tarafından görmesini sağlamasıdır.

Bunlardan ilkinde annenin kendine seçmiş olduğu gelini hem kendi gözlemlemesi hem de başkaları tarafından iyi huylu, marifetli ve eli iş tutan biri olarak anlatılması önemlidir.

Görücülükte kızı görmeye erkeğin annesi ve teyzesi gider. Kızı görmeye giden anne ve teyze genç kızla çok fazla iletişim kurmazlar. Genel olarak kızın annesiyle muhabbet edilir. Gelen misafirlere kahveyi, görmek için geldikleri kız yapar. O sırada görücüler kızı gözlemlerler. Kızı görmeye giden aile olumlu bir karar almış ise kız evine kısa bir süre içinde haber gönderilir. **(KK3)**

1.2.5. Kız İsteme (Tilbe)

Erkek tarafı kız evine iki üç gün önceden haber gönderir. Tarih belirlendikten sonra kız istemeye gidilir. Erkek tarafının kalabalık olması yöre için önemlidir. Damat adayının ailesi ile beraber yörede bulunan sözü geçerli saygın biri de kendileriyle götürülür. Erkek tarafı çiçek, çikolata ve kimi zaman da tatlı götürür. Kızı isteyen kişi baba iken bu durum bazen farklılık gösterip, hürmet edilen biri tarafından da kız istenir. Kız istendikten sonra söz kesimi için tarih belirlenir.

Yörede farklı görüşler de saptanmıştır:

- Kız istemeye baba, anne, kardeşler ve yörenin ileri gelenleri götürülür.
- Kız isteme yörede “**Tilbe**” [Ar.] ve “**Buhazi**” [K.] olarak adlandırılmaktadır.
- Kız baba tarafından istenir.
- Kızı veren baba iken kızın amcalarına da danışılır.
- Kız isteme merasimine gidilirken götürülen hediyeler arasında çiçek ve çikolata başta gelirken baklava götürülenler de vardır. **(KK15)**
- Gelinin erkek kardeşine veya babasına hediye verilir (küçük bir altın gibi.) **(KK5)**
- Kız isteme sırasında başlık da konuşulur. Yörede başlık 10.000 ile 20.000 Türk Lirası arasındadır. **(KK43)**
- Kızı gördükten birkaç gün sonra da isteme yapılır.
- Kızı istemeye akrabalar gider. Fakat amcanın kız isteme merasiminde bulunması zorunludur.
- İki büyüğün oturması ve kararlaştırılmasıyla kız istenir. **(KK5)**
- Kız istenmeden önce iki taraf arasında ad koymak için tektaş yüzük takılır ve uygun zamanda da kız istemeye gidilir.

- Söz kesilmeden önce kız istemede gelin tarafı istenilen takı miktarını damat tarafıyla görüşür. **(KK15)**
- Kız istemede altın konusu bazen konuşulurken bazı durumlarda daha sonraya bırakılır. **(KK10)**
- Ahlak bakımından kötü olan aileye ya da çocuğa kız verilmez.
- Evliliklerde eskiden sıra bekleme varken şimdi sıra bekleme yoktur.
- Görücü usulü evlilikte kızı görmeye anne, abla veya teyze gider. **(KK42)**
- Evliliklerde sıra bekleme önemlidir. Evdeki en büyük kardeş evlenmeden diğerlerinin evlenmesi aile içinde hoş karşılanmaz. **(KK1, KK5)**
- Köyde hâlâ liste yazma vardır. Listede istenen altın sayısı yazılmaktadır. **(KK44)**

1.2.6. Söz

Söz kız istendikten bir gün sonra veya bir hafta içinde gerçekleşir. Erkek tarafı kız istemeye nazaran daha kalabalık olur. Söz kesmede yine damat tarafı kız evine eli boş gitmez. Yüzükler takıldıktan sonra nişan öncesi için takılacak takı konusu da büyükler tarafından görüşülür. Yörede liste yazma geleneği bazı bölgelerde devam ediyor olsa da genel olarak bu gelenek unutulmaya yüz tutmuştur. Kurdele parası, emzirme-süt parası, gelin evden çıkarılırken, gelin arabaya geçerken de para isteme geleneklerinin de yavaş yavaş terk edilmeye başlandığı tespit edilmiştir. Fakat bunların istendiği zaman dilimi de söz kesimidir. Söz kesiminde ne kadar altın takılacağı kararlaştırılır. Buna aile büyükleri karar verirken genç kızların bu işlere karışmaması gerektiği aksi takdirde saygısızlık olarak algılanacağı söylenilir. **(KK3, KK15)**

1.2.7. Nişan

Nişan, evlilik düşüncesi olan çiftler arasında gerçekleştirilen bir akittir. Evlilikten önce çiftlerin beraberliğinin duyurulmasında bir vasıttır.

“Kelime manası olarak işaret, iz, belirti, alamet anlamına gelen nişan, evliliğin önemli aşamalarından olup, çiftlerin birlikteliğinin meşruluğunu sağlamak ve topluma duyurmak amacıyla söz ve düğün arasında yapılan küçük düğün mahiyetinde bir uygulamadır” ” (Balaban, 2006: 94)

Tez yazarının gözlemlerine göre yöre halkının nişan gelenekleri Anadolu'nun farklı yerlerindeki uygulamalar ile benzerlik gösterir. Nişan tarihi çiftlerin kendi isteklerine göre belirlenir. Yörede önemli olan unsurlardan biri de nişanlılık sürecinin çok fazla uzatılmamasıdır. Bu süreç en fazla 6 ay ile 1 yıl arasındadır. Nişan alışverişi için kız tarafından kızın annesi ve kız kardeşleri götürülür. Erkek tarafından ise damadın ablası ve yengesi bulunur. Nişan alışverişinde sadece geline değil gelinin ailesine de hediyelikler alınır.

Yörede nişanlılık döneminde evlenecek çiftlerin sık sık görüşmesine de müsaade edilmez. Nişanlılık sürecinde ailelerin karşılıklı yemek davetleri bulunmaktadır. Nişanlılık sürecinde devam eden hazırlıklar nişan günü bitirilmeye çalışılır. Nişanı yapan kız tarafı olduğu için mekâna bazen kız tarafı karar verir bazen ise çiftler kendi arasında anlaşarak uygun bir yer ayarlarlar. Mekân olarak varsa düğün salonu yoksa geniş alanlar veya köy alanı kullanılır. Evde yapılan nişanlar da vardır. Tatlı ve içeceklerin temini erkek tarafının görevlerindedir. Nişan davetiyesi basımı yaygın değildir. Nişanlılık sürecinde merkez ve kırsal kesim arasında ufak farklılıklar vardır. Kız isteme töreninin ardından 2 ila 30 gün içerisinde nişan yapılır.

Yörede nişanlılık sürecinde gerçekleştirilen pek çok pratik bulunmaktadır:

- Nişan alışverişi genellikle sadece geline yapılır.
- Nişanlılık sürecinde ailenin hepsine olmasa da geline mutlaka hediye götürülür. **(KK15)**
- Damat gelin evine her gittiğinde geline hediye götürür.
- Başlık alımı günümüzde de devam etmektedir. Başlık alınmadığı takdirde süt parası alınır.
- Dini nikâh sözden sonra yapıldığı gibi tarihi isteğe bağlı olarak da değişmektedir. **(KK42)**
- Nişanlılık sürecinde kız ve erkeğin sık görüşmesi yörede hoş karşılanmaz. Bu durum dedikoduya sebebiyet vereceği için kız tarafının hassasiyeti fazladır. **(KK1)**
- Nişan alışverişi yapılır. Gelin tarafına bazen elbise alınırken bazen de altın (küpe veya yüzük) alınır. Yapılan nişana “Şerbet” , “Nişanî” adları verilir. Nişanlı kelimesi “Bir Dergişi” olarak da adlandırılır. **(KK44, KK42)**

1.2.8. Başlık-Kalen-Kalın-Naht

Başlık veya bilinen bir diğer yaygın adıyla kalın geleneği yörede devam etmektedir. Başlığı alan aile bunu annenin süt parası olarak da tanımlar. Başlık parasının genel amacı kızın eksik kalan çeyizini tamamlamaktır. Fakat bazı durumlarda başlık parasının kullanımında farklılıklar görülebilir. Örneğin kız kaçırma ile ilgili bir evlilik söz konusuysa başlığın tamamı kıza harcanmaz. Başlık parası almayan aileler de bulunmakta ve bu durumu günah olarak tanımlamaktadırlar. Başlık daha çok para olarak belirlenir:

- Başlık geleneği devam ederken genelde talep para olur. **(KK44)**
- Başlık alımı genel olarak devam etmektedir. Kızın çeyizi damat tarafından gelen para ile hazırlanır. **(KK18)**
- Kayatepe adı verilen köyde başlık parası 15.000 ile 30.000 arasında farklılık gösterirken, Koşuyolu adlı köyde bu miktar daha azdır. **(KK19, KK35)**

Başlık alımı köyler arasında farklılık arz etmektedir.

1.2.9. Çeyiz Açma (İçhez)

Yörede kardeş sayısı fazla ise annenin çeyiz yapma imkanı biraz daha kısıtlıdır. Fakat her kıza az da olsa çeyiz hazırlanmaya çalışılır. Hem merkezde hem de köylerde “çeyiz açma” geleneği devam etmektedir. Gelinin çeyizi kullanılmayan bir odaya hazırlanır. Ve çeyiz açma zamanda gelinin yakınları ya da komşuları çeyizi görmeye gelir. Çeyiz görmeye gelenler yardımcı olmak adına küçük hediyeler getirirler.

Çeyiz açmada yorgan dikme geleneği vardır. Yorgan üzerine farklı şekerlemeler konur. Gelen her genç kıza o şekerlerden yedirilir. Kızın çeyizi düğün haftasında damat tarafından birkaç araçla götürülür. Gelin sandığı çıkarılırken damat tarafı gelinin en küçük kardeşine bir miktar para verir. Ve tüm eşyalar zılgıtlar çalınarak evden çıkarılır.

Genç kızın çeyiz işlemleri şu şekildedir:

- Düğün öncesinde “çeyiz açma” geleneği vardır. Çeyiz açma genellikle on gün sürer. Fakat bu sürenin değiştiği de görülür. Çeyiz açma düğüne az bir zaman

kala yapılır. Kızın annesi çeyiz açtığını birkaç komşu ile duyurur. Çeyiz açma daha çok evlenecek olan çifte ufak da olsa bir yardım etmek amacı ile yapılır.

- Çeyiz zamanında yorgan dikimi vardır. Yorganın üzerine şeker atılır ve etrafında halaylar çekilir. **(KK3)**
- Yörede çeyiz açmaya “Cehaz açma” [Ar.] ve “ İçhez” [Ar.] adları verilmektedir.
- Çeyiz açmada komşular farklı farklı şeyler getirir.
- Çeyiz götürülürken sandık üzerinde oturulur. **(KK42)**
- Çeyiz iki aile tarafından hazırlanır. Yastık ve yorgan doldurma genelde genç kızlar tarafından hazırlanır. **(KK5, KK44)**
- Hazırlanan çeyizin fazla ve gösterişli olması önemlidir. Kıza hazırlanan çeyizin bir kısmı yıkanır. Hazırlanan çeyizin gösterilmesi için de dama asılır.
- Çeyiz sergileme geleneği yaygındır. Düğüne yakın açılır ve kız tarafının diktiği yorgan üzerine para veya hediye bırakılır. **(KK44)**
- Başlık parasıyla genellikle kızın çeyizine 12 tane yastık yapılır. **(KK18)**
- Ailelerin birbirine bohça gönderme geleneği de devam etmektedir. Her iki taraf da kendi çocuklarına çeyiz hazırlarken gelin tarafı damat evinde bulunan her bir kişiye bir bohça hazırlar ve erkek evine gönderilir. **(KK3, KK21)**
- Dövşek adı verilen yatak hazırlanır. Genç kızlar çağrılır. Ve şekerler, çikolatalar getirilir. Damat tarafı da çağrılır. Oyunlar oynanır. **(KK35)**

1.2.11. Kına Gecesi (Ana Kınası)

Tez yazarının gözlemlerine göre kına gecesi için seçilmiş olan mekâna gitmek için kornalar eşliğinde kız evine gelinir. Gelinin yanında kız kardeşi ya da annesi bulunur. Erkek tarafının bir kısmı gelini almaya gelirken bir kısmı da misafirleri karşılamak kına yapılan alana gider. Gelin mekâna getirildiğinde erkek tarafı etrafında oynar daha sonra çiftler dans eder. Ve yörede bir veya iki saat süren bir halay başlar.

Gelin ve damada kına sürme zamanı geldiğinde gelin ağlayana kadar türküler söylenir. Gelin ağladığında artık kına sürme vakti gelmiştir. Gelin avcunu sıkıca kapar. Kınayı sürecektir olan kişi erkek tarafına bu durumu iletir. Kayınvalide yanında getirmiş olduğu altını kına yakan kadına verir ve gelin avcunu açar. Kıza ve erkeğe kına sürüldükten sonra kismetlerinin açılmasını isteyen genç kızlara da kına sürülür.

- Eşini kaybetmiş, eşiyle kötü olan ve çevrede seilmeyen kişiler evlenecek çifte uğursuzluk getireceği düşüncesiyle kınayı yoğurmak için tercih edilmez.

(KK15)

Kına yakılırken aşağıdaki türkü birkaç kez seslendirilir.

Cubu leğel imbayyat (beyaz leğeni getirin)

Tıncir hinne (kınayı yoğuracağız)

Hinne mo tıncir (kına yoğurulmaz)

Le mo tici kinne (eğer gelin gelmezse) **(KK3)**

Kına sürme işlemi bittikten sonra gelen tüm misafirlere kına dağıtılır.

1.2.10. Kına-Hinne

Gelin için önemli günlerden biri de kına gecesidir. Kına malzemeleri erkek tarafından temin edilir. Kına damat tarafından hürmet edilen biri tarafından yoğurulur. Kınayı yoğuran kişi orada bulunanlara bir dileğin varsa elinize şimdi süreyim der. Kınayı sürerken de birtakım ayetler okur.

Yörede kına hazırlanırken tüm pencere ve kapılar açık bırakılır. Yüksek sesle zılgıtlar çalınır. Bu damat tarafı için evliliğin bir zorunluluk olmadığını ve gelin adayına olan sevginin göstergesi kabul edilir. Çevrede erkek evinde düğün olduğunun bilinmesi de önemlidir. Kınanın hazırlanıp gecesine gelindiğinde kız evden zılgıtlarla çıkarılır.

Gelinin eline kınayı süren kişinin, evliliğinde bir problem olmayan, mutlu olan bir kişi olmasına özen gösterilir. Bekâr ve eşini kaybetmiş kadınların kınayı yakmamasına dikkat edilir.

Kına gecesinin bitmesiyle kız evindeki yakın akrabalar gelin evinde kalır. Geç saatlere kadar oturulur, hikâyeler anlatılır ve herkes evliliğinden bir hatıra nakleder.

Bunun en önemli amacı gelin olacak kızı mutlu bir şekilde düğün evresine hazırlamaktır.

- Kına damat tarafınca alınır ve yine damat tarafından kişiler eliyle hazırlanır. **(KK42, KK3)**
- Yörede kına “**Hinne**” [Ar.] olarak adlandırılır. **(KK43, KK24)**
- Geline kına damat tarafından kişilerce sürülür ve gelin ağlamazsa mutlu olamayacağına inanılır. **(KK44)**
- Kına akrabalar arasından yaşça büyük ve saygın bir kadın tarafından yoğrulur.
- Kına gecesi gelinin eline kına yakıldıktan sonra herkes dağıldığında gelinin kız arkadaşları ve yakın akrabaları gitmez gelin evinde geç saatlere kadar eğlenirler. **(KK3)**

1.3. Düğün

Düğün, sevginin ve birlikteliğin ilan edildiği ve aynı zamanda toplumun şahit tutulduğu bir geçiş törenidir. Yeni bir ailenin oluşmasını duyurmak için düzenlenir ve çeşitli şekillerde kutlanarak ilan edilir. Evlilikle ilgili pek çok farklı uygulama, pratik ve tabu bulunmaktadır. Düğün kadının evine veda edip artık kendi yuvasını, kendi evini geçişin ilk adımıdır. Gelin evi terk ederken aile tarafından deyişler ve dualar edilir.

“Türk dünyasında gelinin evden ayrılması veya kına yakılması sırasında ağıt yakılması, deyiş söylenmesi ve nasihat verilmesi uygulaması yaygındır” (Yeşil, 2012: 195).

“Ailenin evlenme yoluyla kurulması, bütün toplumlarda bu kurumun önemli yer edinmesine sebep olmuştur. Evlenme gelenekleri dünyanın her yerinde görülmekle birlikte, eş seçimi, eş sayısı ve evlilik törenleri, kültürlere göre çeşitlilik göstermektedir. Türk kültürünün bütünlüğü evlilik kurumunda da kendini göstermektedir. Tarihî, coğrafi şartların yarattığı mahallî farklılıklara rağmen Türk boylarının ortak bir hayat yaşadığı dönemlerde teşekkül eden ortak kültürel değerler ve kavramlar günümüzde de devam etmektedir” (Eroğlu, 2008: 157-158).

1.3.1. Nikâh

Nikâh kıyma işlemi çiftlerin isteğine bağlıdır. Bu bazen düğün öncesi olabileceği gibi düğün sırasında da olmaktadır. Yörede kızın ve erkeğin nişanı yapıldıktan sonra dahi diledikleri gibi gezmeleri hoş karşılanmaz. Fakat nikâh kıyıldıktan sonra çiftler daha rahat hareket edebilmektedir. Dini nikâh için hazırlık yapılır. Mekân olarak genelde ev tercih edilir. Nikâhı kıyacak imam belirlenen saatte gelir. Nikâhın kıyılacağı mekânda erkek tarafından damadın babası bulunurken, kız tarafından da gelinin babası bulunur. Eğer baba yoksa saygın biri çağrılır.

Anne, baba ve kardeş hariç en az iki erkek şahit olmalıdır. Erkek yoksa dinen 4 kadının şahitliğinin de kabul edilebileceği belirtilmişse de bunun örneği tespit edilememiştir. Nikah aşamasında mihrin belirlenmesi gerekir. Şahitler huzurunda iki tarafa da “sen bu kızını eşliğe kabul ediyor musun” diye üç kere sorulur. O da evet kabul ediyorum der. Şahitlerin huzurunda nikâh kıyılmış olur. Mihr olarak da kadının yaşamını en az üç ay sürdürebileceği bir miktar (Genellikle 5000-6000 TL olarak) belirlenir. Bunu daha sonra da ödeyebilir. Peşin de verebilir. İmam da duasını yapar. Dua sünnettir yapılsa da olur yapılmassa da olur. **(KK93)**

1.3.2. Düğün Yemeği

Düğün yemeği düğünden bir gün önce yapılır. Savur ilçe merkezinde düğün yemeğini yapan erkek tarafı iken kırsalda gelinin ailesi tarafından da yapıldığı da tespit edilmiştir. Düğün yemeğini hazırlayan erkek tarafı gelin evine de belli bir miktarda yemek gönderir. Ve her iki taraf da davetlilerini çağırır.

- Düğün yemeği köyün en yaşlı kadınları tarafından hazırlanır. Bu kadınlar her düğünün yemeklerini yapan ustalaşmış kimselerdir.
- Düğün yemeği olarak genelde kavurma ve pirinç yapılır. **(KK5)**
- Düğün yemeğini kız tarafı yapar. Köyde yapılan bir düğün yemeğine tüm köylü davet edilir. **(KK43)**

1.3.3. Gelin Alma

Yörede düğün sürecinin son aşamalarından biri olan gelin alma yine büyük bir törene sahiptir. Davul, zurna ve kimi zaman da kemençe kız evine getirilir. Damat tarafı

gelin evinin önünde oynar. Halaylar çekilir. Zılgıtlar çalınır. “Ki zava ki zava” diye bağırıp evlenecek erkeğin ismini söylerler. “Ki buke ki buke” ise gelin için söylenir. Her ikisi de “kim evleniyor” anlamına gelir. Gelin evinde artık ailesi ile vedalaşmaktadır.

- Gelinin kuşağı erkek kardeşi veya babası tarafından iki kere bağlanıp çözüldükten üçüncüsünde bağlanır. (KK4)
- Kurdele parası geleneği de günümüzde devam etmektedir. Kızın abisi veya annesi kurdeleyi bağlamadan önce kız tarafına kurdele parası verir. (KK44)

“Bekâret kuşağı bağlanırken, kuşağı bağlayan tarafından çeşitli öğütlerde bulunulur. “Gelin kuşağı”, “bekâret kuşağı” ve “gayret kuşağı” adı verilen bu kırmızı kuşak, bekâretin simgesi olmakla birlikte, genç kızlıktan kadınlığa geçiş anlamını da taşımaktadır. Orta Anadolu’da, gayret kuşağının, kızın gelin gittiği evde tembellik yapmaması, gayretli olması ve işten kaçmaması için bağlandığı da ifade edilir” (Aça ve Yolcu, 2016: 468).

Gelinin evden çıkmasına yakın kapıda erkek kardeşi durur ve damat tarafı bir miktar para verir. Para verme bazen kargaşaya sebebiyet verdiği için daha önceden de kararlaştırılmaktadır. Kapıdan çıkarılan kız için damat tarafı zılgıtlar çalar ve gelin düğün alanına götürülür. Anadolu’da çalınan zılgıt yörede “**Helhil**” [Ar.] olarak adlandırılmaktadır. Gelin düğün alanına götürülürken damat tarafı zarflarda para hazırlar. Düğün konvoyunun önünü kesen çocuklara o zarflardan birer tane verilir.

1.3.4. Düğün Sonrası

Anadolu’da en yaygın inanış düğün sonrası içinde şeker ve para olan vazo veya testinin kırılmasıdır. Genç kız gelin gittiği eve uğur getirmesi için bu uygulama gerçekleştirilir.

“Şamanist ve Müslüman Türkler’in evlenme törenlerinde müşterek olan Şamanizm unsuru gelinin geldiği gün başına saçı saçmaktır. Avcılık devrinde avın kanı, yağı ve eti, çobanlık devrinde süt, kımız ve hayvanların yağı, çiftçilik devrinde darı, buğday, muhtelif meyvalar saçı olarak kullanılmıştır. Saçı-yabancı soya mensup olan bir kızın kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban âyininin kalıntısıdır” (İnan, 1986: 167)

Yörede de gelin düğünden sonra eve bereket getireceğine inanıldığından öncelikle kayınvalidesinin evine götürülür. Bereketi ve mutluluğu sembolize eden birtakım pratikler gerçekleştirilir. Bu pratikler gelin eve girmeden önce yapılır ki eve bereketiyle giriş yapsın.

- Gelin testi ve yumurta kırar. Gelinin etrafında ekmek gezdirilir. Gelinin bir bardak içinde pirinç kırdığı da görülür.
- Mevlit günü okunmuş olan susam genç kızlara yedirilir. Bu susam kısmet açmak içindir.
- Erkek tarafı düğünden sonra oynamaya devam etse de kız tarafı çok oynamaz ve arabalarla evlere bırakılır. **(KK44)**
- Gelinin eve bereket getireceği düşüncesiyle bir bardak buğday kırılır. **(KK10)**
- Yeni evlenmiş çift balayı için şehir dışına çıkmayacaksa erkek tarafı birkaç günlük yemeği hazır edip çiftin evine düğün akşamı götürür. **(KK3)**

1.3.5. Gerdek

Mekân olarak değişim göstermekle beraber gerdek evi köyde damadın baba evi iken, ilçe merkezinde daha çok şehir dışına gitme söz konusudur.

“Medeni ya da dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine “gerdek” denir. Böylece gelinin ve güvenin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur” (Örnek, 2000: 98).

Gerdek gecesini bekleme yörede hâlâ devam etmektedir. Damadın ablaları ve yengeleri tarafından bekleme söz konusudur.

1.3.6. Sabahiye

Sabahiye düğün gününden sonra ilk sabaha verilen addır. Yeni gelin ilk sabah kayınvalidesinin evine gider. Yeni gelinin ailesi damat tarafına bir tepsi tatlı götürür. En az yarım saat kadar oturup muhabbet edilir. Daha sonra vedalaşarak gelin tarafı kendi evine gider. 3 gün geçtikten sonra yeni evli çift kız tarafına el öpmeye gider.

Düğün gününden bir gün sonra gelin kayınvalidesinin evine gider. Gelinin erkek kardeşi gelerek ablasını babasının evine götürür buna “**Kız Kaçırma**” adı verilir.

Gelin baba evinde akşam ezanına kadar kalır sonrasında kayınvalidesinin evine gider. (KK3)

1.4. Ölüm

İnsanı ölümü düşünmekten alıkoyan en önemli şey dünyaya olan bağlılıktır. Ölümü unutan insanoğlu sonlu gerçeğin sona erip, sonsuz gerçeğin gerçekleşmesini yoğun bir hüznle bekler. İnsan sevdiği hayattan, sevdiği insanlardan ayrılarak başka bir âleme geçiş yapar. Bu nedenle insan beşeri hayattan göç edeceğini bile bile ölümü düşündüren sohbetlerden, sözlerden uzak durur ve ölümden korkar.

“Ölüm; bir insan, bir hayvan veya bitkide, kısaca bütün canlılarda hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi anlamını taşımaktadır. Ölüm kavramı mevt, irtihal ve vefat sözcükleriyle de karşılanmaktadır. Ölüm karşısında insanoğlu daima duyarlı olmuş ve bu kaçınılmaz hakikati ifade etmek için pek kelime kullanılmıştır” (Yeşil, 2012: 240).

“Doğum ve evlenmede olduğu gibi, ölüm çevresinde birçok inanma, âdet, töre, tören, ayin, kalıp davranış işlem kümelenmektedir. Ölüm çevresinde kümelenen davranışlar üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan biri ölenin “öte dünyaya gidişini” kolaylaştırmak; onun gerek geride bıraktıklarının gözünde, gerekse “öte dünyada” saygın ve mutlu bir kişi olmasını sağlama amacına yönelik olanlardır. Bir başka grupsa; ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarına ve geride bıraktıklarına zarar vermesini engellemek amacıyla yerine getirilenlerdir. Üçüncü grupta toplananlarsa; ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak; sarsılan toplumsal ilişkilerini düzeltmek ve yeniden topluma katılmalarını sağlamak için uygulananlardır.” (Örnek, 2000: 207).

“Yaşamın son aşaması olan ölüm, insanı çaresiz bırakan ve sırrına erişilemeyen bir geçiş dönemi olarak nitelendirilmektedir. Ölüm insanları korkutur ve çaresiz kılar. İnsanlar çevresinde yaşanan olayları ve eşyanın şu ya da bu biçimde duruşunu ölümün ön belirtisi olarak görmektedir. Bu nedenle insan kendisine ölümü hatırlatan nesnelere ve olaylardan uzak durmaya çalışmaktadır” (Artun, 2010: 186-187)

“Eski Türkler can ve ruh mefhumunu, genel olarak, tın (yani nefes) kelimesiyle ifade etmişlerdir. Doğu Türkleri'nde kelime hâlâ nefes ve can mânasına kullanılmaktadır;

Batı Türkleri'nde ise bu kelime ancak "dinlenmek" kelimesinde kalmıştır" (İnan, 1986: 176)

"Türklerde ölümü ifade etmek için genellikle "ölmek" fiiline başvurulmakla birlikte "ayrılmak", "göçmek" gibi örtmece ifadeler de sıklıkla kullanılmaktadır. Eski Türklerde sıradan insanların ölümü "ölmek" fiiliyle, yönetici sınıfından gelen kutlu insanların ölümleri ise "kergek bolmak" ve "uçmak" gibi fiillerle ifade edilmiştir. Günümüzde de sıradan insanların ölümü genellikle "ölmek" fiiliyle ifade edilirken toplum nezdinde saygın bir yere sahip olan, sevilen ve şehit olduğuna inanılan insanların ölümü için de "vefat etmek", "ebediyete intikal etmek", "şehit olmak" gibi ifadeler kullanılmaktadır. Türk toplumu, sevmediği, ideal insan modeline uygun bir hayat sürmeyen kimselerin ölümlerini "gebermek", "cartayı çekmek", "nalları göğe dikmek" olarak nitelendirmiştir." (Aça ve Yolcu, 2016: 482).

Ölümün bir son olduğunu bilen insanoğlu davranışlarında ve sözlerinde ölümü ötelemek istemiştir. Rüyasında ölüm gören birinin sabahında ekmek veya tahıl vermesi, yeni ölmüş biri hakkında sık konuşmamak ya da verilmiş olan sadakaları ölümden korunmak ve ölümü ertelemek içindir.

1.4.1. Ölüm Öncesi İnanışlar

"Ölüm karşısında Türkler, tarihin en eski devirlerinden günümüze kadar çeşitli inanç taşımışlar, bu inançlara bağlı kültürel ritüellere sıkı sıkıya bağlı olmuşlardır. Bu inanç şekilleri, Hunlardan günümüze kadar motif değişikliği dışında hiçbir değişime uğramamış gibidir" (Çeribaş, 2004: 174).

"Ölüm korkusunun bilinç altındaki baskısıyla tedirgin olan halk düşüncesi, alışlagelmişin dışındaki birtakım davranışları, araç-gereçlerin şu ya da bu biçimdeki kullanışlarını, meteorolojik olayları, hayvanların hareket ve seslerini, düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti, bir önbelirtisi saymaktadır" (Örnek, 2000: 208).

- Ölü sallandığında abdestinin bozulacağına inanılır.
- Ölü mezara götürülürken hamile kadın uyumamalı ve ölüye bakmamalıdır. Aynı zamanda çocuk uyuyorsa uyandırılmalıdır. (KK44)

- Hayvan olarak baykuş (bume)un ötmesi ile Allah bilir kimin başını yiyecek derler. (Tıntillah ras min tiekil bume)
- Ölüm ile ilgili kötü bir rüya görüldüğünde 1 ekmek veya 1 tas bulgur verilir.
- Görülen kötü rüyalar kimseye anlatılmaz. **(KK3, KK56)**
- Ölü yıkandığı zaman yıkanılan suyun üstünden hamile kadın geçerse hamile kalacağına inanılır. **(KK42)**
- Ölünün gözü açık kalırsa yakınıni göremedi gözü açık gitti derler. **(KK43)**
- 3 günden sonra yıkanmama durumunda ölüye günah gideceği düşünülür. **(KK15)**
- Kişi rüyasında kırmızı et görürse, kişinin kendisine veyahut da sevdiği birine ölüm getireceğine inanılır. **(KK3)**

1.4.1.1. Ölümü Düşündüren Belirtiler

Ölüm her canlının başına gelen kaçınılmaz bir geçiş dönemidir. Bazı durumlar ölümün her an geleceğini hatırlatma işlevi görür. Bu da ölüm korkusunu beraberinde getirir. Varlıktan yokluğa geçişte ölümü düşündüren birtakım uygulamalar vardır:

- Rüyada kalabalık bir alan görülmüşse veyahut bir düğünün yapıldığını görüyorsa kişi sabahında bu rüya o kişiye ölüm getireceğine yorulur.
- Baykuş yörede çok sevilmemekle beraber, pencereye konması durumunda o eve ölüm getireceği düşünülür. **(KK3)**
- Köpeğin uzun uzun uluması da birinin öleceğine işaret sayılır.
- Rüyada kar görülmüşse eğer yine ölüm getireceğine yorulur.
- Rüyada gelinlik görülmesi ölüme işaret sayılır. **(KK4)**
- Kefen daha önce alınmaz. Yaşlı insanlar genelde kefeni önceden alıp hazırlarken, çoğu kadın da alınan kefenin ölüm getirmesinden korktuğu için kefeni önceden almaz. **(KK42)**

1.4.1.2. Ölümden Kaçınmalar

“Doğan her canlının bir gün öleceği bilgisi/düşüncesi, halk arasında ölen kişinin ruhunun ahrete intikalini kolaylaştırmak ve bu ruhlardan sakınmak maksadıyla birtakım pratiklerin oluşmasına sebebiyet vermiştir” (Balaban, 2006: 99).

“Bütün mitolojilerde yaşamın son temel unsurlarından olan ölüm, gerçeklikle karışık bir korkuyla karşılanmıştır. İster ilkel toplulukta olsun isterse de gelişmiş toplumda ölüm, her zaman bir dizi dinî-mistik içerikli olgularla donatılmıştır. Bu olguların başında ölümün bir hiçlik olmadığı inancı gelmektedir ki, bu da geleneksel kültürlerde çürüyen bedeninin yerini ruh inancına teslim etmesidir” (Bayat, 2018: 281).

“Çağrışım yoluyla ölümü hatırlatan, başka bir söyleyişle ölüm için ön belirti sayılan belli olayların, eşyanın, düşlerin, psikolojik ve fizyolojik değişikliklerin yanında, yerine getirilmediği zaman ölüm getireceğine inanılan birtakım işlemler ve davranışlar da görülmektedir” (Örnek, 1971: 37)

Yörede ölüme yorulan en yaygın husus rüyalarıdır. Rüyada görülen birtakım hayvanlar ya da beyaz görmek genelde ölüme yorulur. İnsanoğluna ölümü düşündüren durumlar ile karşılaştığında ölümü ötelemek için çeşitli pratiklere başvurur:

- Kendi için de olsa başkası için de olsa ölüm gören kişi sabah olur olmaz bir tas bulgur verir.
- Görülen rüyayı kimseye anlatmamaya özen gösterilir. (KK3)
- Ölümü gören kişi gün içinde birine ekmek vermeye çalışır. (KK4, KK27)

1.4.2. Ölüm Sırası

1.4.2.1. Ölüm Anının Yaklaştığı Anlaşıldığında Yapılan İşlemler

Ölüm anının yaklaştığını hisseden kişi/hasta artık dünya ile iletişimini keser. Bununla birlikte hasta olan kişiyle ilgilenen yakınları hastada farklı bir durumun tezahür ettiğini fark etme potansiyeline sahip tecrübeli kişilerdir. Bu durumu gözlemleyen yakınları kişinin ölümlerinde acı çekmemesi için birtakım ritüellere başvurur:

- Ölmeye yakın birine yakınları tarafından Kur'an-ı Kerim okunur. (KK42)
- Su içirilir ve şehadet getirilir. (KK15)
- Hastanın kişinin sesinin kesilmesi, konuşmasının bitmesi ve bir göz kapanması ruhunu teslim edeceğine işaret sayılır.
- Öleceği anlaşıldığında, Başında kaf suresi okunur, ölümü hafiflesin diye suya okuyup yüzüne sürülür.

- Ölünün beden temizliği yapılmaya başlanır. **(KK6)**
- Hastanın ölmeye yakın ağızına su ve bal verilir. **(KK44, KK8)**
- Ölünün ruhunu teslim edemeyip, ruhunun acı çektiği düşünüldüğünden sessiz olmaya çalışırlar.
- Hasta ruhunu iyi teslim etsin diye başında ayetler okunur. **(KK9)**
- Eğer hasta yatağında olan kadın genç ise ve yüzü beyazlayıp güzelleşmiş ise Azrail'in hastaya dokunduğu ve ruhunu aldığı düşünülür. **(KK15)**
- Kaynak kişiler ölmek üzere olan kadını şu şekilde betimler:

Öncelikle yüzünde bir sararma görülür. Kadın hiçbir şekilde konuşamaz ve nefes alışları çok daha yavaştır.

- Ölmek üzere olan kişinin ağızına bal verilir. Böylece bal o kişinin ölümünü kolaylaştıracağını düşünürler. **(KK12)**
- Dilinin altına “may zemzem” adı verilen zemzem suyundan birkaç damla konur. **(KK17)**

1.4.3. Ölüm Sonrası

1.4.3.1. Ölünün Bekletilmesi

Yörede ölünün bekletilmemesine önem verilir. İmam tarafından ölen kişinin baba adı söylendikten sonra ölen kişinin adı ve soyadı söylenerek halka duyurulur. Eğer ölen kişi çocukları uzaktaysa çocukların görmesi için bekletilir. Ölü bekletilirken kimi zaman şişmesini önlemek için kimi zaman ölüyü kötü varlıklardan korumak için üzerinde demir maddeler konur. Yörede geçmişte olduğu gibi şimdi de gece gömülme işlemi yapılmamaktadır.

- Ölü üzerine bıçak konur. Yaygın olarak bilinen ölünün şişmemesi gerekçesinden farklı olarak yörede iblis gelirse ondan korumak için bu işlemin yapıldığı ifade edilir. **(KK44, KK15)**
- Yıkama zamanına kadar ölünün kıyafeti çıkarılmaz. **(KK42, KK15)**
- Ölü en fazla geceden sabaha kadar bekletilir. Uzun süre bekletilmez. Günah olduğu düşünülür. **(KK42)**
- Ölü evde fazla bekletilmez. Bekletilmesi gerekiyorsa da camide bekletilir. **(KK43)**

- Ölen kişinin üzerine bıçak, makas ve Kur'an-ı Kerim konulur. (KK17)
- Ölü evde bekletiliyorsa ikinci vaktinin girmesi beklenir. Bekletme sırasında da ölünün baş ucunda ayetler okunmaya devam edilir. (KK15)

1.4.3.2. Yıkama ve Kefenleme

Yıkama ve kefenleme işi ölenin en yakınları tarafından yapılır. Ölüyü yıkayan kişiye yörede “Gassal” [Ar.] adı verilmektedir. Geçmişe nazaran şartların iyileşmesinden dolayı evde yıkama azalmıştır. Fakat kendi ölüsünü yıkamak isteyenler büyük bir kazanda su ısıtıp, banyoda ölünün yıkaması yapılmaktadır. Ölü “Havş” [Ar.] adı verilen geniş bir bahçede yıkanabilir. Bu alanın bir kısmı toprakla kaplıdır. Yıkama işlemi bittikten sonra su, toprak üzerine dökülür.

Ölüyü yıkama ve kefenleme işi şu şekilde gerçekleşmektedir:

- Ölüyü genelde kızı veya gelini yıkar.
- Ölüyü yıkayanlara para verilir o yoksa da kalan malzemeler verilir.
- Kadınların kefeni 3 parçadır. (KK1)
- Ölüyü yıkarken sabun, lif, iğne-iplik, pamuk, çarşaf ve havlu kullanılır.
- Kadın kefenlenirken kadının saçı olduğu gibi kalır.
- Ölü güzel koksun diye ölüye reyhan veya kına koyarlar. Kimi zaman ise “akik” denilen boncuk konulur. (KK42, KK19, KK23)
- Ölünün suyu yere dökülmez toprağa gömülür.
- Kefen 7 parçadan oluşur. 7 yerden bağlanır.
- Kefenden ölüye etek yapılır.
- Kefen genelde evde hazır edilir. Kadınlar tarafından dikilir.
- Ölen kadının saçı toplanır. (KK43)
- Ölüyü yıkayanlara para vermekten ziyade kıymetli bir şey verilir. (KK44)
- Ölüyü yıkayanlar en yakın aile bireyleridir. Ölüyü yıkayan kişi ayetler okurken, ölünün en yakını da onunla beraber ayetler okur.
- Kadın yıkandıktan sonra başına beyaz bir tülbent takılır ve etrafı bir sarıkla bağlanır. Dilinin altına akik taşı konur. Kadına atlet giydirilir ve diz boyunun altına kadar bir pijama giydirilir. En son kefenlendikten sonra üzerine zemzem suyu serpilir.

- Eğer ölen genç ve bekar bir kadın ise üzerine kuru kına serpilir.
- Ölü kefenlendikten sonra artan malzemeler ölü sahiplerinde durmaz, başkalarına verilir. **(KK15)**
- Ölü yıkanırken de üzerine demir alet konur. **(KK44)**
- Yörede kefen parça sayısı değişiklik göstermektedir. Ölen bir kadına her uzvu için 12 parça kefen dikilir. **(KK17)**

1.4.3.3. Cenazenin Taşınması

Cenaze yıkandıktan hemen sonra camide selası verilir. Ölen kişinin babası ve sonra kendi ismi 3 kez tekrarlanır. Öğle ya da ikindi namazını müteakiben defnedilmek için mezara götürülür.

- Ölü taşınmadan önce mutlaka ayakkabıları evden çıkartılmalıdır. Ölüden önce ayakkabıları gider denilir. **(KK15)**
- Kadınların tabutunun üzerine beyaz bir mendil konur.
- Tabutun üzerine yazma konur. **(KK42)**
- Kefen üzerine yazma konulur.
- Baş, bel ve ayak kısmındaki ipler çözülür. **(KK15)**
- Tabutun üzerine battaniye atılır.
- Kadının mezarındaki taş eğri olur. **(KK3)**

1.4.3.4. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler

Kadını ve erkeğin defin işlemleri farklılık arz eder. Kadının tabutla gömülmesi onu örten bir elbise olarak düşünöldüğünden hoş karşılanır fakat bir erkek tabutla gömölürse mutlaka kurban kesilmelidir. Tabutun vermiş olduğu ağırlığın erkeğin üzerinde kalmaması ve yükün kesilen kurbanı aktarılması için bu kurban kesilir.

1.4.3.5. Cenaze Evi / Ölü Yemeği

“Eski Oğuzlar’ın yas âdetleri Dede Korkut hikâyelerinde çok tafsilâtlı tasvir edilmiştir. Beyrek’in babası kaba sarığını kaldırıp yere vurdu. Çekti, yakasını yırttı. Oğul, oğul diyerek ağladı, inledi. Ak perçemli anası ağladı, gözünün yaşını döktü; acı tırnaklarıyla ak yüzünü parçaladı, al yanağını çekti, yırttı; simsiyah saçını yoldu.

Kızı, gelini kas kas gülmez oldu. Kızıl kına ak ellerine yakmaz oldu. Yedi kız kardeşi ak çıkardılar, kara elbiseler giydiler... Beyrek'in nişanlısı kara giydi, ak çıkardı... Bunu işitip Kayan Selçük oğlu Deli Dundar ak çıkardı, kara giydi; yâr ve yoldaşları akı çıkarıp kara giydiler. Kalabalık Oğuz Beyleri Beyrek için büyük yas tuttular” (İnan, 1986: 196)

Yas günü kadınlar üzüntüsünü evlerinde yaşamaktadır. Ölü evi komşular tarafından yalnız bırakılmaz. Birliğin ve beraberliğin önemli olduğu günlerden biri olan yas gününde ev sahibine destek olunur. Türk toplumunda yardımlaşma bir değerdir. Yörede ölü için yapılan yemekler evde hazırlanıp cenaze evine gönderilir. Evdeki kadınlar yas için gelenleri ağırlar. 3 gün boyunca televizyon açılmaz, kadınlar makyaj yapmaz ve renkli kıyafet giymez. Yas evi için yasin bitme zamanı küçük bayram adını verdikleri şeker bayramıdır.

- Yaşlı kadınların yaslı günlerde taktıkları sarık, siyah ve incedir. Kabarik değildir. **(KK44)**
- Ölü için köyde yemek pişirilir. Her ev günlük olarak yemek pişirir. **(KK42)**
- Komşuların yardımı mevcuttur.
- Ölümün gerçekleştiği gün helva kavrulur. **(KK6)**
- Üçüncü gün mevlit yemeği verilir.
- Yörede ölü yemeği olarak bulgur pilavı ve kuru fasulye ile pirinç pilavı ve yeşil fasulye tercih edilmektedir. Dışardan yemek getirildiği de görülür. Lahmacun ve pide vb. 3 gün boyunca öğle ve akşam vakitleri yemek yapılır.
- Son gün üçüncü gün yörede çörek (kılıçe) verilirken, köyde sulu yemek verilir.
- Kırkında köyde çörek dağıtılır. Kırkında yedisinde bir şey verilmez. **(KK42)**
- Ölü için yemek yapılmaz her gün bir komşu yapar ve cenazenin yakınları oraya çağırılırlar. **(KK43)**
- Cenaze sahipleri yaslı oldukları için yemeği 3 gün komşular yapar. **(KK44)**
- Komşular cenazesini olan eve yemek yapmaz fakat şeker, yağ, pirinç vs. tarzında yardımları bulunur. **(KK9, KK17)**
- Ölü yemeğinin hazırlandığı mekân evlerdir. Ziyaret için gelen kadınlar evde yerken erkekler de cenaze evinde yemektedir. **(KK17)**

1.4.3.6. Ölen Kişinin Eşyaları

Ölen kişiden geriye kalan tek şey maddi unsurlardır. Fakat dini açıdan evde bulundurulmaması gerekir. Bu nedenle evde bulunan tüm eşyaları dağıtılır.

- Öldükten üç veya dört gün sonra kıyafetleri verilir. Fazla gün geçirmemek gerekir. Evde kalırsa günahdır.
- Ölünün kol saati, yüzüğü, namaz tesbihi hatıra olarak saklanırken evde hiçbir şekilde kıyafet bulundurulmaz. **(KK42)**
- Ölünün kıyafetleri üç gün sonra dağıtılır. **(KK6)**
- Ölünün kıyafetleri ilk gün dağıtılırken bazen de birkaç gün sonra dağıtılır. Fakat namaz kılan temiz birine verilir. **(KK43)**
- Ölen kişiye dair evde hiçbir şey bulunmaz.
- Ölen kişinin evde bulunan fotoğrafları kaldırılır. **(KK15)**

1.4.3.7. Devir-Iskat

- “Ölen bir Müslümanın sağlığında çeşitli nedenlerle tutamadığı oruçları, kılamadığı namazları ve yerine getiremediği yeminleri için bir fakire fidye verilmesi gerekmektedir. Bu işleme fıkıh dilinde devir ya da ıskar denilmektedir” (Örnek, 1971: 59)
- İlk gün “ıskat sala” yani buğday verilir. **(KK42)**
- Iskat çıkarma geleneği yaygındır. Para ve buğday olarak verilir. Buğday yirmi ölçek para ise buğday ölçeği kadar çıkarılır. **(KK6)**
- Iskat verilmesinin sebebi ölen kişinin herhangi bir yalanı ve suçu varsa onların affedilmesi içindir. **(KK9)**
- Yaşa göre buğday verilir. 40 yaşında vefat etmiş bir kadın için 40 ölçek buğday çıkarılır. **(KK15)**

1.4.3.8. Yas Tutma

Seviline veda ettikten sonra sadece bedensel olarak bir veda gerçekleşir. Ölen kişinin ruhu her zaman sevdikleriyle yaşar. Ölüm gidene bayram, kalana yas olarak düşünülür.

“Anadolu’da ölünün dinsel törenle ve yemekle anıldığı belli günler vardır. Bunların başında ölünün “*kırkinci*”, “*elli ikinci*” günleriyle “*yılı*” gelmektedir. Daha seyrek olmakla beraber, “*üçüncü*” ve “*yedinci*” günlerde de ölü belli bir biçimde anılmaktadır” (Örnek, 1971: 78)

Yasın belli süresi ve ve bu sürelerde gerçekleşen uygulamalar vardır. Merkez ve köyler arasında belirgin farklılıklar bulunmaz.

- Birinci ve ikinci gün taziye üçüncü gün ise mevlit yapılır **(KK6)**
- Yas üç günden kırk güne kadar sürer. Bir seneye kadar uzayan yaslar vardır.
- Bir sene sora mezarı yapılır. **(KK1, KK42, KK43)**
- Mezarın oturmadığını düşündüklerinde dolayı mezar bir seneden önce yapılmaz. **(KK44)**
- Bir senenin sonunda 365 ekmek ve yanında kuru mevlit dağıtılır. **(KK42)**
- Ağıtları genelde yaşlı kadınlar yapar. Yörede ağıt yakmaya “**adid**” adı verilir.
- Yas zamanı on beş gün sürer. **(KK1)**
- Yaşlılara ağıt yakılmaz. **(KK6)**
- Ağıtta söylenenler, gençti, çocukları vardı, ne yazık ki (male mine) şeklindedir.
- Ölü için üçüncü gün çörek yapılır. Bu çöreğe yörede “**Kılıçe**” [Ar.] ve “**Guliçek**” [K.] adı verilir. **(KK43)**
- Ölü evinin üzerinden cenaze evi söyleminin kalkması ölünün kırkıdan sonradır.
- Yas tutulurken yıkanmama durumu üç günü geçmemektedir. **(KK15)**
- Ölü taziyesi için gelenler kapıdan girişte bu sözleri söylerken çıkışta da aynı sözleri söylemektedir:
Başın sağ olsun
Allah rahmet eylesin
Mekânı olsun cennet. **(KK42)**
- Ölen kişinin üçüncü günü “**ikliçe**” adı verilen çörek hazırlanır. Yedinci günü ekmek dağıtılır. Kırkında ise hayvan kesilir. **(KK17)**

1.4.3.9. Mezar Ziyaretleri

- Ölen kişinin yakınları ölüyü defnetmek için götürdüğünde kadınlar erkeklerle beraber mezarlığa inmez. Erkekler mezarlıktan ayrıldıktan sonra kadınlar iner. **(KK17)**
- İlk gün kadınlar mezara gider fakat mezarın uzağında kalırlar.
- Vefat eden kişinin öldüğü gün dâhil olmak üzere üç gün boyunca ikinci namazı kılıp mezara inilmektedir. Toplu olarak inilen mezarlık ziyaretinde sadece erkekler olur. Erkekler çıktıktan sonra da kadınlar iner.
- Kadınlar her Perşembe ve Cuma günü ölülerini ziyaret etmek için mezarlığa inilir. **(KK43)**

İKİNCİ BÖLÜM

ANONİM HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ VE KADIN

2.1. Türkü

2.1.1. Türkü ve Kadın

Özel bir ezgiyle oluşturulan türküler bünyesinde ortak bir duygu paylaşımını barındırır. Geçmişin savaşlarını, ayrılıklarını dillendirirken geleceğin de umutlarını aktarır.

“Türküler, içinde olduğu topluma ait kültürel ve sosyal yapılanmaya dair unsurları barındırmaktadır. Bu bağlamda oluşum gösterdiği toplum ile ilgili bilgileri türkü sözlerinde bulmak mümkündür. Halkın ortak mahsulü olan türkülerde toplumun yaşam şeklinin, sosyal yapılanmasının ve toplumdaki bireylerin bireysel ve toplumsal algısının neler olduğu ile ilgili söylemler de yer almaktadır” (Kurt, 2016: 1).

“Sözlü ve yazılı edebiyatımızda duyulan, söylenen veya görülen türküler, atalar sözü, masallar, bilmece ve mâniler gibi yaygın mahsullerdir. Bu mahsullere Doğu ve Kuzey Türkleri aynı kökten gelen “yır” veya “cır” adını vermişlerdir. Batı Türkleri, Türk kelimesinden doğan ve Türkler’e mahsus ezgi (melodi) mânâsına gelen «türkü»yü kullanmaktadırlar. Bu kelimeden icâd etmek mânâsına gelen “türkü yakmak” deyimini türemiştir” (Elçin, 2001: 195).

Türkü kelimesi farklı topluluklarda farklı anlamlara gelse de anlamsal yapısı değişiklik göstermemektedir. İnsanların ruhuna hitap eden musikisi ruhu okşayan bir sanat zevki meydana getirir.

“O haddinden fazla beğenilen ve ruha feraklık veren zevk u safaya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türüdür. Şöyle ki bu türü güzel söyleyen kimseleri sultanlar himaye eder, Türkî-gûy lakabı ile meşhurdurlar. Bu da Remel-i müsemmen-i mahzûf vezninde tertip edilir” (Bekki, 2004: 25).

Yörede kültürel bir ürün olan türkülerin tespitinde sınırlı sayıda ürünler tespit edilmiştir. Kadınlar tarafından yakılan türkülerin sayısı sınırlıdır. Kına gecelerinde söylenen türküler ya da selamlık, haremlik olan düğünlerde kadınların eğlenmek için söylediği türküler dışında türkü söyleme geleneği kadınlar arasında yaygın değildir. Kadının sesinin duyulmasının günah olarak düşünülmesi de bunda etkilidir. Yöre

halkında türkü genç kızlar veya orta yaştaki kadınlar tarafından değil, yaşlılar tarafından söylenir. Yörede derlenen türküler şu şekildedir:

1

Gelin Mihalmi gelin

Deşdin yârimi gelin

Dün gece nereyedün

Ağlattın beni gelin

*

Denizler kadar derin

Rüzgarlar kadar serin

Senin en güzel yerin

O simsiyah gözlerin

2

Savur'un dağları

Güzeldir kızları

Bir yolun sonunda

Görünür nazları

*

Savur'un kırları

Tozludur yolları

Düğün alayına gider

Savur'un kızları **(KK3)**

3

Bir tel çektim Mardin'den

Bin ah çektim derdinden (le le le sabiha

Babisor suyu gibi

Yaş gelir gözlerimden (le le le sabiha)
Hamayil var boynunda
Cerresi var kolunda (le le le sabiha)
Sana kurbanlar kestim
Sultan Şeyhmus yolunda (le le le sabiha)
Dama seriyor hedik
Saçları belik belik (le le le sabiha)
Üzerlik yaktırayım
Gelmesin sana kemik (le le le sabiha)

4

Yola çıktım Mardin'e
Düştüm senin derdine
Ayy le le le le le le le le le le Halime
Mevlam sabırlar versin
Yârini yitirene
Ayy le le le le le le le le le le Halime

5

Bir ay doğdu karşıdan
Yar bakıyor damdan (dalal oy dalal)
Bir kez yârimden gel geç
Aklım al başından (dalal oy dalal)
Imberhe min arsiye
Min taht beytne fetit (dalal oy dalal)
Şu Mardin'in gülleri
Öter bülbülleri (dalal oy dalal)
Harekit kasabiti

Keme nar (dalal oy dalal)

6

Ay le le le le ay le le hinne

Ay le le le le ay le le hinne

Cubu legel imbayyat (Beyaz leğeni getirin)

Tıncir hinne (Kınayı yoğuracağız)

Hinne mo tinnecir (Kına yoğurulmaz)

Le mo tici kinne (Eğer gelin gelmezse)

Ay le le le le ay le le hinne

Ay le le le le ay le le hinne

(KK3)

2.2. BİLMECE

2.2.1. Bilmece ve Kadın

Bilmeceler hafızayı güçlendiren bir tür olmasıyla beraber, insanlar arasında bir eğlence aracı işlevini de taşımaktadır. Muamma olarak da bilinen bilmeceler ile söylemekten çekinilen, korkulan kelimeler bu şekilde ifade edilmiştir. Bilmeceler bir anlamda bireyin kendini ifade etmesi için dolaylı bir araçtır.

“Bilmeceler, hoşça vakit geçirmek, oyun ve eğlence aracı olmak, düşünceyi ve zekâyı geliştirmek, küçük yaşlardan itibaren çocukların kelime hazinesini zenginleştirmek, eşyaların karakteristik ve can alıcı noktalarını tespit etmek yanında, az da olsa, eğitime yönelik bir türdür. Başlangıçta söyleyeni belli olsa bile bilmeceler zaman içinde ilk söyleyeni unutulmuş anonim bir özellik kazanmıştır” (Albayrak, 2004: 80).

“Doğadaki doğal olayların, eşyanın veya bir emek sonucu meydana getirilen nesnelerin görünüşlerini, özelliklerini, fonksiyonlarını benzer şekilde, benzer tipte ve benzer özelliklere sahip diğer şeylerle karşılaştırmak, değiştirerek söylemekle oluşturulan; bunları gizli, kinayeli bir şekilde hissettiren halk edebiyatının bir türüdür” (Karadavut, 2006: 481).

Bilmecelerin belli başlı özellikleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

- Bilmecelerin söyleyenine ulaşmak zordur. Bilmeceleri öğrendiğimiz kişiler hep bir başkasından duyduğunu ifade ederler. Bazen ise kimden öğrenildiği de tespit edilemez.
- Bilmecelerin konuları hayatın her alanına dair olabileceği için çok geniştir.
- Bilmecelerin birden fazla cevaba sahip olduğu da söylenebilir. Tek bir sorunun birden fazla cevabı olabileceği gibi, bir cevabın farklı şekillerde soruları da olabilir.

Savur'da kadınlardan derlenen bilmecelerin çoğu yiyeceklerle ilgilidir. Kadınların mutfakta fazla vakit geçirmesi ve kadınların kendi aralarında yaptıkları muhabbetin yapılacak olan yemeğe dair olması bilmecelerin yiyecek ağırlıklı olmasının bir sebebidir. Bilmecelerin çoğu yaşlı kadınlardan derlenmiştir. Kadınlar bilmeceleri Türkçeye çevirirken zorlandığı tespit edilmiştir.

- İkşifi carra gessitu'l barra (Testiyi ört saç dışarda)

Lahana

- Kinhar immi mo ki ekişi ekişi ma tik itnem (Annem her gün bir şeyi bir şeye eşitlemezse uyumaz)

Kapıyı Kilitlemek

- İmme el cib tistiki, ale fisten fisteke, imkat lihubbi'l heve, ikul subhan haliki (Annenin üzerinde fıstık yeşili bir elbise var. Her gün rüzgar estiğinde seni yaratan Allah'ı seveyim)

Marul (KK1)

- Hın tırki şışti mişti hatunikler rişti

Ceviz

- Soba da deyi tije-nani badeye

Badem (KK43)

- Tennura da dayi dije nane ba baday (Yanmış tandır içinde dürülmüş ekmek var)

Ceviz

- Tıjto tıjto tıjtatini kürtoglı mijka dini (Bir şey bir şey getiriyor, Kürtoğlu fareler getiriyor)

Tarak

- Tennura risi risi tija nane garisi (Solmuş tandır da mısır ekmeği vardır)

Badem (KK44)

- Fil Pazar mo tinbi, min sibil min teybe (Pazarda satılmaz, tadından doyumaz)

Uyku (KK18)

2.3. MASAL

2.3.1. Masal ve Kadın

Masal, var olan toplumun kültüründeki hayal ve betimleme sonucu meydana gelmiş sözlü kültür ürünüdür. Masalların önemli bir işleve sahip olmasının nedeni, kültürel birikimden beslenmesidir. Masal anlatıcıları, bildikleri masalları büyüklerinden öğrendiklerini ifade ederler.

“Masallar; nesirle anlatılan hem anlatıcısını hem de dinleyicisini inandırmak gibi bir kaygısı olmayan ve hayal ürünü olduğu söylenen bir anlatıdır. Masalın en önemli özelliği olağanüstü ve hayal ürünü olmasıdır. Masalların hayal ürünü olmasının yanında diğer önemli bir özelliği ise toplum hafızasını nesilden nesile taşıma ve yayma özelliğidir. Masallar, geçmişten günümüze halkın duygu ve düşünce dünyasını kendi bünyesinde taşımış; toplumun maddi ve manevi kültürel değerlerinin nesilden nesile aktarılmasında aracı olmuştur” (Bütüner, 2020: 17).

“Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarında inandırma iddiası olmayan kısa anlatı türüdür” (Boratav, 1982: 75).

İnandırma iddiası olmayan masalların sonunda bir ahlak dersi verilerek, iyilerin kazanması istenilir. Masalları etkileyici kılan özelliklerden bir tanesi içinde olağanüstülükleri barındırmasıdır.

“Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus (olağanüstü) zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanan hayat ile hayal edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türüdür” (Şimşek, 2001:3).

Yörede masallar ve halk hikâyeleri arasında büyük bir benzerlik söz konusudur. Kadınlar çocukları uyuturken masal anlatmadıklarını ifade etmişlerdir. Masala benzeyen sözlü ürünler ise toplu ortamlarda muhabbet esnasında anlatılmaktadır. Yaşlı kadınlar çocukları ve ev halkını etrafına toplayarak masal anlatır. Kadınlar masalları annelerinden öğrendiğini söylemiştir.

2.3.2. Masallar ve Adları

2.3.2.1. İmcar Kızı

Bir varmış bir yokmuş. Yoksul bir adam varmış ve çok kötü haldeymiş. Her gün iş aramaya gidiyor fakat hangi işe gitse alınmıyormuş. Bir gün hoparlör ile zengin bir çocuk ölmüş herkes onun cenazesine gitsin diye çağırırlar. Çocuğun mezarını kazan herkese para vermişler fakat iş arayan adama para vermemişler. Karısı da hamileymiş. Canı ciğer istemiş. Para verilmeyince ben mezardan gitmem demiş. Gitmiş kazma kürek getirmiş ve mezarı kazmış. Ölünün mezarını açıp ciğerini çıkarmış. Eşine getirip işte sana ciğer aldım demiş. Kadın ciğeri görünce sevinmiş. Ciğeri eşinin elinden alıp yıkamaya götürmüş. Kadın ciğeri kızartıp bir parça ağzına aldıktan sonra önünde çıplak bir adam belirivermiş. Kadın besmele çekip sen kimsin demiş. Ben bir adamım demiş. Kadın gördüğü adama senin gözlerini kim yedi diye sormuş. Adam toprak demiş. Kadın, vücudunun organlarını kim yemiş diye sorar. Adam her seferinde toprak diye cevap vermiş. Sıra ciğerine gelince ciğerini kim yedi diye sormuş kadın. Adam sen yemişsin diye bağırınca kadın bayılmış. Daha sonra kadının kocası gelmiş. Adam ölüye kimse bana para vermedi ben de böyle yaptım demiş. Günahın boynuma kalmasın. **(KK1)**

2.3.2.2. Oyuncak Bebek

Bir varmış bir yokmuş. Çocukları olmayan bir kadın varmış. Çarşıya giderken güzel bir oyuncak bebek görmüş. Kocasıyla gidip o bebeği almışlar. Eve getirdikleri bebeği süslemişler ve sonra pencerenin önüne koymuşlar. Zengin bir paşanın oğlu amcasının

kızına nişanlanmış. Oyuncak bebeğin olduğu memleketten geçmesi icap etmiş. Başını kaldırmış ve gördüğü bebeğe âşık olmuş. Babasına gelip amcasının kızını istemediğini belirtmiş. Babası neden diye sormuş. Oğlan falan kızını görmüşüm çok sevmişim diye cevap vermiş. Oyuncak bebeğin sahibine gelip o kızını sormuşlar. Marangoz olan adam kızının olmadığını belirtmiş. Nasıl kızın yok diye şaşırılmışlar. Oğlan ben onu istiyorum diye tutturmuş. Oğlan annesini ve kardeşini kızını istemek için göndermiş. Ev sahibi kadın, o oyuncak bebeği eşim bana aldı ve ben onunla oynuyorum demiş. Fakat çocuk ben onu istiyorum demiş. Sonunda bebeği vermişler ve ardından nişan yapmışlar. Bebeği gemiye bindirmişler. Davul ve zurna ile onu başka bir memlekete götürüp, gelin etmişler. (KK1)

2.3.2.3. Sakta

Arapça: Fiyu vahte mara ken lehe vihde bint iksir hilve kenit. Ey mara sakte oo amye ooo ker'e oo herse. İtkum kil inher inher immekıdem bil mağaza tıhkat. Zeleme sahibil dikkan ikulle. Hale sane kil inher ayş teym eseki takipleys ticen one tikatin. Eş terdi tae y tataki bil beleş rohi beke el beb. İtkul iiihh derdi iksir vee.

Zeleme ikul leys. Mara itkul, min şaffit binti asfar, kumaş safar mefi aşkat atalli min ayneyn binti ezrek mefi eş itkul bayat bayat binti mefi oo keves binti mefi veled saa aşika. Zeleme ikul: Hale saa inti mo tikati. Mara itkul bele. Zeleme isah çıraku. İkul hillık veddi şikil şikil. Titi tarifil beyt. İkul veddiyu. Hiyye tirfa titirfe. Eş kalit kil tamam. İkum iroh. itaktik fil beyt. İtkul mineve. Yikul eneve ikul iftehi bab. İtkul ee tamam. Ciddik ciddik miflil hacere cittik.

Velet italli bint amye oo harse ye. Velet poşettet viku alyerd. İroh ikul üstadu. Valla hoce iksir pis ye. Hocatu ikul lee int erayte ikvese valla iksir hilveye int ışıakte min bedeli. İkum iroh. İnt le tic.

Türkçe: Çok güzel bir kızını olan kadın varmış. Bu kadın sakat, kör, kel ve dilsizmiş. Her sabah, her sabah kalkıp bir mağaza önünde oturuyormuş. Dükkânın sahibi kadına demiş ki:

-Teyze seni 10 gündür takip ediyorum neden gelip burada oturuyorsun. Ne istiyorsan gel sana ücretsiz vereceğim, bu kapıdan git artık. Kadın diyor iiihh derdim çoktur. Adam diyor neden. Kadın diyor kızımın saçından sarı, hiçbir sarı kumaşta yoktur. Ne

kadar bakarsam bakayım kızımın gözlerinden başka mavi yoktur. Ne kadar bakarsam bakayım kızımın beyazlığından başka beyazlık yoktur. Kızımın güzelliğinden yoktur. Adam kıza âşık olur. Adam kadına der ki:

-Teyze sen gelip şimdi burada oturmaz mısın? Kadın tamam otururum demiş. Adam çırağını çağırıyor. Al her şeyden şekil şekil götür demiş. Kadının evini tarif etmiş. Kız ne kaldırırsa kaldırsın. Ne derse tamam söyle. Çırak kalkıp gidiyor. Evin kapısını çalıyor. Kız diyor kimdir. Diyor benim aç kapıyı. Kız diyor tamam. Geldi geldi geyik gibi geldi. Çocuk bakıyor kör ve lal elindeki tüm poşetler düşüyor. Kalkıp üstadına gidiyor. Valla hocam çok pistir. Hocası diyor hayır en onu güzel gördün, o çok güzeldir sen aşık oldun yerime. Ben gidiyorum sen gelme der.

2.3.2.4. Pire

Bir varmış bir yokmuş. Bahçeli eve sahip olan Pire adında yaşlı bir kadın varmış. Kadın bahçesinde çeşitli hayvanlara sahipmiş. Bir gün yaşlı kadın tavuklarına yem verirken bir tilki çıkıp gelivermiş. Yaşlı kadına bana kırk tavuğunu verirsen onları iyice besler daha sonra yumurtalarını da sana veririm demiş. Tilkinin sözüne inanan yaşlı kadın kırk tavuğunu tilkiye vermiş. Tilki tavukları da yumurtaları da yemiş. Günler geçmiş kadın tavukları ve yumurtaları almaya gitmiş. Kadın kuyunun önünden geçerken bir ses duymuş. Kuyuya iyice yaklaşınca tavuklarını alan tilki olduğunu fark etmiş. Tilki, kadını görünce sana tavuklarını ve yumurtalarını vereceğim fakat aşağıya bir sepet indirmen gerekiyor demiş. Kadın elindeki sepeti aşağıya indirmiş. Tilki kadına yumurtaları görünce gözlerin kamaşmasın diyerek bir de siyah bir örtü istemiş. Yaşlı kadın sepeti ve siyah örtüyü aşağı sarkıtmış. Tilki kadına örtüyü hiç açmaması için uyarıda bulunmuş. Sepeti yukarı çıkaran kadın sepette tilki olduğunu görünce çılgınlık atmaya başlamış. O sırada tilki, yaşlı kadından bir yellenme sesi duymuş. Kadın seni padişaha şikâyet edeceğim, bunun hesabını vereceksin diye bağırırken, tilki kadından duyduğu sesi kadına söylemiş. Yaşlı kadın bunu duyunca çok utanmış. Bu sefer de tilki kimseye anlatmasın diye ona yalvarmış. (KK18)

2.4. ATASÖZÜ ve DEYİM

2.4.1. Atasözü ve Kadın

Atasözleri toplumun zengin kültür ürünlerinden bir tanesidir. Atasözlerinin ait olduğu topluma yol göstermesinin nedeni yaşantılar sonucu söylenmiş sözler olmasından kaynaklanmaktadır. Özlü sözler olarak da bilinen atasözleri kısa, anlam yüklü sözlerdir.

Atasözlerinin ifade ettiği anlamlar araştırmacılar tarafından farklı şekillerde ifade edilmiştir.

“Atasözlerinin bir kısmı herkes tarafından kullanılabilceği gibi bir kısmı da bir bölgeye ait olabilir. Ancak genel anlamda ulusal bir özellik taşıyan atasözleri toplumun ortak değer yargılarını yansıtırken; anlamca, öğüt, deneme, düşünce, ahlâk dersi verme amacı taşır. En önemli özelliği ise soyut kavramları anlatabilmek, canlandırabilmek için somutlaştırmaya başvurmasıdır. Bu da anlatım ve anlama kolaylığı sağlar” (Korkmaz, 2007: 10).

“Bütün diller gibi Türkçe de yazı dili olarak kullanılmadan önce çok uzun süren bir oluşum ve gelişim evresi geçirmiştir. Bu evre içerisinde dil, toplumun yaşama biçimindeki değişikliklere koştur olarak ortaya çıkan tüm gereksinimleri yansıtabilecek duruma ulaşmıştır” (Tezcan, 1978: 271).

“Atasözleri ve deyimler bir halkın yaşayışını, değerlerini, hayat, tabiat ve insan ilişkileri karşısında aldıkları tavrı, çarpıcı bir anlatımla ifade ederler ” (İçel, 2009: 205-212).

“Atasözlerinin her milletin dilinde bulunması, insanların, kendilerinden çok önce yaşamış kuşakların yaşamın çeşitli yönlerine dair gözlemlerine, deneyimlerine ve düşüncelerine hep ihtiyaç duymalarının bir sonucudur. Önceki kuşakların yaşamlarından kesitler sunan atasözleri, yeni kuşaklar için önemli öğütler veren, yol gösteren, akıl öğreten birer “akıl hocası” durumundadır” (Hatiboğlu, 1972: 182).

“Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirtir, bize yol gösterirler” (Aksoy, 1988: 15).

“Yeryüzündeki bütün milletlerin atalarından kalmış, yol, yöntem gösteren, öğüt veren sözleri vardır. Bu sözler Türkiye Türkçesinde ‘atasözleri’ olarak adlandırılır” (Çobanoğlu, 2004: 1).

Derleme aşamasında elde edilen atasözlerinin zenginliği göz ardı edilemez. Yaşlılar başta olmak üzere orta yaştaki kadınlardan ve gençlerden birçok atasözü tespit edilmiştir. Türkçe, Arapça ve Kürtçe telaffuz edilen bu sözler birbiriyle benzer özellikler gösterebiliyorken, farklılıklar da mevcuttur.

Kısa ve yalın bir söyleme sahip olan atasözlerinde bir ders ya da yaptığından ders çıkarma amacı güdülmektedir.

Çalışmada derlenen atasözlerinin konularını şu şekilde sınıflandırabiliriz:

- a) Çok gezen kadın
- b) Hamarat kadın
- c) Çok konuşan kadın
- d) Ağır başlı kadın

Yöredeki atasözleri kadının üslubuna ve davranışlarına bakarak şekillenmiş sözlerdir. Atasözleri kadınların hal ve hareketlerini gözlemleyerek gelişim göstermiştir. Atasözlerinin uyarıcı niteliğini bilen kadın kendi için söylenecek sözlerden kaçınmaya çalışır. Bu noktada yanlış yapmaktan kaçınırlar.

Yörede insanlar hayatlarını sözler ışığında inşa etmiştir. Bu durumu şu şekilde örnekleyebiliriz. Yeni evlenmiş bir gelin laf söz olur düşüncesiyle gezmelere pek gitmez. Kayınvalidesi de çok gezmesini hoş karşılamaz. Bir başka durum ise genç kızların çok fazla telefonla konuşması, kendi başına buyruk hareket etmesi ve yine çok gezmesi yöre halkı tarafından hoş karşılanmaz. Bu durumlar yaşandığı zaman atasözleri devreye girer. Atasözlerinin ibret verici, uyarıcı niteliği yöre halkını bir anlamda etkilemiştir.

Yöre halkı “çok gezen kişinin ayağını köpek ısırır” sözünü kullanırken o kişiyi durdurmak, başına mutlaka bir şey geleceği anlamını vermeye çalışır. Atasözlerinin etkili ve güçlü anlatımlar olduğunu söylenebilir.

Bu çalışmada Savur ve köylerde yöre halkının kullandığı 60 atasözü derlenmiştir. Yöre Arapları tarafından kullanılan atasözleri derlenmiş olup alfabetik sıra ile verilmiştir. Aynı zamanda Türkçe karşılıkları da verilmiştir.

ARAPÇA	TÜRKÇE
Ahet mo ikul lebeni hamız ve	Kimse yoğurdum ekşidir demez
Ahad moveydi melu maa lakilmey	Kimse malını onunla öbür tarafa götüremez
Ahet mo ikul lebeni hamız ve	Kimse yoğurdum ekşidir demez
Basale tithek ala fume	Soğan sarımsağa gülüyor (bazı insanların birbirini küçümsemesiyle birbirlerine yaptıkları karşılaştırmada kullanılır) (KK3)
Beyt la tahizlik hidlik cıran baş	Ev alma iyi komşu al
Bint ihubba aşara vehid yehide	Bir kız 10 kişi sever 1 kişi alır
Binti liki ekul, kımnıti inti ifhemi	Kızım sözüm sana, gelinim sen anla
Ce met hıdır ell ıstoh	Hıdır geldi çatıda öldü
Cec kisir bayt kal	Tavuk arttı yumurta azaldı
Cemet hıdır ell ıstoh	Çatının üstünde yeşil camlar
Ed dinya mo tibke le li le liki	Bu dünya ne sana kalır ne bana
Ed dinya mo titibke le ehed	Bu dünya kimseye kalmaz
El insan kahr ıktulu il hayıt ılırtube itvakkıu	Duvarı nem insanı gam yıkar
Fincan kahve liye arbin yom hatır	Bir kahvenin kırk yıl hatırı vardır
Ğada mıssıp zevec mizzır	Kahvaltı sabah, evlilik küçük yaşta
Ide rit licirani geyn Allah tıgtik giniteyn	Komşuna istersen Allah da senin için ister
Iksılı idik viççik mo tirifi eş tiç kaderik, nadfi beytki mo tif eş tici raski	Elinin ve yüzünü yıka bilemezsin ki kaderin ne olacak, kendi evini temizle başına ne geleceğini bilemezsin
İkıtı bintki ze beytki ze nadif. Mine tici beytki, min tibus ibinki mo tarifi.	Evini de çocuğunu da temiz tut. Evine kimin geleceğini, çocuğunu kimin öpeceğini bilemezsin
İpki iksir izhak ikleıl	Çok ağla az gül
İrfağ hacar ı sayf tıtlzemik fis şite	Yazın taşı kaldır, kışın sana lazım olur
İrfai hacar ıseyf tıtlzem işşite	Yazın taşı kaldır kışın lazım olur
İtmeşşeyn ılmay tehtittıbn	Saman altından su yürütmek
İde siript mil cip letvir fiyu hacar	Bir kuyudan su içince sonrasında taş atma
İkget gint akbar minik tipki u ibekik le yizhak u izahikik	Büyük birinin yanına otur ağlarken seni ağlatsın, güldürsün
İlel gidye imkabalit ticareye	Dilencilik kabul olursa ticarettir
İvvediki al ayn, icebbiki atşayn	Suya (çeşmeye) götürüp, susuz getirmek
İzyep liksir moiktilun	Çok kurt öldürmez
İzzikr iddip had diril kadip	İti an çomağı hazırla
Kıdem kıl unzule fiyutaloga kıdem kil talago fiyu unzule	Her adımın inişinde bir çıkış, her kolaylıkta bir zorluk vardır

Kısır il cec kel ilbayz	Kısır tavuk yumurtlamış
Kilmit ligbir nasihaye mo faziha	Büyüğün lafi rezillik değil nasihattır
Kilmit likbir zehebve	Büyük söz altındır
Kişşi fiyu hayr	Her şeyde bir hayır var
Kumi mıssıb kaşi daru mo tarifi min tidusu, iksili viçki mo tarrifi min tibussu	Sabah uyan evini temizle kim basacak bilemezsin, yüzünü yıka kim öpecek bilemezsin.
Kuşı beytki motirifi min tidusu, iksili viçki motirifi min tibusu.	Sabah uyandığınan evini süpür kimin geleceği belli olmaz, yüzünü yıka kimin öpeceği belli olmaz.
Leddık ılbab tirıldık ceveb	Çalma kapımı çalarlar kapını
Lı lum ti zok	Çiğnersen tadarsın (Gülme komşuna gelir başına anlamında)
Lidor iksir seku tiguzzu kelp	Çok gezenin ayağını köpek ısırır
Mara tudovvır iksir iccib ahbar	Çok gezen kadın haber getirir
Marad moveddi sahubu	Hastalık sahibini götürmüyor (gerçek sahibini değil yanlış insanları götürüyor anlamında)
Matar nisan ikveyyis insen	Nisan yağmuru insanı güzelleştirir
May keme yipke fil cara binten	Su ne kadar küvette kalırsa kokar
Mo de fiyu hayye nemi, mode fiyu akrep ihribi	Yılan olan yerde yat, akrep olan yerden kaç(KK12)
Moda lı'mefi nar moitla dihhhan	Ateş olmayan yerden duman çıkmaz
Nadafa min imen ye	Temizlik imandandır
Nezil ilcara fi cip kolavye teliga zorve	Kovayı kuyuya indirmek kolay çıkarmak zordur
Nihne fe eyş Fate şakkil hirreş	Biz ne derdindeyiz Fate ne derdinde (Şakkil hireş bir otun adı Fate adındaki kız oturmuş onunla oynuyor)
Nihne kamlitne berka ye	Bizim bitimiz açıktır (herkesin kusuru kapalı bizimkisi açıktır anlamında)
Sak ala darit ya kelp tı'ıdda ya habar titcib	Dışarda gezen ayak ya haber getirecek ya da köpek ısırarak
Salep vakt mohısal inip, yikul valla makissar hamit ve	Tilki erişemediği üzüme olmamış ekşi dermiş (KK79)
Sevilki niyer bi ekil lesevilik dost magzor	Kendine akıllı düşman bul, deli düşmandan iyidir
Tibenne tıka dist fi dist lebeniye itharramu	Bir sinek bir kazana düşerse yoğurdu batırır
Tirhey mıhalteyn fi baza	İki mahalleyi birbirine karıştırırsın
Titkun be edep, o mastora sıtr	Ne kadar edep, ne kadar içerde olursa o kadar iyidir (KK18)

Tudovvır iksir moser minne mara	Çok gezenden karı olmaz
Tul tul dehle ekle ekil sehle	Boyu servi gibi yemeği kuzu gibi
Tula tul minnara amra amır ihyara	Boyu minare gibi, ömrü salatalık gibi (Salatalağın ömrü kısa olduğu için söylenmiş)
Tulu tul dehle akılı akıl sekle	Boy deve boyu, akıl keçi akılı gibi
Tulu tul dehle, aklu akıl sehle	Boyu servi ağacı gibi, akıl keçi gibi
Veledede maaş harau belli ve	Yaşamayacak çocuk dışkısından bellidir
Vıhed yekel iccec illeh yıkep fillesyec	Biri tavuğu yer diğerleri de tuzağa düşer

2.4.2. Deyim ve Kadın

Deyimlerin atasözleri gibi ders verme amacı yoktur. Daha kısa bir anlatıma sahip olan deyimler insanların hal ve hareketlerine ve hatta mizacına bakarak kalıplaşmış sözlerin bütünüdür. Keskin ifadeler sahip olan deyimlerin, anlam çerçevesi de geniştir. Şekil olarak kısa olmaları hafızada kalıcı hâle gelmesini kolaylaştırmıştır.

Deyimlerin çok çeşitte tanımları bulunmaktadır.

“Deyim gerçek mânâsı dışında kullanılarak yeni bir mânâ ifade eden ve bir düşünceyi dile getiren, iki veya daha çok kelimedenden meydana gelen kalıplaşmış söz dizisi olarak tarif edilir” (Adıgüzel, 1990: 6).

“Sözcüklerin alışılmış anlamları dışına çıkılarak dikkati çekmek, anlatım gücünü kolaylaştırmak pek çok sanatın aradığı yoldur” (Hatiboğlu, 1972: 194).

“Deyim, belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür” (Aksan, 2003: 35).

“İki ya da daha fazla kelimedenden meydana gelen, çoğunlukla kendi öz anlamının dışında yeni bir anlam veren ve yazıyı ya da konuşmayı daha da güzelleştiren söz bölümüne ‘deyim’ denir” (Bahadanlı, 1971: 5).

Yörede derlenen deyimlerin de daha çok kadınlar ve kadınlarla ilgili durumlar etrafında söylendikleri tespit edilmiştir.

Bu çalışmada Savur ve köylerde yöre halkının kullandığı 39 deyim derlenmiştir. Yöre Araştırmaları tarafından kullanılan deyimler derlenmiş olup alfabetik sıra ile verilmiştir. Aynı zamanda Türkçe karşılıkları da verilmiştir.

ARAPÇA	TÜRKÇE
Akıl ki mo yıkta	Aklı kesmemek
Akrik şairki	Saçını yakmak
Ala raşi ayni	Baş göz üstüne olmak
Aynki marat	Gözü görmemek
Bezuze	Tutumlu olmak
Ciheti	Elinden her iş gelmek
Eş meyyit ye	Ruhsuz (cansız) olmak
Eş pinte ye	Cimri olmak
Gımmar o	Tembel olmak
Henune ye	Sevimli olmak
Imfellete	Çok gezen
Isse	Cimri olmak
İde deyke	Eli dar olmak
İde harise	Tutumlu olmak
İde mazbota	Tutumlu olmak
İde meftuha ye	Eli açık olmak
İde memsuke	Tutumlu olmak
İkfir ıngabbar ye	Kibirli olmak
İksir cihede ye	Çalışkan olmak
İksir iççellih	Çok gezmek
İksir idovvir	Çok gezmek
İksir peppuke	Zavallı olmak
İksir roha tavile ye	Ruhu uzun olmak
İksir sabhit hayr ye	Hayır sahibi olmak
İksir visih neytin ye	Pasaklı olmak
Kesri sakatki ik'adi	Ayağını kırıp oturmak (gezmek)
Kesri sakatki ikadi	Ayaklarını kırıp oturmak
Kilcehemit	Defolmak
Latçikki puzki	Burnunu sokmak
Madrube	Çarpılmış olmak
Mart beyt ye	Evin kadını olmak (KK15)
Meyte	Ölü gibi olmak
Paloha	Tembel olmak
Raski ali ve	Dik kafalı olmak
Ruh mefiye	Ruhsuz olmak
Titse sevce halu teyyib	Kocasının halini zengin yapmak
Viççil sovde	Yüzü kara olmak (suç işlemek)
Zahme	İş bilen olmak
Iser kurbanki	Kurban olmak

2.5. ALKIŞ (DUA) ve KARGIŞ (BEDDUA)

2.5.1. Alkış (Dua) ve Kadın

Doğumdan ölüme kadar istenilen ya da istenilmeyen pek çok hadise ile karşı karşıya kalan insanoğlu bir durumdan kurtulmak ya da bir şeyi talep etmek için kutsal kabul ettiği güçlerden yardım diler. Daha çok tanrıdan dilenen olumlu/olumsuz isteğin kalıplaşması neticesinde dua ve beddua söyleme geleneği meydana gelmiştir. Bireye ve topluma göre şekli değişmekle birlikte toplumun ortak kabulü ile kalıplaşmış dua ve beddualar da yaygındır.

“Alkışlar, Türklerin benimsediği en eski inanç sistemleri arasında yer alan ve bir anlamda milli bir karakter taşıyan Şamanizm ve daha genel anlamda Türk mitolojisi temelinde şekillenmiştir ve günümüzdeki kullanım biçimlerinde bile Şamanizm’le olan ilişkisi yer yer hissedilmektedir” (Keskin, 2018: 47-48).

Yörede yapılan çalışmada alkış adı verilen dualar, temenniler derlenmiştir. Kadınlar en küçük iyilikten en büyük iyiliğe karşılık olarak birçok dua kullanır.

Bu çalışmada Savur ve köylerde yöre halkının kullandığı 41 alkış derlenmiştir. Yöre halkı tarafından kullanılan alkışlar Arapça ve Kürtçe olarak derlenmiş olup alfabetik sıra ile verilmiştir. Aynı zamanda Türkçe karşılıkları da verilmiştir.

ARAPÇA	TÜRKÇE
Allah iberrin min her kaza her bela	Allah her türlü kazadan beladan korusun
Allah icip şılık ras	Allah işini rast getirsin
Allah ifte tarekik	Yolun açık olsun (KK6)
Allah ihalli uvledki	Allah çocuklarını bağışlasın
Allah ihalli zocki	Allah kocanı bağışlasın
Allah ihallik	Allah seni bağışlasın
Allah ihallikin	Allah sizi bağışlasın (KK42)
Allah ihdi muradki	Allah ne muradın varsa versin
Allah ikun meki	Allah seninle beraber olsun
Allah inecek ekber	Allah beterinden korusun
Allah itevvel imirki	Allah ömrünü uzatsın
Allah itik zaleme salha	Allah sana hayırlı eş versin
Allah itiki şiiş hayr	Allah sana hayırlı iş versin
Allah yı'tikin issiha u ikavvıkın	Allah sağlık ve güç versin
Allah yırham meytinkin	Allah ölmüşlerine rahmet kılsın
Allah yıstır aleyki	Allah seni korusun (KK7)

Allah yifte bahtki	Bahtın açık olsun
Allah yitike kısme	Allah sana kismet versin
Allah yitiki kalbki	Allah kalbine göre versin
Allah yitkebbel duakin	Allah dualarınızı kabul etsin
Allah yitkebbele	Allah kabul eylesin
Aser kurbanık	Kurban olayım sana
Fit bahtki ibayyid viçki	Bahtın yüzünü aydınlatısın
Rabbi istir aleyki	Allah seni korusun
Rabbi itik debatiyat	Rabbim sana 7 şey versin
Rohın itkün fe cenne	Ruhları cennette olsun
Tarakik ikün meftoh	Yolun açık olsun
Timsik itrap, titser dehep fidık	Toprak tuttuğun el altın olsun
Yitkebbel salatki	(Allah) Salanız-namazınız kabul etsin

KÜRTÇE	TÜRKÇE
Di deste ha baveji ahe di destede debivizer	Elini toprağa da atsan elinde altın olsun
Diçi ji huda duhazi huda bi tede	Allah'tan ne istiyorsan Allah sana onu versin (KK44)
Diçi ji huda duhazi huda bi tede	Allah'tan ne istiyorsan Allah sana onu versin
Huda de bele	Allah seni bağışlasın
Huda de bele	Allah seni bağışlasın
Huda ligor dili de bi dedi	Allah gönlüne göre versin
Huda ligor dili de bi dedi	Allah gönlüne göre versin
Huda te behle	Allah sizi bırakmasın (KK1)
Hudaşte razi be	Allah razı olsun
Hudaşte razi be	Allah senden razı olsun
Rahmet hude bavete	Allah babanı bağışlasın (KK5)
Serete sağbin	Başın sağ olsun (KK43)

2.5.2. Kargış ve Kadın

İnsanlar kötü bir duruma maruz kaldıklarında öfkelerini sesli ifade ederken birtakım sözlere başvururlar. Haksızlık veya çaresiz kalmış kişi içindeki rahatsız durumu bağırarak veya beddua ederek üzerinden atmaya çalışır.

“Kargışlar, çaresiz olan, acı çeken ve kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak için dile getirdiği kalıp sözlerdir. Söylendiği andaki duyguları ifade etmesi, o andaki ruh halini yansıtması açısından önem taşıyan bu sözler, insanın karakteristik

yapısına, zamana, çevreye, şarta ve olaya göre değişir. Çoğunlukla toplum tarafından hoş karşılanmayan hareketleri yapan insanlar için söylenir” (Harmancı, 2012: 15).

“Çaresiz olan, acı çeken ve kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak amacıyla söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren ve ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış söz” (Kaya, 2007: 146).

“Türk kültüründe lanet, beddua, büyü, küfür, kavramları azımsanmayacak ölçüde çoktur. Âdem ve Havva'nın yasak meyveyi yemelerinin ardından cennetten kovulmalarıyla başlar ilk lanetleme. Yeryüzüne çıkan insanoğlu sayısız lanetlenmelerle karşı karşıya kalır, bir bakarız Firavun sayısız lanetlerle kargışlanır, bir bakarız Lüt kavmi, bir bakarız Sodom ve Gomora halkı lanetlenip helâk olurlar, Tanrı'nın büyük gazabına uğrarlar. Gerek Şamanizm'e inandıkları dönemlerde gerekse İslamiyet'i seçtikten sonra Türkler kargışlarla iç içe yaşarlar” (Şahin, 2012: 413)

Yöre halkıyla yapılan derleme sonucunda alkış kadar kargışların da söz varlığı zengindir. Fakat kültürel birikimde kargışların varlığından söz edilse de kullanım alanı kısıtlıdır. Yörede beddua etmek veya bir insana karşı kırıcı sözlerden oldukça fazla kaçınılır. Çocuklar yaramazlık yaptığı zaman onlara kötü sözler kullanılır. Bunun dışında gelinler ve kayınvalideler arasında yaşanmış olan kötü muameleden sık sık beddualara başvurulmuştur.

Genel olarak kızılmış birine, nefret edilen birine, zararı olmuş birine beddua edilir.

Bu çalışmada Savur ve köylerde yöre halkının kullandığı 61 kargış derlenmiştir. Yöre halkı tarafından kullanılan kargışlar Arapça ve Kürtçe olarak derlenmiş olup alfabetik sıra ile verilmiştir. Aynı zamanda Türkçe karşılıkları da verilmiştir.

ARAPÇA	TÜRKÇE
Ahrik cinse	Cinsiyetini yakayım
Aleye mifellete mefi	Ondan gezeni yok
Alla le yitiki din u imen	Allah sana din iman vermesin. (KK19)
Allah ahrik cinski	Allah cinsiyetini yaksın (KK7)
Allah ısavvid viçki	Allah yüzünü karartsın
Allah ice ithibun	Yok olun
Allah iksir (rekbetkin)	Allah boynunu kırsın
Allah iksir ımirki	Allah azaltsın ömrünü

Allah islahki	Allah seni ıslah etsin
Allah itfine	Allah çarpsın
Allah İtfinik	Allah seni çarpsın
Allah itfinik	Allah seni çarpsın
Allah lahalliye	Allah bırakmasın
Allah le ihallike	Allah sana bırakmasın
Allah lekın meki	Allah sizinle beraber olmasın (KK1)
Allah yıkleki	Allah seni yok etsin
Araba bele plaka halli yiduzki	Plakasız araba ezsin seni
Cehennem aleyki	Canı cehenneme
Hude hehile-gehle	Allah bağışlamasın
İmşii inkılı min viççi	Yürü yıkıl yüzümden
Irmadee firaski	Kül senin başına olsun
Kas if il ımrki	Ömrün kısalsın
Kasrit imirkin	Ömrünüz kısalsın
Muuuut muuuuuut	Öl öl
Nale şeytanki	Şeytanına lanet olsun
Nezle itnezzil eleyki	Lanet insin üzerine
Rabbi difne ticiykin	Size zarar gelsin
Rabbi hayye ami yihabbitki	İnşallah kör yılan sizi bulsun
Rabbi keloğiye ticiyki	Kökünüz kaybolsun
Rezile	Rezil
Rohi bele redde	Gidişin ola gelişin olmaya
Site te bişke	Boynun kırılısın (KK42)
Viçki tisved	Yüzün kararsın
Ye sevedil viç	Ey yüzü kara
Zorake zıkake	Sokak çocuğu

KÜRTÇE	TÜRKÇE
Allah ıdrıbki	Allah seni çarpsın
Allah ıhrık raski	Allah başını yaksın
Allah itişşifik	Allah seni parçalasın
Allah la ikbel salatık	Allah namazını kabul etmesin
Allah leyicib şilki ras	İşin rast gitmesin
Allah yıksır rakbitki	Allah kırsın boynunu
Allah yikle ki bume	Allah seni yok etsin baykuş
Ekle fi şeytanki seved aleyki	Lanet gelsin şeytanına karalık üzerine olsun
Gulle toplitekevi	Vurulasın

Hanite biteda bikeve	Evin yıkılsın
Hude tenihile	Allah seni kahretsin
Irmade fi mihki	Kül düşsün başına
İmfellele	Çok gezen
İnşallah dibinmine	İnşallah ölürsün (KK5)
Keze bate bi pirte	Ciğerin dağlansın
Keze bete dere	Bana yaşattığımı yaşa
Magzur regbe	Boynu kırık
Mehtuke	Utanmaz
Meksor il' regbe	Boynu kırık
Na'ale aleyki	Lanet üzerine olsun (KK18)
Roh inkilii	Defol yok ol
Seveed aleyki	Karalık üzerine olsun
Tijiyade bi mini	Sen annenden kalasın (KK44)
Tpka ihnehki	Boğazında kalsın
Viçki tetisvid	Yüzün kararacak
Ya sietter minki	Of be sende

2.6. Halk Hikâyesi

2.6.1. Halk Hikâyesi ve Kadın

Sözlü gelenek ürünlerinden biri olan halk hikâyeleri insanlar arasında güzel vakit geçirmek için anlatılmaktadır. Halk hikâyeleri sade bir dille anlatılarak çoğu kesime hitap eder. Hikâyelerin konusu aşk olabilirken, toplumsal bir konu da olabilir.

“Hikâye kavramı başlangıçta Arapçada *kıssa* ve *rivayet* anlamlarında kullanılmıştır. Daha sonra *eğlendirmek* amacıyla *taklid* anlamında görülürse de, *hikâye* gerçek veya hayalî olayların, maceraların özel bir üslupla *nakil* veya *tekrarı* demektir” (Elçin, 1986: 444).

“Halk hikâyeciliğinin kökü eski destan geleneğine dayanır. Destan geleneğinin konu ve biçim bakımından değişikliklere uğramasıyla oluşan halk hikâyeciliğinin oluşumu ve gelişimi beraberinde yeni bir gelenek oluşturmuştur. Halk hikâyelerinin oluşumu ve sunumu geleneğin kurallarına bağlıdır. “Hikâyeci-âşiklar”, halk hikâyelerini oluşturan (tasnif eden) ve aktaran (icra eden) sanatçılardır” (Durbilmez, 2017: 20).

“Nazım ve nesir olarak karışık bir yapı gösteren ve hacim bakımından uzun olmasıyla da diğer halk anlatılarından kolaylıkla ayrılabilen halk hikâyeleri, Türk

halkının kültür değerlerini bünyesinde toplayan önemli türlerden birisidir. 16. yüzyıldan günümüze gelene kadar toplumun çeşitli kesimlerinin ilgisini çeken bu metinlerin konusu sevgi ve kahramanlıktır. Halk hikayelerindeki tasvirlerle duygusal olarak düşük yoğunluktaki kısımlar mensur olarak anlatılır. Duygu yoğunluğunun arttığı yerler ile konuşmalar ise genellikle şiirlerle dile getirilir” (Sakaoğlu, 2018: 4).

“Halk hikâyeleri sözlü ve yazılı anlatımda bazı şekil ve üslup farklılıkları gösterir. Sözlü anlatımda anlatıcı daha rahat olduğundan anlatım genellikle daha uzun ve konuşma üslubundadır. Hikâyeyi anlatan âşık, dinleyicinin dikkatini canlı tutmak için, zaman zaman dinleyicilerle şakalaşır, onlara bazı sorular sorar, bilmeyenlere küçük cezalar verir. Yazıya geçirilen hikâyelerin ise anlatımı daha düzgün ve daha kısadır” (Albayrak, 2005: 41).

Yörede kadınlardan derlenmiş olan hikâyelerinin bir kısmı yöre diliyle (Arapça-Kürtçe) derlenmiş olup Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Derlenen hikâyelerin konularını daha çok “kadınların yalnız yaşaması, kadınların okuma yazma bilmemesi ve kadınların misafirlerini nasıl ağırlaması gerektiği” oluşturmaktadır. Diğer türlerde olduğu gibi halk hikayesi anlatma geleneği de yaşlı kadınlar tarafından anlatılarak sürdürülen bir gelenektir. Gençler arasında hikâyeye anlatmak yaygın değildir. Gençlerin bu hikâyeler hakkında bilgi sahibi olması yaşça büyük kişiler tarafından anlatılmasıyla sağlanır.

Hikâyeler anlatılırken derleyen kişiye de ders alması için öğüt verilir. Hikâyelerinin çoğunda ders verme amacı güdülmektedir. Hikâyelerin daha çok kına gecelerinde ve kadınların kendi aralarında toplandıkları özel günlerde anlatıldığı tespit edilmiştir.

2.6.2. Hikâyeler ve Adları

2.6.2.1. İnşallah

Tek odalı bir evde yaşayan karı ve koca yarın tarlaya gitmek için anlaşılır. Kadın inşallah gideceğiz derken, adamın bu duruma inşallah demediğini fark eder. Bu duruma sinirlenirken kadın o sırada kapı çalınır. Kadın kapıda polisleri gördüğünde hemen endişelenir ve eşine seslenir. Polisler eşini götürmek istediklerini belirtirler. Adam götürüldükten sonra dövülür. Daha sonra serbest bırakılan adam bitâb bir şekilde evine gelir ve kapıyı çalmaya başlar. Kadın saatin geç olduğunu fark edince kim o diye seslenir. Adam inşallah benim diye cevap verir. Kadın eşinin halini

görünce tekrar kızar eğer sen daha önceden inşallah deseydin bunu yaşamazdın. Aslında seni değil komşumuzu götüreceklerdi. (KK8)

2.6.2.2. Hadeife (Basamak)

Ticaret için yola çıkmış olan adam yorgunluktan ilk gördüğü eve uğrayayım da su içeyim demiş. Gördüğü ilk evin kapısını çalmış ve tanrı misafiri olduğunu söyleyip bir bardak su istemiş. Kadın gördüğü adama kızgın bir şekilde su getirmiş ve bir daha da kapımı çalma demiş. Adam bu duruma üzülürken bahçe kapısında kadının kocasıyla karşılaşmış. Kadının eşi evimde ne arıyorsun demiş. Adam ticaret için gidiyorum. Bir bardak su istedim ama eşin beni kovdu hedefini değiştir demiş. Adam hedefini değiştirmekle eşiyile boşanması gerektiği imasını anlar. Adam hemen evine gider ve eşiyile kavga eder sen tanrı misafirine suyu mu çok gördün der. Boşanacaklarını söyler. Günler günleri kovalarken adam ticaretten döner ve yine aynı eve uğrar bir bardak su ister. Kapıyı aynı kadın açmaz. Adama su verirken yiyecek bir şeyler de verir. Adam kadına bir sürü dua eder ve yoluna devam edecekken kadının eşiyile karşılaşır. Ve adama da dua eder. Evine uğradım eşin bana hem su hem yiyecek bir şeyler verdi. Doğru hedefeyi bulmuşsun Allah sizden razı olsun der. Ve evine gitmek için yoluna devam eder. (KK8)

2.6.2.3. Kadının Şerrinden Koru

Bir gün tarlaya giden karı ve koca yolda atışırılar. Kadın kocasına “beni kadının şerrinden koru” cümlesini kurmasını ister. Adam kadınla inatlaşır. Ve bu cümleyi kurmamak için direnir. Bir sonraki gün tekrar tarlaya nohut ekmek için giderler. Kadın kocasından gizlice tarlaya balık götürür. Ve eve dönmek üzereyken kadın eşine heyecanla bağırarak bey bak bak nohut ektik balık çıktı der. Adam gözlerine inanamaz. Balıkları toplayarak eve giderler. Adam karısına hadi balıkları pişir de yiyelim der. Kadın kocasına dönerek ne balığı delirdin mi sen diye sorar. Kocası tarladan topladığımız balıklar diye cevap verir. Kadın tarlada balık mı olur diye çıkışır. Adam daha fazla sinirlenir ve bağırıp çağırmaya başlar. Kadın çığılıklar atarak komşuları eve toplar. Gelen komşular ne olduğunu sorar. Kadın, kocasının tarladan balık toplama iddialarını komşulara anlatır. Adamın delirdiğini düşünen komşular kadının isteğiyle adamı bodruma kapatırlar. Adam saatlerce bodrumda kalır. Geç

saatlere doğru kadın balıkları sakladığı yerden çıkarır ve pişirir. Daha sonra adamın yanına iner. Adam yalvararak oradan onu çıkarmasını ister. Kadın tekrar sorar Allah kadının şerrinden korusun diyecek misin demeyecek misin? Adam yüz kere bin kere Allah beni kadının şerrinden korusun der. Karı ve koca barışarak pişirilen balıkları yemeye başlarlar. (KK8)

2.6.3.4. Gelin-Kaynana

Kadınlar arasında yaşanan kavgalardan biri de kayınvalide ve gelin arasında çeşitli konularda yaşanan tartışmalardır. Bir gün gelin ve kayınvalide arasında evde yapılan yemeklerin yapımına dair bir tartışma yaşanır. Her gün yemek yapmaktan yorulan gelin her etli yemek yapımında kendine et pişirirken, kayınvalidesine fare pişirmektedir. Her gün devam eden bu durum kendini yıllarca sürdürmüştür. Günler günleri kovalarken kayınvalide hastalanıp vefat etmiştir. Gelin ise çoluk çocuğa karışıp, çocuklarını evlendirip kendisi de kayınvalide olmuştur. Artık yemek yapma sırası kendi gelinine geçmiştir. Fakat bu sefer başka bir durum teşekkül etmeye başlamıştır. Gelin her ne zaman yemek pişirse kayınvalidesi için pişirdiği et fareye dönüşür. Gelin koşa koşa bu durumu kayınvalidesine anlatır. Kayınvalidesi başını eğip bu benim cezam der. (KK8)

2.6.3.5. Semer

Çarşıdan eşeğiyle beraber dönen adam eşeğinin inatçı hareketlerine çok kızar ve ona şoooşş beyim diye bağırır. Savur'da çok çok eski zamanlarda varlıklı insanlara bey denirdi. Ve bu adamlar çarşının merkezinde toplanır, otururlardı. Onlara karşı hürmette bir eksik göz çarpmazdı. Adamın eşeğine şoooşş beyim dediğini duyan beyler adamı şiddetle döverler ve eşeğini öldürürler. Adam eşeği ölünce semerini üzerine alır ve bitkin bir vaziyette evinin yolunu tutar. Evde oturan anne ve kız babalarının gecikmesi üzerine onu merak ederler. Kız merakla pencereye bakarken, annesine babasının nerede kaldığını sorar. Anne şaşkınlık içinde babasının daha önce hiç bu kadar gecikmediğini söyler.

Kız pencereden bakmaya devam ederken, semeri görür ve büyük bir korkuyla anne anne eşek geldi ama babam gelmedi der. Yorgun halde eve dönen adam kapıya

varınca yere düşmüş ve büyük bir semerin altında kalınca küçük kız durumu yanlış anlamıştır. (KK12)

2.6.3.6. Kahvaltı

Köy yaşantısı süren bir anne ve kız bir gün işlerinden dolayı merkeze gider. Sabahın erken saatleri olduğu için kadın kızına yemek yiyelim de öyle işimizi halledelim der. Bir lokantaya girerler. Garson menüyü getirir. Kadın garsona menüyü sen geri götür yiyecek ne var onu söyle der. Garson ben size kahvaltı getireyim der. Anne iyi madem kahvaltı getir der.

Kahvaltı geldikten sonra masada peynir, reçel, yumurta vd. gören anne ve kız şaşırılmaz fakat zeytini görünce çok şaşırırlar. Ne olduğunu sormaya çekinirler. Kadın zeytini tabağına alıp soğan vurur gibi vurup kırmaya çalışır. Kadın zeytini vurdukça hep bir yerlere uçuşur. Garson kadını görünce merakla masaya gidip ne yaptığını sorar. Kadın sinirli bir şekilde bize ne getirdiğini bilmiyoruz yemek istiyoruz ama hep oraya buraya uçuyor der.

Garson size getirdiğim zeytindir vurularak yenmez. Çatalı alır ve zeytine batırır. Böyle alıp yemeniz gerekir der. Bunu gören kadın çok sinirlenir. Biz saatlerdir zeytini vuruyoruz sen geldin 1 dakikada aldın onu der. (KK8)

2.6.3.7. Radyo

Günlerden bir gün bir çift radyo dinlemektedir. Adamın tarlaya gitmesi gerektiğinden eşine hoşça kal diyerek tarlaya gider. Kadın bir saat kadar radyodan haberleri ve müzikleri dinler. Kadın bir süre sonra sıkılır ve radyoyu kapatmak ister. Radyoyu kapatmayı bilmediği için ne yapacağını bilemez. Kadın radyodaki adama yeteer diye bağırır. Radyonun üzerine örtü koyar. Fakat adam hâlâ susmaz. Tarladan dönen adam kadını perişan hâlde görür. Adam eşine ne olduğunu sorar. Kadın ne yaptıysam radyodaki lanet olası adam susmadı der. Eşi sen git isfire (pekmezli tatlı) yap der. Adamın canı tatlı istemiş fakat senden utandığı için sana söyleyememiş der. Kadın koşa koşa tatlıyı yapar ve getirir. Adam tatlıyı eşinden alarak, eşine sen çık odadan adam yemek için senden utanıyor. Kadın odadan çıkar ve eşi tatlının tamamını yer.

Canı tatlı çeken adam tatlıyı yedikten sonra radyoyu kapatır ve eşini çağırır. Bak gördün mü hanım adam tatlı istiyormuş. Tatlısını yedi şimdi de sustu.

Kadın büyük bir sevinçle ohh be kurtuldum o iğrenç sesinden der. (KK12)

2.6.3.8. Horoz

Tavuklarını satmak isteyen bir kadın pazar alanına gider. Tüm gün pazarda kalan kadın hava kararmaya başlayınca eşyalarını toplarlar. O sırada bir adam gelir. Ve kadından tüm tavukları alacağını söyler. Tek bir tavuk satamayan kadın birden mutlu olur. Sadece tavukları değil horozları da satamamıştır. Kadın tüm hayvanları adama satar. Fakat adam para vermez. Kadın parasını isteyince, adam beni çarşıdaki herkese sor. Herkes beni bilir kimsenin parasını yemem der. Kadın inanmaz. Adam kadını ikna etmek için şöyle der: Ben sana 2 horoz vereyim sonra da diğer hayvanların parasını vermek için geleyim der. Kadın kabul eder ve eve döner. Evde onu karşılayan eşi hayvanları ne yaptığını sorar. Kadın sevinç içinde hepsini sattım der. Adam o zaman para nerede der. Kadın para yok ama hayvanları satan adamı herkes tanımış. Paramızı sonra verecek ve zavallı adam bunun karşılığında bana 2 horoz verdi der. Adam bu duruma çok sinirlenir. Sen kendinde misin kadın adam sana kendi horozlarını verip seni kandırmış. Otur evinde bir daha da pazara gitme der. (KK12)

2.7. Mani

2.7.1. Mani ve Kadın

Söyleyişteki güzelliği, inceliği ifade etmede önemli sözlü ürünlerden bir tanesi manilerdir. Manilerde anlamsal derinlik söz konusudur. Maniler hayatın her alanında söylenebilir. Bir eğlence zamanında, kadınlar arasındaki bir toplulukta veya da ölüm zamanında da söylenecek sözlerdir. Manide atışma yapabilmek için dil gücüne ve kültürel birikime sahip olmak gerekir.

“Türk toplumunun geleneksel ortamda iletişimi sağlamak için başvurduğu en yaygın türlerden biri mânidir” (Eker, 1999: 105).

Maniler fazla süse sahip olmadığı için insanlar arasındaki iletişimi canlı tutmaktadır.

“Manilerdeki günlük yaşam, son derece doğal bir ortamdır. Manilerde günlük yaşamın hemen her alanından söz edilir. İnsanî haller, manilerde fazla süse gerek duyulmadan anlatılır. İnsanlığın her hali manilerde görülebilir. Kişilerin birbirini beğenmesi, yermesi, âşık olması veya nefret etmesi, çaresizliği, alkışları veya kargışları, hüznü veya sevinci, iş ve meslek ortamları, öğütleri, övünmeleri, tehdit etmeleri veya tehdit edilmeleri, ümitleri gibi son derece insani hallerle karşılaşırız. Bütün bunlar mani aracılığıyla paylaşılır. Paylaşılırken dil sanata dönüştürülür. Bu sanat, fantezilerin, ütopyaların değil, gerçek yaşamın kendisini yansıtır. Sevgili gerçek yaşamdan biridir. Mekân bir o kadar gerçekçidir. Etrafında gördüğü her ne ise manici onu dizelere taşır” (Önal, 2007: 16-17).

“Mani, Türkçenin konuşulduğu her coğrafyada farklı adlarla da olsa yaygınlaşmış, kimi zaman söyleyicisinin bilindiği, çoğu kere anonim olarak değerlendirilebilecek belli bir makam ya da ezgi ile söylenen, genellikle sözlü olarak doğup bireysel olarak icra edilen, Türk edebiyatına özgü nazım şekli ve türünün adıdır” (Emeksiz, 2007: 107).

Yörede gençlerin ve orta yaştaki kadınların pek fazla mani bilmediği tespit edilmiştir. Yaşlı kadınlar ise manileri gençken söylediklerini fakat günümüz için hatırlamadıklarını ifade etmişlerdir. Maninin söyleme geleneğinin yok olmaya yüz tuttuğu söylenebilir.

Bu çalışmada Savur ve köylerde yöre halkının kullandığı 7 mani derlenmiştir. Yöre halkı tarafından kullanılan maniler Arapça olarak derlenmiş olup alfabetik sıra ile verilmiştir. Aynı zamanda Türkçe karşılıkları da verilmiştir.

Aatey ydeyki lı'ydey Rıkkı ıl'kıfil fi'ıfvedi Ğayr ahad eyş kılme vel Ya li inti, ya lı'trab	Ellerini ver elime Kilitleri vur gönlüme Bir başkası ne kelime Ya benimsin ya toprağın (KK77)
---	--

İmki u ebuki deavi İnti kıldmeddenti İlzemen kıldgeyr İnti kıldgeyyerti	Annen ve baban köylü Ama sen medenilemişsin Zaman değişmiş Sen de değişmişsin (KK77)
--	---

Ye beytabi	Ey babamın evi
Ye beytabi	Ey babamın evi
Zılme zalamtinni	Bana zulmettiniz
Tilatini min cenne	Beni cennetten çıkardınız
Fınnar hattaytinni	Ateşe attınız beni
Ekeltin nakdi	Başlık paramı yediniz
Meğeyr kalbi ateytinni	Gönülsüz verdiniz (evlendirdiniz) beni (KK77)

Terek ilvesel tavil	Adı Terek olan yol uzun
Hıbbi kız mınnu	Sevdiğim erkek ondan sıkıldı
Teseyyu verde hamra	Onu kırmızı gül yapacağım
Taktıfu eşimmu	Koparıp koklayacağım (KK77)

Kerven delel sekil	Kervan ağır
Meşi eleşşikar	Yürüyor çimenlerin üstünde
Tapsıt ifreşil hane	Güzel günlerin yorganını sereceğim
Tıntiki u yınem	Uyusun ve yatsın (KK77)

Ce tiren	Tren geldi
Ce tiren	Tren geldi
Hedde melekine	Karşımızda durdu
Kıdkesseru cemetu	Camları kırılmış
Keteb isemine	İsimlerimizi yazmış (KK77)

Verki dalale	Kız sevdiğim
Ihsadı'l ats halekitki	Mercimeğin hasadı seni helak etti
Cibi ihidini	Gel beni al (evlen)
Ene tahsid kebelitki	Senin hasat hisseni ben yapayım (KK77)

2.8. Tekerleme

2.8.1. Tekerleme ve Kadın

Tekerlemelerde özel bir konu yoktur. Genellikle çocuklarla oyun oynarken söylenen bu sözleri kafiyeli söylemek zordur. Bağımsız bir söyleyişe sahiptirler. Tekerlemelerin çeşitli konularda tasnifleri de bulunmaktadır. Tekerlemelerde öne çıkan unsur eğlencedir.

“Tekerlemeler, şekil, konu ve muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli sebebi, tekerlemelerin daha çok bilmece, âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı ve folklor türünün içinde yer almaları olsa gerektir. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine de tekerlemeleri farklı kılan şekil, muhteva ve anlatım özelliklerinin var olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca diğer türlerden tamamen bağımsız olan tekerlemeler de vardır. Tekerleme türü daha ziyade çocuk folkloru ürünlerinde göze çarpar. Tekerlemelerin anlatımlarındaki çocuksu üslup da bunun bir yansımasıdır. Ancak bazı âşık edebiyatı ürünlerinde ve masallarda bulunan ve “tekerleme” olarak adlandırılan mizahî ve manzum konuşmalar büyüklere mahsus özellikler göstermektedir” (Duymaz, 2002: 9).

Tekerlemelerde ana konu yoktur. Muhteva, öteki halk edebiyatı türlerine göre daha kararsız ve daha [değişken]dir. Aykırı düşünceleri ve olmayacak durumları bir araya yığıp mantık dışı birtakım sonuçlara vararak şaşırtıcı bir etki yaratmak tekerlemelerin en önemli özelliğidir. Zira tekerlemeler, beklenmedik hayal oyunları ile şaşırtmak, eğlendirmek, keyiflendirmek için başvurulan söz cambazlığıdır (Albayrak, 2004: 492)

Savur’da sözlü gelenek içerisinde yaşayan birçok türün özellikle yaşlı ve orta yaştaki kadınlar arasında yaşatıldığı gözlemlenmiş olmakla birlikte tekerleme söyleme geleneğinin gençler arasında da yaygın olduğu tespit edilmiştir. Tekerlemelerin söyleyiş kolaylığı, çocuk oyunlarında kullanılması ve öğüt niteliğinde bir mesaj taşımadığı için ezberde kalması daha kolaydır. Kadınlar çocuklarıyla oyun oynarken tekerlemelere başvurur.

Bu çalışmada Savur ve köylerde yöre halkının kullandığı 15 tekerleme derlenmiştir. Yöre halkı tarafından kullanılan tekerlemeler Arapça ve Kürtçe olarak derlenmiş olup alfabetik sıra ile verilmiştir. Aynı zamanda Türkçe karşılıkları da verilmiştir.

ARAPÇA	TÜRKÇE
Hasine talait firke	Hasine badem ağacına çıktı
Vikit ce fistil birke	Düştü birikmiş suya
Talait el istoh Atiye duş	Atiye dama çıktı
Haata alâ rasa karambuş	Başına karambuş (küçük dolu) yağdı

İmmık tıhbis fitannor Harap acine sannor	Annem tandırda ekmek yoğuruyor Kedi hamurunu kaçırıyor
İmmık nızlit el kabir Abuk ahatle kilo habır	Annen inmiş mezarlığa Baban aldı ona bir kilo et
İmmık semmet Baki Vikuti inkaseret saki	Annem adımlı Baki koydu Düştüm ayağım kırıldı
İmmık bayda keme ampul Abuk ikveye rayıh İstanbul	Annem ampul gibi beyaz Baban işte gidiyor İstanbul'a
İmmık tahlib bakara Abuk ilif makara	Annen süt sağıyor Baban makara sarıyor
Bir iki bittir ki Ahmed Hallo yintirki Kefel kal'e Uledu sıtte seb'a Vehid met Vahid eş Vahid rekıb al içheş	Türkçeyle bir iki Ahmet dayı seni bekliyor Kalenin arkasında Çocukları altı yedi tane Biri öldü Biri dirildi Biri de eşeğe bindi (KK3)
Sülo silke Tahtil firke bademin altında Hakku dirsü dişi kaşındı İnkala birsu (acı çekti ruhu çıktı)	Sülo Silke Bademin altında Dişi kaşındı Acı çekti, ruhu çıktı
Birgöl il il Tabak birgöl Kamit tisubbu Harakit fimme	Birgöl il il Bir tabak burgul Kalktı yapacak Ağzını yaktı (KK3)
Yovm eş kilseveyti aşe Metfune Eeee metfune himeytki magbune İnti aşeytki eşve Hıntiye Eeee hıntiye nara mitfiye	Bugün senin yemeğin nedir ? Türlü Eeee türlü kaynanan dargın Senin yemeğin nedir? Keşkik Eeee keşkikin ateşi sönük (KK79)
Tase ihsentur Tase ihsentur Ayşe tikber bittul Fatima bint resul Hiyye min taht Mayye min fok Tula tul mınnara İrda ırd ıkvara	(Suyu dökerken söylenir) Ayşe uzayarak büyür Fatima peygamber efendimizin kızı Kendi aşığdan Suyu yukardan Boyu minare gibi Eni de erzak konan büyük kap gibi

Mi id mi id Rabbi tikbar U izid	Elden ele Rabbim büyütür Artırır
Akro bakro Çayır çember Miski amber Tele bil bil Happis Teppis Çık (KK79)	

KÜRTÇE	TÜRKÇE
Hillivi millivi Çıklivi çıkçulivi Beni sor ketevi Mijivid ebdivi	Bunu kaldır Kırmızı kuşaklı buraya geçti Ben bundan geçtim Ben bunu seçtim (KK44)

2.9. Ninni

2.9.1. Ninni ve Kadın

Ninnilerin gözle görülen en önemli işlevi çocukları uyutmaktır. Ninnilerin konuları söyleyen kişinin duygu durumuna göre değişmektedir. Kadın çocuğuna olan sevgiyi ninninin konusu haline getirebilir. Fakat eğer uyumayan bir çocuk ise kadın ninnisinin konusunu değiştirir. Kızgınlık içeren bir ninni de söyleyebilir. Ezgili bir söyleyişe sahip olan ninniler biçimsel olarak uzun değildir.

“Ninniler uyutulmaya çalışılan çocuğu veya hoplatılıp severken söylenen ve birtakım duygu, düşünce, inanç, umut ve hayalleri, sevinç ve acıları ihtiva eden çoğunlukla dört mısra ile söylenen ve mısra sonlarına birtakım klişe sözler ilave ederek ezgi ile terennüm edilen manzum sözlerdir” (Kaya, 1999: 337).

“Genellikle annelerin, yavrularına karşı duydukları his ve heyecanın belirli bir ezgiyle terennüm edildiği ninniler, anonim halk şiirinin önemli bir ögesidir. Çoğu okuma-yazma dahi bilmeyen, yaşadığı bölgenin veya köyünün dışına çıkmamış, kalabalığa girmemiş nice anneler / nineler, yavrularını severken, avuturken veya uyuturken terennüm ettikleri ninnilerde samimi düşüncelerini ve hâlisane duygularını açık bir şekilde dile getirirler. Söylenen ninnilerde; çocuğa beslenen sevgi, hayal

edilen umut, arzu edilen dilek ve temenni ile iyi insan olması yolunda verilen öğütler yer alır” (Şimşek, 2016: 34).

Türk Dünyasındaki annelerin söyledikleri ninnilerde genellikle annenin çocuğuna duyduğu sonsuz sevgi, çocuğun gelecek hayatta kazanacağı başarılar, uzun ömürlü, yiğit, kahraman vb. olması için dualar, çocukların atasını, anasını, büyüğünü sayması için verilen nasihatlar, vatan müdafaasında başarılı olması, öğretmen, doktor, subay gibi saygın bir meslek sahibi olması dilekleri dile getirilmiştir” (Yeşil, 2012: 46).

Yörede “**Deydiye**” [Ar.] olarak adlandırılan ve çocukları uyutmak için söylenen ninnilerde kadınlar eşlerinin işe gitmesini, çocuğun güzel olmasını, çocuğa verilen adın hikâyesini anlatarak ezgili olarak söyleyip çocukların uyumasını sağlar. Ninniler anneden kızına aktarılan anlatılar olmaları sebebi ile canlı olarak yaşatıldığı görülmüştür.

1

Elbiselerini dışarı serem oğlum

Allah’ın nuru gelip alsın oğlum

Yüz salatalık tarlada oğlum

Aralarında en tatlısı oğlu

Hiç açlık yok

Onda yarın oğluşumun

Kına günü halay çekeceğiz

Düğününde düğün yemeğini yiyeceğiz

2

Keltoş keltoş horoz karısı

Kocan yemin etti

Eve almayacak

Gittik bir eve

Bize fındık verdi

Samana koyduk zıpladı oğlan oldu

Adını Mustafa koydum

Düştü kuyuya

3

Çiçek çiçek doğurdu

Bir dağ eteğinde

Ya keçi ya kuzu doğur

Kurban olurum keltoşuma

Keltoş keltoş horoz karısı

Kocan yemin etti

Seni eve almayacak **(KK12)**

4

Ol ney netu neynutu

Leyleti'l ğade hinnutu

Tinirkıs ridavutu

5

Ne ne ne nene y ney

Verd ihmar fil icneyne (Kırmızı güller bahçede)

Bebeke nur ayteni (Bebeğim gözümün nuru)

Oyy lakke lakke

Limu ihib bebeke (Kim bebeği severse)

Bi bi ay nu tılekke (Gözü çıksın) **(KK12)**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK MUTFAĞI VE KADIN

“Beslenme kültürünün başlaması günümüzden milyonlarca yıl öncesine dayanır.” (Kabak, 2016, 383). “Beslenmek sadece insanın karnını doyurmak ve hayatta kalmak için yaptığı bir faaliyet değildir; aynı zamanda kültürel bir ritüeldir. Milletlerin beslenme alışkanlıkları yaşadıkları coğrafyadan, iklim ve bitki örtüsünden etkilenir” (Kabak, 2016: 390).

“Yedi coğrafi bölgeden oluşan Anadolu mutfağı, buğday ve türevleri, yağlar, etler, süt ürünleri, baklagiller ve müşterek yetişen sebze ve meyveler dışında yöresel ürünlerin de şekillendirdiği bir mutfaktır” (Halıcı, 2007: 18).

Halk mutfağına dair yapılan araştırmada Savur yöresinin geniş bir mutfak kültürüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yemeklerden tatlılardan içeceklere, içeceklerden kuruyemişlere çeşitli tatlar mevcuttur. Yiyecek ve içeceklerin adları genellikle Arapçadır. Yörede yapılan yemeklerde daha çok dana eti ve koyun eti tercih edilmektedir.

Sebze yemeklerinden çok, etli yemeklerin yapımı yaygındır. Yemeklerde kullanılan meyve ve sebze bahçelerde üretilmektedir. Yemeklerde önemli bir diğer unsur da zengin bir baharat kullanımının olmasıdır. Yemeklere tat veren baharatlarda yine yörede üretilmektedir.

Yemeklerde genellikle ayçiçek yağı kullanılır. Aynı zamanda kuyruk yağı kullanımı da yaygındır. Kuyruk yağının sulu yemeklerde kullanımı daha çok tercih edilir.

Yemeklerin pişirilmesi için çeşitli alternatifler bulunmaktadır. Yemeklerin çeşitlerine göre farklı aletler kullanılmaktadır. Sulu yemekler genellikle evlerde bulunan ocaklı fırınlarda pişirilmektedir. İki taşın arasında ateşin yakılıp, demir bir tabaka konarak adına ifteye adı verilen araç vasıtasıyla da hem sulu yemekler hem de hamur yemekleri pişirilmektedir.

Evin bahçesi de varsa küçük odun sobalarında yemekler pişirilir. Ekmek çoğunlukla ev tandırlarında pişirilmektedir.

3.1. Sofra Geleneği

Yörede genellikle anne ve baba ile birlikte geniş aile modelli bir yaşam yaygındır. Bu durum ev içi düzenin büyüklere göre şekillenmesi sonucunu doğurmaktadır. Sofra adabında da bunu gözlemek mümkündür. Sofrada aile büyüklerinin beklenmesi hiyerarşik yapıda aile büyüklerinin konumunu göstermesi bakımından önemlidir. Yemeğin sağ elle yenmesi din ile ilişkilendirilmiş bir başka sofra adabı unsuru olarak oldukça yaygındır. Sol elle yemek yiyen çocuğa “şeytan seninle yemeğini paylaşıyor” denilir. Sol elin bereketsiz olduğunu ve doyumsuzluğa sebebiyet verdiği düşünülür.

Tüm yemeklerin sofrada aynı anda yer alması Savur sofra geleneğinde önemlidir. Tüm yemekler masaya ya da yer sofrasında sınıye dizilmektedir. Yemeklerin getirilişinde bir sıra yoktur. Yapılan tüm yemekler sofrada bulunur.

Yemek yerde yenilecek ise yere “sofra örtüsü” veya “sofra bezi” adı verilen bir örtü açılır. Aile bireylerinin sofraya sığıması durumunda yemek birlikte yenilirken tanıdık ya da yabancı misafir geldiğinde ya da aile bireyleri sofraya sığmadığında haremlik-selamlık uygulamasına göre kadınlar ve erkekler ayrı sofralarda yemek yerler. Bu aynı zamanda misafirlerin çekinmeden rahat yemek yemeleri için de tercih edilir.

3.1.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları

3.1.1.1. Yemekler

3.1.1.1.1. İkbebet Maslukin (Haşlanmış İçli Köfte)

2 tas bulgur (Tasteyn simd)

2 tas ince bulgur (Tasteyn simd ikbebet)

1 tatlı kaşığı tuz (Malekit sıkkar milh)

1 tatlı kaşığı kişniş (Malekit sıkkar kizbara)

İç Harcı (Cuvetin)

Yarım kilo kıyma (Nis kilo kiyme)

4 soğan (Arba basalat)

1 adet maydanoz (Bekit bakdunuz)

1 tatlı kaşığı tuz (Malakit sikkar milh)

1 tatlı kaşığı karabiber ve pul biber (Malakit sikkar biber ahmar biber isvid)

Yapılışı (Sevviyıtın)

Arapça: Hitti simdet fi tişt ikbir hitti kizbaritin u milhin ikveyyis iciniyin* uu bade sevey haşu *akze isrimi basalki* bede hitti kiymeki* ikleyu rişi reveyih ki* huvit inkili haşu isrimilu bagdunuz* ihlitiyu bede *kebbibiyin *selkenin hitttilin may fi tencere u islikiyin* ismin dekeyik teli kiliyin heniyе.

Türkçe: Köftelik bulgur bir büyük leğene konduktan sonra tuz ve kişniş eklenip iyice yoğrulur. Daha sonra iç harcı hazırlanmaya başlanır. İç harcına konacak soğanlar ufak ufak doğranır. Soğanlar çok az pişirildikten sonra hemen kıyması eklenir. Kıyma ve soğan pişerken baharatlar da içine konur. İç harcının kavurması yavaş yavaş yapılırken maydanozlar da doğranır. Maydanozlar da eklendikten sonra bir süre daha pişirilir. Ve 45 dakikada hazır olunan harç çok az soğuması için kenara bırakılır. Hazır olan hamura üçgen şekli verilir ve içi doldurulur. Haşlanmaları için tencereye sıcak su konur. 8 dakika boyunca haşlanır. Ve tenceden alınarak süzgeçte bekletilir.

3.1.1.1.2. Basmavat (Kızartılmış İçli Köfte)

2 tas bulgur (Tasteyn simd)

1 tas dana eti ve dövülmüş olmalı (Tasit lehme titkun habir u metkoke)

1 yemek kaşığı kişniş (Melekit ekil kizbara)

1 yemek kaşığı tuz (Melekit ekil milh)

İç harcı (Cüvetin)-(Haşu)

Yarım kilo kıyma (Nis kilo kiyme)

5 soğan (Hams basalat)

1 adet maydanoz (Bekit bakdunuz)

Yapılışı (Sevviyıtın)

Arapça: Hitti simdet fi tişt ikbir hitti kizbaritin u milhin ikveyyis iciniyu nissaa* bede hitti lehmit habir metkoka u kizbara ekze iciniyin* nissaa* bede kebbibiyin* hittilki fi tava zeyd u ikliyin* e leme yihmarun *

Türkçe: Bulgur büyük bir leğene konur ve içine kişniş ve tuz eklendikten sonra yarım saat boyunca güzelce yoğrulur. Daha sonra makinede dövülmüş olan dana eti bulgurun içine konur ve bir miktar kişniş eklenerek iyice yoğrulur. Et bulgurun içinde tamamen kaybolsun diye yarım saat boyunca yoğrulur. Daha sonra isteğe göre şekil verilir. Kimi yuvarlak yaparken kimisi uzun yapmaktadır. İçleri harçla doldurulan içli köfteler bir siniye dizilir. Tamamı bittikten sonra bir tavaya ayçiçek yağı konur. Ve içli köfteler kırmızı renge kavuşuncaya kadar kızartılır.

3.1.1.1.3. Kibe –Masarin (İşkembe)

3 tas pirinç (Ses tas rız)

Yarım kilo et (Nis kilo lehme)

3 yemek kaşığı nane (Ses meelik ekil nîneeâ)

1 yemek kaşığı kırmızıbiber (Vihid melikit ekil biber ahmar)

1 yemek kaşığı karabiber (Vihid melikit ekil biber isvit)

1 yemek kaşığı kişniş (Vihid melikit ekil kizbara)

1 yemek kaşığı biber salçası (Vihid melikit ekil salcit bibeer)

Yarım su bardağı zetyinyağı (Nis kadeh may zeyd)

2 yemek kaşığı tuz (Malakteyn lit ekil milh)

Yapılışı (Sevviyıtın)

Arapça: Kibe kissuyu *seveyu keme tippe *ihşeyu u işkiliyu *bede hittiyu fi tencere *igleyu tam hemse arbin dekeke *heniye

Türkçe: İşkembe dolmasında tüm malzemeler iyice karıştırılmış olması gerekir. İşkembe küçük parçalara ayrıldıktan sonra her biri top şekline getirilip kenara

bırakılır. Daha sonra her birinin içine iç harcından konulur. Çok fazla doldurulmamasına dikkat edilir. İşkembelerin içi doldurulduktan sonra dikilir. Daha sonra işkembeler tencereye alınır. 45 dakika boyunca tencerede kaynatılan işkembeler pişer.

3.1.1.1.4. Dolma Mikleye (Yumurtalı Kabak Kızartması)

5 kabak (Hems dolmayat)

2 Soğan (Basalteyn)

3 yumurta (Ses baydat)

1 çay kaşığı karabiber (Vihid melekit cay biber isvit)

1 çay kaşığı kırmızıbiber (Vihid melekit cay biber ahmar)

1 yemek kaşığı tuz (Vihid melekit ekil milh)

Yapılışı (Sevviytın)

Arapça

İsrimi dolmayat neim neim *baede isrimi basal *kelleyin ikveyis* rişşi ir reveyih ze *fi son iksiri il baydat * kalleyin kartlih

Türkçe

Kabaklar küçük küçük doğranır. Kabaklar tavaya alınıp kızartılırken sonra doğranmış soğanlar da eklenir. Onlar iyice pişirildikten sonra baharatları eklenir. En sonda yumurtalar kırılır. Yumurta, kabak ve soğan üçlüsü iyice pişirilerek sunuma hazır olur.

3.1.1.1.5. Keket Mişviyin

2 tas bulgur (Tasteyn simd)

1 tas dana eti (Tasit lehme titkun habir)

Yarım tas kuyruk yağı

2 soğan (Basalteyn)

1 tatlı kaşığı tuz (Vihid melikit sikkar milh)

1 tatlı kaşığı kişniş (Vihid melikit sikkar kızbara)

Yapılışı (Sevviyıtın)

Arapça: Tasit lehme titkun habir *u nis tase taraf *u basale dikkiyin fil mekine *seveyin keme melhem *u bede heşşişi simd iciniyu nissaa *bede hitti lehmitki metkoke* iciniyu nisaatliğ *bede seveyu keket *fi tava işveyi bele dehne bele şı

Türkçe:1 tas kırmızı et, yarım tas kuyruk yağı ve soğanlar makineye alınıp iyice vurulur. Malzemeler iyice harmanlandıktan sonra harç bir merhem kıvamına getirilir. 2 tas bulgurun yoğurulacak kıvama gelmesi için su eklenir. Yarım saat boyunca yoğrulur. Islanan bulgurun içine et eklenir. Et ve bulgur uzun bir süre yoğrulur. Yoğurulan daha sonra ocak üzerine bir tava bırakılır. Ateşle ısınan tavaya hiçbir şekilde yağ konulmaz. Ve bulgura elle şekil verilip tavada pişirilirler.

3.1.1.2. Tatlılar

Yörede yapılan tatlıların sayısı fazla olup şerbetli ve pekmezli hamur tatlılarıdır. Günlük hayatta tatlı yapımı mevcutken ramazan günlerinin her akşamında ev yapımı tatlı bulunur.

Bayramlarda baklava yapımının yanı sıra kıtkat adı verilen cevizli şerbetli hamur tatlısı yapılmaktadır.

Pekmezli tatlı ağır olduğu için şerbetli tatlıların yapımı daha fazladır. Yörede yapılan tatlılar şu şekildedir:

3.1.1.2.1. Harkoo Sıb'o (Ekmek Tatlısı-Ağız Yakan)

1 tas pekmez (Ta'sit dips)

Yarım tas su (Nis ta'ase may)

Yarım paket katı yağ (nis paket dihne)

2 tane ekmek (Dokteyn ikbes)

Yapılışı (Sevviyıtın)

Arapça: Tınfrumu ikbes* tinhalliyı ala hasra* tinhit dips annar tiyiğli* baad yiğli tinhit beynu malekit dihne* baad iğli ikveyyis faramna ikbes tinfellitu beynu* iksir ikvettis tiğiyli min badu* tin nahhi tahtu* keme yicır mayyu* tınıtfi tahtu*

Türkçe: Bayatlamış ekmek küçük küçük olacak şekilde parçalanır. Doğranmış ekmek bir kenara bırakılır. Pekmez ateşe konarak iyice kaynatılması sağlanır. Pekmez iyice kaynadıktan sonra içine yarım paket katı yağ eklenir. İyice ufalanmış olan bayat ekmekler kaynamış pekmezin içine konur. İkisi iyice karıştırılır. Ekmekler pekmezle bütünleşince ateşin altı kısılır. Ekmekler pekmezin tamamını çeker. Ve altı kapanır. Sıcak olarak tüketilmesi gerekir.

3.1.1.2.2. Şorbit Halip-Zerde (Sütlaç)

2 litre süt (Kileveyn halip)

1 bardak pirinç (Kadeh may rız)

1,5 su bardağı şeker (Kadeh nis sikkar)

Yapılışı (Sevviyıtın)

Arapça: Halip tınhittu annar* tiyiğli tinfelit beynetu rız* mabadu tiyiğli tistiviti rızzu* tinhit sikkaru tiyiğli* tınkapıt tehtu* tinfarrau cüvvet keset*

Türkçe: 2 litrelik süt ateşe konur. Ve iyice kaynatılır. Kaynatılan sütün içine pirinç konur. Pirinç peşine kadar iyice ateşte kalır. 1 bardak kadar olan pirinç ateşte 20 dakika daha bekletilir. En sonunda şekeri eklenir. Şeker içinde iyice harmanlandıktan sonra altı kapatılır ve taslara aktarılır. Dolapta soğuması için bekletilir.

3.1.1.2.3. Isfire (Pekmezli Hamur Tatlısı)

6 yumurta (Sit baydad)

1 bardak pekmez (Kadeh may dips)

1 yemek kaşığı tereyağı (malekit ekil dihne)

1 su bardağı un (kadeh may dakek)

Yapılışı (Sevviyıtın)

Arapça: Sit baydad titiksiriyn* tithavrikii'yn* baed tithavrikiyin tithitti dakek ben bayt- m abadın havrikiyn* hitti tavitki annar* malekit dihne hitıtye tava tithil* hüve hallit dihne farği beyne karışım* tahtu tiisitivi* baade seveye çevirme* tat lah e tistivi* kaskisiyu* baaed kassayti firği dips aleyu* dakekteyn tiğili kapti tahtu*

Türkçe: Öncelikle bir tasın içine 6 yumurta kırılır. İyice karıştırılır. Yumurtanın içine 1 su bardağı kadar unu eklenir. Çok cıvık olmamasına dikkat edilir. Tava biraz ısınması için ateşe alınır. Daha sonra tavanın içine katı yağ eklenir. Yağ eridikten sonra hazırlanan karışım tavaya alınır. Karışım bir gözleme gibi iki taraflı pişirilmelidir. İki taraf da çevrilerek pişirilir. İki tarafta piştikten sonra tavanın içinde keserek küçük parçalara ayrılır. Ve son olarak pekmezi eklenir. 2 dakika daha pişirilip hamurun pekmezin iyice çekmesi sağlanır. Ateşten alınan tatlının üzerine ceviz serpilir ve sıcak bir şekilde tüketilir.

3.1.1.2.3. Kıtkat (Cevizli Tatlı)

Yarım kilo un (nis kilo dakek)

1 yumurta (vihde bayt)

1 çay bardağı zeytinyağı (kadah çay zeyt)

İçi için (Civvatu)

1 kase ceviz (taşıt covz)

2 yemek kaşığı şeker (malekteyn sikkar)

Şerbet için

3 bardak şeker (ses kıdhen sikkar)

3,5 su bardağı su (sese nıs may)

1 dilim limon (nıs dilimeye leymun)

Yapılışı (Sevviyıtın)

Arapça: Nis kilo dakek inferru'u cuvet leğen* tinhit malzemetu tinicunu* tinhalliyu ala hasra* tinsey katır* cuvet tencere tinfarrik sikkar may* tinifteh taht nar- tinhalli tiyiğli -beet yiğli tinfellit leymun beynu* tiniksir tasıt covz* bede tındoku tinhit beynu sikkar* tınıftah acin-* tinhit beynu covz* tınkapıtı* tinikliyu* baad inkılı* tiibret katır* tinkınbu aleyu*

Türkçe: Bir leğenin içine yarım kilo un konur. Yumurta ve zeytinyağı da konulduktan sonra hamur yoğurulmaya başlanır. Hamurun biraz bekletilmesi gerekir. Şerbetin hazırlanması gerekir. Bir tencere içine 3,5 su bardağı şeker konur. Şeker içine limon da konduktan sonra uzun bir süre kaynatılır. Ateşten alınan şerbet soğuması için bir kenarda bekletilir. Hamurun içine konacak olan 1 kâse ceviz kırılır. Ve iyice vurulup ufaltılır. Cevizin içine toz şeker eklenir. Bekletilen hamur açılır ve içine şekerli ceviz eklenir. Hamur bittikten sonra kızarılır. Ve en sonda da pişen hamurların üzerine soğumuş şerbet dökülür. Soğumuş olarak tüketilir.

3.1.2. İçecek Türleri ve Yapılışları

Yörede yapılan içeceklerin sayısı çok fazla değildir. Üzümün toplanmasıyla pekmez yapılır. Pekmezi hem tatlılarda kullanırken hem de sabahları kan yapıcı olmasından dolayı sık sık tüketilir.

İçecek olarak kullanılabilen bir diğer lezzet de hoşafların meyveleri tüketildikten sonra sularının bardağa aktarılıp içilmesidir.

3.1.2.1. Cillep (Pekmezden İçecek)

Su ve pekmezin karıştırılması oluşan bir içecektir. Dolapta bekletilen soğuk suyun içine pekmez eklenir. İyice karıştırıldıktan sonra tekrar dolapta bekletilir. Bağ, bahçede çalışan insanlar kendileriyle götürür, susamalarının önüne geçer.

3.1.2.2. Hoşaf

Erik ve kayısı hoşafı en sık yapılan hoşaflardır. Sadece yemeklerle beraber değil, yemekten sonra çay içilmediği zamanlarda hoşaf tüketilmemektedir.

3.1.2.3. Mırra (Acı Kahve)

Ağır bir tada ve yoğunluğa sahip olan Mırra günlük tüketilen bir içecek değildir. Yapımı Türk kahvesi gibidir. Fakat bir fincanın yarısı kadar içilir.

3.2. Mutfakta Kullanılan Araç-Gereçler

Őarbe

Genellikle yörede yapılan düğünlerde gelin tarafından kırılan, belli bir derinliğe sahip bir ev eşyasıdır. Türkçesi testidir. Köylerde ise hâlâ suyun soğuk kalması için kullanılmaktadır.

Maleka

Herhangi bir düğün yapılmıŐsa veyahut da bir topluluğa yemek yapılacaksa büyük kazanlardaki pilav ve bulgur gibi yemekleri karıŐtırmak için kullanılan büyük bir tahta kaŐıktır.

Carra

Yörede içme suyunun soğuk kalması için kullanılmaktadır. Hacim olarak büyük olup, içindeki su kepçe ile alınmaktadır. Büyük testi olarak adlandırılır.

eme

Sulu yemekleri karıŐtırmak için kullanılan bir mutfak malzemesidir. Kepçe olarak adlandırılır.

Gove

Sıvı maddeleri bir yerden başka bir yere aktarırken gove adını verdikleri eŐyayı kullanırlar. Ağzının geniş olup, alt kısmının ince ve uzun olması sıvıların aktarımını kolaylaŐtırmaktadır.

MikaŐŐe

Kızartma yemeklerinde kızarılan sebzeleri yağını szmesi için kullanılmaktadır. Bir kaşık türü olan mikaŐŐe bir nevi süzgece de benzemektedir.

Sofoye

Yemeklerde kullanılan bir diğler süzgeç şekli de küçük küçük deliklere sahip olan demir bir ev eşyasıdır. Makarna, fasulye, nohut gibi yemekleri süzmek için kullanılmaktadır.

Havan

Ceviz, sarımsak, zeytin gibi besinleri küçük parçalara bölmek için kullanılmaktadır. Demir havanların tahta havanlara göre kullanımını daha yaygındır. Demir havanda sert besinler vurulurken, tahta havanda kişniş gibi dövülmesi kolay besinler vurulmaktadır.

Bazo

Bozo olarak adlandırılan oklava genellikle hamur işlerinde kullanılır. Çeşit olarak ince-uzun ve kısa-kalın oklavalar kullanılmaktadır. Baklava ve börek gibi yiyeceklerde hamurun daha ince ve büyük olması için ince oklava kullanılır. Sembusek adı verilen yemekte hamur küçük ve kalın açıldığı için de kısa oklava kullanılır.

Meyde

Yuvarlak bir şekle sahip olan meydenin çeşitli türleri vardır.

Yuvarlak, tahta ve 4 dört ayağı olan büyük meydede genellikle hamur açılır.

Küçük ve plastik olan meyde salata malzemesi için kullanılır.

Tahta ve 2 ayağı sahip meydede ise et ve tavuk kesimi yapılmaktadır.

Zembil

Zembil adı verilen mutfak eşyasına küçük olduğu için içine ceviz, fındık veyahut da kuru yemişler konmaktadır.

İmkebbe

İmkebbe yine zembil olup küçüğüne nazaran daha büyüktür. Yörede fırında yapılacak ekme hazırlandıktan sonra onun içine konarak fırına gönderilir. Bir diğler kullanım amacı da kedi, köpek gibi hayvanların dünden kalmış ekmeği düşürmesin diye ekme imkebbe içine konarak sofra bezi ile saklanmaktadır.

Ikvara

Ikvara adı verilen mutfak malzemesinde genellikle pirinç, bulgur, nohut, buğday vs. gibi besinler saklanmaktadır. Sandık şekline sahiptir. Büyük bir ev eşyası olan ıkvarının altında küçük bir sürgülü kapağı vardır. Kapak sayesinde oradan ürün alacak kişi ölçülü bir şekilde alım yapmaktadır.

Itfeye

Yörede daha çok köylerde kullanılmaktadır. İki taş yan yana konur. Ortası yakılır. Eğer hamur tarzında bir yemek yapılacaksa üzerine bir demir konur. Sulu yemek pişirilecek ise o demir konmayabilir. Bazen ise konulmadan yemek pişirilir. Bahçeli evlerin çoğunda kullanımı mevcuttur.

Dist

Büyük bir tencere olarak adlandırılan mutfak eşyası siyah bir renge sahiptir. İki tarafında demir halka bulunmaktadır. Mevhit yemekleri veyahut da bir topluluğa yapılacak olan yemekler için bu tencere kullanılır.

Bergeş

Küçük bir leğen olarak kullanılmaktadır. İçine genellikle meyve konulmaktadır.

Sıfır

Sıfır aslında bakır tabaklardır. Kullanımı geçmişe nazaran biraz daha azdır. Fakat köylerde kullanımı hâlâ devam etmektedir.

Makle

Makle tava olarak bilinmektedir. Hamur yemeklerini pişirmek için kullanılmaktadır. Maklenin küçük olanlarında ise yumurta pişirilmektedir. Makle olarak adlandırılmasının nedeni Arapça'da kızartma kal'e veya da mikli olarak adlandırılır. Makle de kızartmalar için kullanıldığı için adını buradan alır.

Demir Bardak

Demir bardaklar alternatif bir eşyası olarak çok fazla kullanılmaktadır. Kullanımının sebebi ise cam bardaklara nazaran bardak herhangi bir kokunun kalmaması bir diğeri ise kırılğan bir yapıya sahip olmamasıdır. Demir bardaklar bağa bahçeye de

götürülür. Hatta orada bir yere saklanır ve her gidildiğinde yeniden kullanılır. Demir bardaklar suyun soğukluğunu daha fazla korur.

Ceruşe

Ceruşe adı verilen aletin kullanımı köylerde daha yaygındır. 2 taş üst üste olan bu alette mercimek elde yapılır.

Carcar

İçinde buğday dövülür. Tahta raflar da yine mutfak eşyası olarak hâlâ kullanılmaktadır.

Seniye

Seniye şekil olarak siniye benzemektedir. Gümüş renklidir. Kullanım amaçları fazladır. Yemeklerin seniyeye dizilip sofraya getirilir. Domates ve biber salçaları da seniyeye boşaltılarak güneşte bekletilir.

Sikkin

Sikkin olarak adlandırılan bıçak birçok yemeğin kesiminde kullanılmaktadır. Türkçede çeşitli doğramalar için adlandırılan bıçak türlerinin yörede karşılığı tek bir şekildedir.

3.3. Kış Hazırlığı

Yöre hem meyve hem de sebze yetiştirmek adına verimli topraklar bakımından zengindir. Bu nedenle kış hazırlıkları yoğun bir şekilde geçer. Kadınlar kış boyu yetecek olan yaz ürünlerini temin hazırlıkları temmuz ayında başlar. İlk hazırlıklar sebzelerin kurutulması ile başlar:

Biber, patlıcan ve kabak kurutulması yapmak için her birinden en az 15 kiloluk malzeme alınır. İplerden geçirilen sebzeler balkonlarda ve damlarda uzun bir süre güneşte bekletilir. 2 hafta sonra kurumuş olan sebzeler poşetlere konarak kış için hazırlanmış olur. Poşetlerde bekleyen kurutmalar arasında yaş kalan varsa böceklenmeye sebebiyet verir. Bu nedenle yapılan sebzelerin kullanılmaz hâle gelmemesi için poşete koymak yerine mutfaklara bir aksesuar gibi asıldığı da görülür.

Geçmişte et kurutmanın da yaygın olduğu tespit edilmiştir. Yörede hava sıcaklıklarının yüksek olması sebebi ile etin bozulmaması için tuzlanarak büyük küplerde ve soğuk yerlerde muhafaza edildiği nakledildiyse de teknolojinin ilerlemesi ile bu geleneğin unutulduğu anlaşılmaktadır. Nadir de olsa yapılan et tuzlama günümüzde eti korumak için değil lezzet amacı ile tercih edilmektedir.

Et tuzlama birkaç aşamada gerçekleştirilir. Parçalanmış et kaya tuzu adı verilen tuzla iyice tuzlandıktan sonra testilere doldurulur. Tuzlanmış et kullanılacak ise akşamdan çıkarılıp soğuk suda sabaha kadar bekletilir. Daha sonra kullanılır. Tuzun iyice gitmesi için iki gün bekletildiği de olur. Tuzun çözülmesiyle et pişirilir.

Yörede kış hazırlıklarından biri de salça üretimidir. Domates ve biber salçası yapımı yaygındır. Yörede yetiştirilen domatesler ekşimsi bir tada sahip olduğundan yapılan salçalar yemeklere lezzet katar. Yörede domatesten yapılan salçaya “**Mayfirenci**” adı verilmektedir. Domates salçası yapımında domatesler dilimlenir daha sonra elle parçalanmış olan domatesin suyu iyice süzülür. Domates kabukları çöpe atılırken domates suyu büyük kazanlarda kaynatılır. Tuzu da eklenip yoğun bir kıvama gelene kadar karıştırılır. En sonunda sinilere boşaltılıp haftanın 2 günü karıştırılarak güneşte bekletilir.

Kış hazırlığı için yapılan hazırlıkların bir diğeri peynirdir. Yörede yapılan ve tercih edilen peynir çeşitleri eritilmiş peynir ve salamura peynirdir. Peynirler kış mevsimi gelmeden önce hazırlandığı için bozulma ihtimali çok yüksektir. Fakat evler genelde taş yapıya sahip olduğu için muhafaza etmek için buzdolapları yerine soğuk yerler tercih edilmektedir. Bu soğuk yerlere “**Maksel**” adı verilmektedir.

Reçel çeşitleri de çeşitliliği bakımından kış hazırlığında öne çıkmaktadır. Kayısı, dut, ayva, vişne, incir ve daha birçok meyvenin reçeli yapılmaktadır. Kabak reçeli oldukça fazla tercih edilir. Öncelikle kabak kurutulur ve daha sonra haşlanır. Haşlanan kabaklar pekmeze atılır. Kabaklar pekmeze kaynatılır.

Yemeklerin baharatı da yine yörede üretilmektedir. Nane, kırmızıbiber ve kizbara (kişniş) ve zatar (kekik) 5 kiloluk kutularda hazırlanarak kış mevsimi boyunca tüketilir.

Konserve olarak yeşil fasulye, türlü yemeği için patlıcan-biber-domates üçlüsü ve menemen hazırlanır. Kışın bulması zor olan üzüm yaprağı da kavanozlara doldurulup

kış için hazırlanmaktadır. Yörede yetişen “ter’uzi” (salatalık çeşidi) de bidonlara doldurulur. Kış ayına hazır edilir.

Kış hazırlığı yoğun bir şekilde geçerken mutfak için olmayıp, çerez olarak hazırlanan pestil, kuru üzüm ve cevizli sucuk da yöre mutfağında yaygındır. Toplanan üzüm sıcaklar hâlâ devam ederken iyice sıkılır ve kazanlarda kaynatılır. Kaynatılan üzüm şiresinin bir kısmı beze dökülüp pestil yapımı için hazırlanır. Daha önce iplere geçirilmiş olan cevizler ise başka bir kazandaki üzüm şiresine batırılıp damlara asılır.

Sonuç olarak, Türkiye’nin Orta Kuşak’ta yer alması ve dört mevsime sahip olması çeşitli ürünlerin zenginliğine kaynaklık etmiştir. Yurdun hemen hemen her ilinde farklı lezzetlerin varlığından söz edilebilir.

Savur yöresinde halk mutfağına dair yapılan araştırmada da yörenin geniş bir mutfak kültürüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HALK TAKVİMİ VE KADIN

Geçmişten günümüze insanoğlu yaptığı planları gerçekleştirmek için kendi takvimini doğa aracılığıyla oluşturmuştur.

“İnsanlar tarih boyunca doğayı gözlemlemiş, doğada belli aralıklarla gerçekleşen iklim olaylarından yola çıkarak, temel uğraşlarının, yaşam şekillerinin, sosyal hayatlarının da etkisiyle doğal takvimler meydana getirmişlerdir. Hayatı kolaylaştırmak, değerlendirmek ve çeşitli işleri düzenlemek için meydana getirilmiş olan bu doğal takvimler uzun süren tecrübelerin ürünüdür” (Hamarat, 2012: 165).

“Yıl boyunca toplum içinde ortaya çıkan toplumsal, ekonomik, kültürel, dinsel ve büyüsel olayları ve bunların tekrar edeceği zamanları belirlemek amacıyla kullanılan geleneksel bilgi ve uygulamalar, halk takvimi adı verilen zaman belirleyicisi içinde yer alır. İnsan toplulukları zaman idrakinin başlamasıyla, önemli ve topluluk hayatına etki eden birtakım olayları zaman seyri içinde konumlandırmaya başlamışlardır. Topluluk, zaman içinde kolektif, hafızada yer edinen başka olaylarla karşılaştıkça bu olayların gerçekleştiği günler de takvim bilgisi içinde özel anlamlar taşımaya başlamıştır. Böylece her yeni olay tarihsel bölümlenmeye yardımcı olan bir hatırlatıcı görevi görmüştür” (Aça, 2016: 562).

Türkler, yaşlarını baharlara göre, hesap ederlerdi. Mesela 20 yaşında olduklarını söylemek için “yirmi yeşil gördüm” derlerdi. Bu “20 defa yeşillenme mevsimi ve bahar gördüm” demekti. Türkler yeşille, yeşillenmelerle konuşmak, insanı tabiatın kucağına geçip giden senelerin iyi ya da kötü hatıralarının içlerine götürüyordu. “Yaş” ile “yeşil” sözleri arasındaki ilgide ancak bu çok eski düşünce ve mantık zincirlerinin, bize kadar gelen hatırasıdır” (Demirci, 2008: 32).

“Türk toplum hayatında tarih boyunca avcılık, hayvancılık ve tarım, hâkim iktisadi modeller oldukları için bu geleneksel nitelikli mesleklere dönük her bir tasarruf, faaliyetin gerçekleştirildiği alanın mevsim koşulları merkezde tutularak geliştirilmiş halk takvimine göre gerçekleştirilmiştir. Bu münasebetle Anadolu’da *eski hesap*, *kocakarı hesabı*, *baba hesabı*, *kocakarı takvimi*, *çoban hesabı* gibi adlar verilen farklı halk takvimleriyle karşılaşmak mümkündür (Aça, 2016: 563).

Yörede tarım ürünlerinin yetiştirilmesi, hayvanların otlatılmaya götürülmesi, dışarda yapılacak ev işleri (örneğin yastık içlerinin boşaltılıp bir sopayla pamuğa vurulması) veyahut da düğün, eğlence, ev gezmelerinin gerçekleştirilebilmesi için havanın güneşli olmasını gerekli kılmıştır. Hava olayları günlük yaşamın düzenlenmesinde oldukça belirleyicidir. Bunun yanı sıra sosyal yaşamın düzenlenmesinde de takvim gözardı edilemez.

Yörede yapılacak işlerin gerçekleştirilmesi için halk takviminden ve hava olaylarının gözlemlenmesinden yararlanılır. Gökyüzüne bakılarak çeşitli yorumlar yapılır. Havanın durumunu tahmin etmek için bulutların gökyüzünde varlığına veya yokluğuna, rüzgârların esiş yönüne ve yıldızların sıklığı ya da seyrekliğine göre tahminlerde bulunulmaktadır.

Sonbahar mevsiminde yıldızlar çok olursa sabaha karşı ayaz olacağı söylenir, yıldızlar az olursa sabahında hava hafif kapalı ve sıcaklık derecesinin düşük olacağı söylenir.

İlkbaharda yıldızların yorumu farklıdır. Yıldızlar çok olursa hava güneşli olacaktır ve yağmur beklenmez.

4.1. Yörede Ayların Adları

Ocak	İkveynin
Şubat	Izbat
Mart	Azar
Nisan	Nisan
Mayıs	Ayyar
Haziran	Hzeyren
Temmuz	Temmuz
Ağustos	Tıbbah
Eylül	Eylül
Ekim	Tişrin
Kasım	Teşerin
Aralık	Kenün

4.2. Yörede Mevsimlerin Adları ve Aylara Göre Yapılan İşler

İlkbahar - Rabi'il-evvel

Mart – Azar

- Bağlar sürülür ve budaması yapılır. Otlar temizlenir.
- Mart ayında nohut, mercimek ve domates ekilir.
- Mart ayında cevizin içi oluşmaya başlanır.
- Kiraz ağaçları meyve vermesi için yedirilir.
- Ekin ayıdır.
- Fidan dikimi yapılmaktadır.

Nisan

- Bahçeler, kış ayında meydana gelen kötü otlardan arındırılır ve ekimi için hazırlanır.

Mayıs - Ayyar

- Domates, salatalık vs. gibi sebzelerin ekimi yapılır.
- Hayvanlar için haşış (ot) toplanır.

Yaz – Seyf

Haziran – Hzeyren

- Maydanoz, lahana ve yeşil soğan gibi çeşitli yeşillikler ekilir.
- Buğdaylar olur.
- Kekik toplanmaya başlanır.

Temmuz

- Arpa, kişniş, nohut ve mısırın olgunlaşma vaktidir.
- Karpuz ve kavun çıkmaya başlar.

Ağustos - Tıbbah

- Yörede 2 çeşit üzüm bulunur. Küçük olan üzüm bu ayda çıkar.

Sonbahar – Tışrin

Eylül

- Küçük üzüm eylül sonu gibi biter.
- Ceviz toplanır. Ve badem de toplanır.

Ekim - Tışrin

- Bulamaç, pekmez, cevizli sucuk ve pestil için kullanılacak olan üzüm toplanır.

Kasım

Kış-Şite

Aralık

Ocak

Ocak ayının ortası gibi 'bizir seved' dadı verilen soğanın en küçüğü ekilir.

Şubat-Izbat

Şubat ayının ortasında sarımsak ekilir.

Yörede şubat ayının sonunda başlayan ve mart ayında da devam eden üzüm budaması yapılır.

Yörede baharın gelmesiyle bazı günler önemli kabul edilmiştir. Savur'da bazı bölgelerde Hıdırellez önemli bir gün olarak kabul edilerek çeşitli ritüeller gerçekleştirilir. Bazı köyler bu günde evde bulunan tahılların ağzını açıp, ağaçlara bez bağlayıp dileklerde bulunurken bazı köylerde Hıdırellez gününe dair hiçbir şey yapılmadığı tespit edilmiştir. Savur merkezde Hıdırellez gününe özel uygulamalar tespit edilememiştir.

4.3. Meryem Cuması

Tez yazarının gözlemlerine göre yörede yapılan araştırmada baharın gelişle yapılan hazırlıklarla ilgili araştırma yapılırken Hıdırellez gününün pek bilinmediği tespit edilmiştir. Kaynak kişilerin bazıları Hıdırellez gününden haberdar olduğunu fakat bu gün için herhangi bir ritüelin olmadığını söylemişlerdir. Fakat yörede çiçeklerin açması, cemrelerin düşmesi ve hava sıcaklığının değişmesi sebebiyle kadınların toplanıp bahçelere gidip “Meryem Cuması” adını verdikleri bir anma gününden bahsetmişlerdir. (KK12)

Meryem Cuması Rabi olarak adlandırılan ilkbahar mevsiminin gelmesiyle ilişkilidir. Yörede Meryem Cumasının geldiğini düşündüren belirtiler söz konusudur. Bunlar şu şekildedir:

Papatyaların toplanacak kadar çıkması

Nergis çiçeğinin açması Meryem Cumasının habercisidir.

Meryem Cumasının gelişini kutlamak isteyen kadınlar birbirine haber verir ve bahçelere giderler. Meryem Cumasının ilginç bir yanı ve olması gereken en önemli özelliği çiçekler için yapılan benzetmelerdir.

Yumurtanın papatya olduğuna inanılırken, soğanın ise nergis olduğuna inanılır. Bu nedenle bahçeye giden her kadın kendisiyle yumurta ve soğan götürür. Getirilen tüm yumurta ve soğanlar bir tabağın içine alınır ve bu iki malzemeden salata yapılarak yenir.

Meryem Cumasını önemli kılan etkinliklerden biri de dileklerdir. Genç kızlar bu gün için istedikleri dilekleri dileyerek, dileklerinin kabul olacağına inanırlar.

Yörede havaya, suya ve en son toprağa düşen cemreler,

Cumrayati’l-hava

Cumrayati’l-may ve

Cumrayati’l-toprak olarak adlandırılmaktadır. Yörede yaşlı kadınlar cemrelerin düşmesini takvime bakarak değil de havada yaşanan değişimler ve yeryüzünde ilkbahar ve yaz hayvanlarının uçuşmasıyla anlamaktadır.

Yörede şubat ayında yağan yağmurla beraber çakan şimşekler ‘karkaot rabii’ olarak adlandırılmaktadır. Bu ayda yağan yağmurlar artık kış mevsiminin daha yumuşak geçeceği ve kış mevsiminin geldiğini düşündürür. Yine bu ayda dağlara kır çiçeği düşer.

Nisan ayında yağan ve “**Matar**” [Ar.] olarak adlandırılan Nisan yağmurları ılık yağmurlardır. Nisan yağmurlarında dışarı çıkan kızların saçlarının uzayacağı düşünülür. Nisan yağmurunun insanı güzelleştireceğine inanılır.

Nisan yağmurunun bölük bölük yağdığına inanılır. Bir kısma yağarken başka bir bölüme yağmaz. Nisan ayında öküzlerin bir boynuna yağmur yağarken, diğer boynuna yağmadığı söylenir ya da öküzün boynuzları ıslanırsa bedeninin ıslanmayacağına inanılır. **(KK3)**

Nisan ayının sonu ve mayıs ayının başında şiddetli yağmur yağar. Fakat o sene için bağlardaki üzümün verimli bir toprağa sahip olmasına yardımcı olması bakımından önemlidir.

4.4. Rüzgârlar

Rüzgarlarla ilgili sorulan sorularda kadınların yön kavramıyla ilgili geniş bir bilgiye sahip olmayıp, daha çok annelerinden veya babalarından bunları duyduklarını ifade etmişlerdir. Kadınların rüzgarların bir kısmını bildikleri ve kol işaretleriyle bunları gösterdikleri söylenebilir.

Bildikleri rüzgarlar şu şekildedir:

Kible-Kıbli

Kibleye doğru esen rüzgara verilen addır. Patoz zamanı kible rüzgarlarının estiği bir zamana denk gelir. Buğday dövuüdüğü için buğdayın kirini, tozunu alır düşüncesiyle kible rüzgarı geldiğinde bu işlem hızlandırılır ve bu rüzgar insanlara kolaylık sağlar. Kible rüzgarı sert esen rüzgardır.

Hevei’t Şerk

Doğudan esen soğuk bir rüzgardır.

Hevei't Ğerb

Batıdan esen bir rüzgar olmakla beraber ilkbahar aylarında etkili olan ılık bir rüzgardır.

Hevei't Őimel

Kuzeyden esen rüzgar olarak bilinir. Kişinin bulunduğu yönden ters esen rüzgardır. Kıblenin tersi olarak da bilinmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜMÜ

HALK HEKİMLİĞİ VE KADIN

Halk tababeti binlerce yıllık tecrübe ile inanışın kesişmesi sonucu üretilmiş halk irfanının ürünü şifa uygulamalarıdır. Geçmişte tıbbi olanaklara erişme zorluğu ile tercih edilen şifa işlemi günümüzde ise daha çok modern tıbbın yetersiz kaldığı durumlarda son çare olarak değerlendirilmektedir.

“Geleneksel tıp ismiyle de bilinen bu gelenek, modern tıbbın gelişmediği dönemlerde insanoğlunun çaresizliğinden doğan tedavi çözümleridir” (Balaban, 2006: 107).

“Halkın olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümü” (Boratav, 1994: 123).

Halk hekimliği kuşaktan kuşağa el alma/verme yoluyla sürdürülen ocak yapısı ile Şamanizm inancı ve şamanlarla da ilgisi bulunan uygulamalar olup dinsel büyüsel bir yapıya da sahiptir.

“Mahmut Kâşgarî'nin çağdaşı olan Balasagunlu Yusuf Hacıp “Kutadgu Bilig”de kamları otacılar (tabibler) ile bir tutmuş; kamların insan topluluğu için faydalı adamlar olduğuna işaret etmiştir. Bir yerde şöyle diyor:

“Gerek hekim, tabip tut, gerek kam tut;
Eceli gelene ilâç fayda vermez.”
(Kerek tut otacı, kerek kam
Ölügigke her giz asıg kılmaz em)” (İnan, 1986: 72)

“Halkın hastalıkların nedenlerini, belirtilerini, hastalığın geçme süresi ile ilgili tüm unsurların yanı sıra hastalıkları tedavi etmek için kullandıkları yöresel ilâçların, dinlik-büyülük ve geleneksel işlemlerin, uygulamaların tümü halk hekimliğidir” (Örnek, 1976: 29).

İnsanoğlu geçmişten bugüne doğayla iç içe yaşarken, karşılaştığı hastalıklarla baş etmeyi doğadan öğrenmiştir. Doğada var olan birçok ot insana şifa kaynağı olmuştur. Hastalıklara karşı korunmak için alınan önlemler, geliştirilen yöntemler kimi zaman bitkisel ilaçlar kimi zaman dini-büyüsel işlemler aracılığıyla gerçekleştirilen uygulamalar halk hekimliği başlığı altında değerlendirilmektedir. Halk hekimliğinde amaç, kişi veya kişileri manevi bir güç yardımıyla ve dinsel-büyüsel işlemler ile

tedavi etmektedir. Tedavi eden kişiler *Otaçı* adını almakla beraber *Ocakçı* adını da almaktadırlar.

“Yusuf Hâcip tabibler (otacı) dan sonra mu’azzimler (yani afsuncular) diye bahsettiği sınıf, şüphe yok ki, kamlardır. Bunlar hakkında şöyle diyor:

Otacılardan sonra afsuncular gelir. Yel, şeytan (yek) hastalıklarını bunlar tedavi ederler. Bunlara katılmak (karışmak), yel, şeytan dokunanları bunlara okutmak gerektir. Acaba nasıl faydası dokunur desen bile sen onu hoş tut. Tabib afsuncunun sözlerini beğenmez, afsuncu da tabibe yüz çevirir. Tabip “ilaç kullanırsa hasta iyi olur” der. Afsuncu ise “muska kullanırsa cin-şeytan uzaklaşır” der.

Otaçı onamas mu’azzım sözün
Mu’azzım otacıya evrer yüzün
Ol aymış otug yese igke yarar
Bu aymış bitig tutsa yekler yırar ” (İnan, 1986: 73)

Yörede ocaklı olarak adlandırılan kadınlardan ve bu kadınların tedavilerinden söz edilmekte ve yararlanılmaktadır.

Halk hekimliğine dair inanış ve uygulamalar geçmişe nazaran azalsa da varlığını devam ettirmektedir. Yörede evlerde bulunan yaşlı kadınların çeşitli hastalıklara dair bir tedavi yöntemi hakkında bilgisi bulunmaktadır. Bazıları ise birçok hastalığa cevap veren tedavi yöntemleriyle oldukça tanınmışlardır.

Yörede daha çok hamile kalmak için, çocukların basit hastalıklarında ve bedensel olarak vücutta çıkmış olan sivilce, siğil, mantar vs. gibi hastalıklarda ocaklı kadınlara başvurulmaktadır.

Halk hekimi olarak nitelendirilen kadınların el aldığına inanılır. Yörede el alma iki şekilde karşımıza çıkar. Bunlar;

El veren kişinin kurt eti yediği ve bu güce sahip olduğu düşünülür. Bir diğeri ise, ocaklı kadının el alacak kişinin sırtını kaşması sureti ile el verdiğiğine inanılır.

Halk hekimi olarak görülen kadınların yaptığı dinsel-büyüsel işlemler oldukça çeşitlidir:

Muska yapma

Nazar büyüsunü bozma

Kurşun dökme

Heykel, muskalar yapma

Kısmet açma gibi durumlarda halk hekimi kadınlara gidilmektedir.

“Halk hekimliğinin önemli bir boyutunu oluşturan inanç ve sihir, hastalıklarının temelinde büyüsel ve tabiatüstü etkilerin varlığına inanan insanımızı, modern tıba rağmen, kendine çekmeyi başarmaktadır. Halk arasında yaşayan ve tedavi uygulamalarında bulunmaları sebebiyle “kocakarı” adıyla anılan kişiler, günümüzün halk hekimleridir” (Balaban, 2006: 107).

Yörede halk hekimleriyle beraber tedavilerde önemli bir işlev gören şeyhler ve türbeler halk hekimliğinin önüne geçmektedir.

Aşağıda bazı hastalıklarla beraber hastalıkların alternatif çözümleri tespit edilmiştir.

5.1. Göz Ağrısı

- Gözde arpacık çıkacak olursa iyileştirmek için amcasının oğluyla evlenmiş bir kadın bulunmaya çalışılır. Ondan alınmış bir saç teli hasta olan kişideki arpacık üzerine sürülür.
- Gözünü açamayan ve çapaklanmış bebeklerin gözü için anne sütü kullanılır.
- Göz kızardığında adı pembe deterjan olarak bilinen ampule benzer bir eşyanın içinden çıkan tozu kullanırlar. (KK7)
- Göz ağrısında “**Hakika**” [Ar.] adı verilen gerçek göz kalemi (kihil) bulunup tozu ağrıyan yere sürülür. Bulunamadığı takdirde normal göz kalemi sürülür. (KK17)

5.2. Öksürük

- Öksürük için yörede yetişen çeşitli bitkiler vardır ve onlar kullanılmaktadır.

5.2.1. Mahlep

- Ağaçta olan mahlepten öksürük şurubu elde edilir. Kuru olarak da yenen mahlep acımsı bir tada sahiptir. Fakat öksürüğün kısa sürede iyileşmesini sağlar.
- Kuru öksürüğe iyi gelecek olan hatim çiçeği süt ile kaynatılıp içirilir. Bal ve sıcak su da kuru öksürük durumunda içirilir.
- Nane-limon kaynatılır. (KK14)

Beybun

- Dağdan “beybun” (küçük papatya) adı verilen bir ot toplanır. Beybun otu iyice kaynatılır ve öksüren kişiye içirilir. (KK18)

5.3. Karın Ağrısı

- Karın ağrısına iyi gelecek olan madde sıcak suyun içine bol miktarda şeker eklenip içilmesidir. Kant adı verilen içecek ağrıyı kısa sürede keser.
- Karın ağrısı için pekmez içilir.
- Bal yemek de karın ağrısına iyi gelmektedir. (KK12)

5.4. Bebekler Bazı Durumları İçin Yapılanlar

5.4.1. İkşut

- İkşut adı verilen ilaç genellikle bebekleri uyutmak için onlara içirilir.

5.4.2. Ci'de

- Bebeğin sancısına iyi geldiğinden bazen bebeklere verilirken bazen de annenin sütüne karışması için anneye içirilir. Acımsı bir tada sahiptir.
- Bebeğin gazını rahatça çıkarması için ona anason içirilir. (KK18, KK27)
- Bebek pişik olunca kırmızı toprak dövülür dövülen toprağa “toprak kınası” adı da verilir. Diğer bir adı da “taş kınası” olan bu toprak bebeğe sürülür. (KK12)

5.5. Suseleye

- Suseleye vücudun her yerinde çıkabilen bir cilt hastalığıdır. Birçok tedavi yolu vardır. Bulaşıcı bir hastalıktır. Bir tane çıkarken bu hastalık kendi kendine çoğalıp yayılmaktadır.
- Geçmesi için bir şeyh tarafından arpaya okunur ve o arpa kuyuya atılır.
- Yine bir şeyh tarafından yumurtaya okunur ve o yumurta gizli bir yere bırakılır.
- Siyah ciğer tuza batırılır ve “İhirul hilul, yantısır ikselul” sözleri 3 kez tekrarlanır. (KK18)
- Suseleye adı verilen elde ve vücudun farklı yerlerinde meydana gelen hastalığın tedavisi için kişi ocaklı birine götürülür. Kilve yani dalak öncelikle toprağa sürülür daha sonra o kişinin vücudunda olan yerlerde dalak gezdirilir. İşlem bittikten sonra dalak toprağa gömülür. Dalak çürüyünce vücuttaki sivilcelerin de geçeceği söylenir.
- Kayatepe (Imnezil) adı verilen köyde şeyh Celalettin adında olan şeyhin türbesinin yanında kovanın içinde bulunan suyun şifalı olduğu düşünülmektedir. (KK19)

5.6. Sarılık

- Sarılık da çocuğun kulakları yalandan jiletle kesilir.
- Sarılık olmuş birine boynuna sarı altın takarlar.
- Sarımsak taktıkları da görülmektedir. (KK1)

5.7. Burkulma-Kırıklar

- Ayağını burkmuş bir kadının ayağı bir bez sardıktan sonra etrafına iple çevrilir ve anahtarla ile güç uygulayıp kadının burkulmuş ayağı iyileştirilmeye çalışılır.
- Elini burkmuş bir kadının eline ise zeytin çekirdekleri kırılarak burkulan yere ufalmış çekirdekler konur ve temiz bir bezle sarılır. (KK15)

- El ve ayak gibi burkulmalara iyi gelebilecek durumlardan biri kuyruk yağıdır. Bu kuyruk kuzuya ait olmalıdır. Faydası ise burkulan yerdeki damarı yumuşatır. Ayağa yapılan pres 1 gün boyunca bekletilir.
- Burkulmaların bazılarında ezilme meydana geldiği için iyileşme daha fazla zaman almaktadır. Kaynak kişi çocuğunda yaşadığı bu durumu şu şekilde aktarır:

Oğlumun bacağını sadece ezilme olarak düşündüm. Bu nedenle bildiğim tedavileri uyguladım. Fakat ağrısı uzun bir müddet devam edince şeyhe götürmeye karar verdim. Kayatepe adı verilen köydeki Şeyh Muhammed'e götürdüm. Oğlumun durumunu anlattım ve ondan yardım istedim. “Yaa Şeyh Muhammed oğlumun ayağı iyi olursa ayağına tekrar geleceğim” dedim. Belli bir zaman geçtikten sonra oğlumun ayağı iyi oldu. Tekrar şeyhin ziyaretine gittim ve orada bir adak keserek dağıttım. Her zaman Şeyh Muhammed'i ziyaret ederim. (KK11)

- Yaşanan el ve ayak kırılmasında una benzer bir madde olan ‘şerez’ ve yumurta karıştırılır. Ve kırık olan bölgeye sürülür. (KK16)
- Kırık olan yere zeytinyağı, yumurta sarısı ve un iyice karıştırılır. Ve kırık olan yere sürülür, daha sonra kırık bölgeye hamur konur ve üzeri tüyle sarılır. Şişliği alınsın diye bacak iyice sarılır. Hazırlanan hamura “**acin**” adı verilir. (KK12)

5.8. Sırt Ağrısı

- Sırt ağrısına hacmen iyi gelir. Hacmen çay bardağına ısı verilerek sırtta uygulanır. Isınan bardağın ısı sırtta yanmaya sebebiyet vererek ağrının azalması sağlanır.
- Melceme siyah macundan yapılır. Döverek plastikle ısıtılarak yapılır. Sırtta sürülür ve sırtta her yere yapıştırılır. 3 gün kalır sonra çekilir.
- Sırt ağrısının belle ilişkili olduğu düşünülür. Bu nedenle göbek kaldırma yapılır. (KK10, KK88)
- Sırtta zeytinyağı sürülmesi ağrıların azalmasına iyi gelir.

- Sırt ağrısına iyi gelen bir diğerk yöntem de ağrıyan kısma taş kınasının sürülmesidir.
- Ziyaret yerinde bulunan büyük taşlara ağrıyan sırtın sürtünmesi ağrıya şifa olacağından ocaklı kadınlar ziyaret adı vererek o kişiyi oraya yönlendirir. (KK17)

5.9. Boğaz Ağrısı

- Boğaz ağrısına ve ses kısılmalarına iyi gelecek yöntemlerden biri de bıçağın tersiyle hasta olan kişinin boğazına yalandan kesme işaretidir. Bunu yapan kadın Allah u Ekber diyerek bu işlemi yapar ve birtakım ayetler de okur.
- Boğaz ağrısı için viks kullanılır. Naneli bir ilaçtır.
- Boğaz ağrısının yaşanma sebebiyetlerinden biri bademciklerin büyüyüp aşağı doğru sarkmasıdır. Sarkan bademcikler kişinin yemek yemesini, konuşmasını ve nefes almasını zorlaştırmaktadır. Bu durumda bademciklerin yukarı doğru kaldırılması gerekir. Yaşlı fakat tecrübeli birine gidilir. Kadın boğaz kısmına önce viks sürer ve boğaz biraz yumuşar. Kadın başparmağını kişinin ağzına götürerek sarkan bademcikleri yukarı doğru kaldırır.
- Ayva çiçeğı ve hatmi çiçeğinin iyice kaynatılıp içilmesi boğaz ağrısına iyi gelir. (KK7)

5.10. Mantar

- Bedenin herhangi bir yerinde çıkmış olan mantara iyi gelen durum nefesi güçlü bir kadın tarafından mantar olan yere tükürülmesidir.
- Bedende çıkmış olan mantara şifa olduğu için tepelerde bulunan kayalıkların yüzeyinde dağ kınası bulunur. Mantarlı olan yere dağ kınası sürüldükten birkaç gün sonra iyileştiğı görülür. (KK7)

5.11. Deri

- Şifasının fazla olmasıyla sık sık kullanılan maddelerden biri de kınadır. Kına deride meydana gelmiş çatlaklara iyi gelir.

- Elde ve ayakta çıkan nasırları iyileştirmek için kına kullanılır.
- Yüzde çıkan apseler için şifalı sular fayda vermeyince şeyhlere gidilir. **(KK3)**

5.12. Baş Ağrısı

- Baş ağrısına iyi geldiği düşünüldüğü için kadınlar saçlarına kına sürerler.
- Dağ palamutu adı verilen ve yörede ballot olarak adlandırılan yiyeceğin tüketilmesi baş ağrısına iyi gelir. **(KK10)**
- Baş ağrısı için sumak ve köy yumurtası iyice karıştırılıp merhem kıvamında olur. Bu merhem başa sürülerek bir süre bekletilir.
- Şeyhler tarafından muska yapılır, takılır.
- Kınanın içine köy yumurtası konup iyice harmanlandıktan sonra başa sürülür.
- Kızbara (kişniş) iyice dövülür ve başı ağrıyan kişiye yedirilir. **(KK19)**
- Baş ağrıldığında o an yaşanan tansiyon düşüklüğüne karşı kızbara yani kişniş iyice vurulduktan sonra o kişiye koklatılır. **(KK7)**

5.13. Basur

- Basur ağrısı için kişi sıcak suyun üzerine oturur.
- Patlıcan pişirildikten sonra hafifçe ıstılır basur yerine sürülür.
- Deve dikenini çekirdeği, tohumu havanda iyice dövülür. Sabah 1 kaşık su ile yutulur. **(KK7, KK74)**
- Umre'den getirilen hurmaların çekirdeği iyice vurulur ve o bölgeye sürülür. **(KK12)**

5.14. Yanık

- Yanık bazen bir ısının deriye değmesi ile oluşmaz. Kişiyi birilerinin musallat olduğu düşünülür ve okutmak için bir şeyhe götürülür.
- Bebekler doğduğunda bedenlerinde görülen yanıkta, bebeğin anne karnında cinlerin bebeğe musallat olduğunu düşünen şeyhler bir takım ayetler okur ve heykeller hazırlar.

- Bebeklerde veyahut da yetişkinlerde görülen yanık için mercimek iyice kavrulur. Toz bir kahve haline getirilir. Simsiyah bir renge bürünen mercimek yanık olan yere sürülür. **(KK7)**
- Yanık için krez yağının iyi olduğu söylenir. Krez yağı önce bir beze iyice sürülür daha sonra yanık olan bölgeye o bez iyice sarılır. Mikropları öldürdüğü için belli günlerle bez değiştirilir. **(KK19)**
- 10 tane yumurta bir tavaya kırılıp yağsız bir şekilde pişirilir. Yumurta sayısı 10 olmak zorunda değildir. Yağsız pişen yumurtalar siyah bir hâle gelene kadar pişirilir. Pişen yumurtalar beyaz bir mendile alınır. Yumurtlar iyice sıkılır ve onlardan çıkan yağ bekletilmeden yanık olan yere sürülür. **(KK7)**

5.15. Sivilce

- Siğil ve sivilcelerin geçmesi için ocaklı kadına yumurta ve buğday götürürler. Yumurtayı biraz kırıp içine buğday doldururlar. Yüksek bir yerde güneşin olduğu yere gömerler. Yumurta kurduğunda sivilcelerin geçeceği söylenir.
- Yüzünde sivilce çıkmış kadın ocaklı kadına gider. Ocaklı kadın, amcasının oğlunu zorla almış bir kadın bulmasını ister. Bulunan kadından saç teli istenir. O saç teli sivilce üzerine sürülür. Böylece sivilce geçer.
- Savur ilçesinde bulunan ve “Mayşire” adı verilen suyun kaşıntıya iyi geldiği için kadınlar o suyla yıkanır. Fakat su getirmeye giden kadın gidişte ve dönüşte gördüğü kimselerle konuşmamalıdır. **(KK9, KK63)**

5.16. Kulak Ağrısı

- Kulak ağrısına pekmezin iyi geldiği düşünülür ve kulağa az miktarda pekmez damlatılır.
- Yine kulak ağrısına iyi geldiği için sarımsağı iyice sıkırlar ve içine tuz koyarlar. Daha sonra bu karışım kulağa sürülür.
- Acı bir tada sahip olan ci’de karın ağrısına iyi geldiği için kaynatılıp içilir. **(KK18)**

ALTINCI BÖLÜM

HALK OYUNLARI VE KADIN

Oyunun en temel amacı eğlenmektir. İnsanların bir eğlence aracı olarak gördüğü oyunlar her toplumda çeşitlilik arz etmektedir. Yörelere karakteristik özelliklerine göre de değişiklik gösteren oyunlar vardır.

“Oyun, Türkçemizde geniş anlamı bir deyimdir. «Oyuna getirmek», «Karamanın koyunu, sonra çıkar oyunu» sözlerindeki «hile», «düzen» anlamları bir yana, deyim, tiyatro, kukla, karagöz, orta oyunu gibi seyirlik gösteriler için de kullanılır. Oyunun bir de «dans» anlamı var” (Boratav, 1984: 232).

Halk oyunları, “ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan; bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden, orjini din ve büyü ile ilgili trajik ve kültik olan, müzikli (bu müzik aleti eşliğinde veya bir müzik aleti olmaksızın el, ayak gibi organlar veya bıçak, kılıç, kalkan vb. araçlarla tempo tutarak veyahut da şarkı-türkü söylemek suretiyle yaptıkları müzikten tempo alarak) olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen ölçülü, düzenli hareketlerdir” (Eroğlu, 1995: 22)

“Halk danslarında yapısal özelliklerin tanımlanması ve yorumlanmasındaki farklılıklar gibi dansların sınıflandırılması konusunda da farklı görüşler, yaklaşımlar mevcuttur. Halk dansları çoğunlukla bölge, cinsiyet, dansçı sayısı, araçlar ve konularına göre sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Gerek coğrafyamızdaki dans çeşitliliği, dansların birçok yönden kompleks yapısı, gerekse bu alandaki akademik çalışmaların yetersizliği sınıflandırılma işini oldukça zorlaştırmıştır ” (Akat-Kızmaz, 2016, s. 636).

Bu sınıflandırmaların zor olması da kadının hangi danslarda öne çıktığını, hangi danslarda daha aktif olduğunu zorlaştırmıştır. Türk toplumunda oynanan oyunlarda kadın ve erkeğin ortak sergilediği oyun sayısı kadının yalnız oynaması gereken oyun sayısından daha fazladır.

“Kadının dansının ön plana çıkarılmasının yanında kadının ve erkeğin hareketlerinin aynı biçimde ve aynı derecede sergilendiği bir sahneleme anlayışı da günümüz sunumlarında çok yaygındır. Burada kadın ve erkek figürleri birbirinden herhangi bir açıdan ayrılmaz. Görsel olarak hareketler aynı seviyede icra edilmektedir. Oysa geleneksel de figürler aynı olsa bile anatomik olarak hareket açıları birbirinden

farklıdır. Kadın bedeni erkek bedenine oranla daha küçük açılarda hareketleri icra etmektedir” (Ötken, 2011: 271)

Erkek ve kadının oynadığı halk oyunlarında kadın figürleri daha kibar bir görünüş sergiler. Hareketler farklılık arz ederken erkeğin hareketleri sahneden daha fazla dikkat toplar. Halk oyunlarında erkeğin daha fazla öne çıktığı görülmektedir.

“Toplumsal cinsiyet bağlamında halk oyunları alanında kadınları incelemek hem geleneksel hem de yeni uygulamalar üzerinden iki yönlü bir bakışı gerektiriyor. Bunlardan biri, kadınların ister dansçı, ister eğitmen, ister halk oyunlarının diğer alanlarında olsun meslek pratiğinde yer alma biçimi ve diğeri de alan içinde kadının yeri olarak tanımlanabilir. Diğer alanlarda olduğu gibi halk oyunlarda da ister geleneksel icralarda ister geçmişten günümüze yürütülen sahneleme sürecinde erkek egemen bir yapının olduğu ortadadır” (Ötken, 2011: 275).

Yörede halk oyunlarına ilişkin araştırma yapılırken kadının oyun alanının dar olduğu tespit edilmiştir. Kadını oyunda en aktif kılan durum yörede yapılan düğünlerdir. Düğünler erkek ve kadın karışık olabileceği gibi ayrı da olmaktadır. Ayrı olduğunda kadınların oyun alanı evlerdir. Kına gecelerinde de kadınlar geç saatlere kadar oyun oynamaktadır. Düğün ve kına geceleri dışında bebek diş çıkardığında yapılan eğlence veyahut da kadınların kendi arasında yaptığı altın günlerinde birtakım eğlence ve oyunlar mevcuttur.

Yörede oynanan oyunlar şu şekilde verilebilir:

6.1. Bablekan

Bablekan genel olarak kadınlar tarafından oynanan bir oyundur. Bölük bölük oynanan oyunda onar kişi halinde gruplar oluşturulur. Oyun çok hızlı oynanmaktadır.

6.2. Çepik

Çepik kelime manası olarak alkış anlamına gelmektedir. yörede ise bir halay türü olarak oynanmaktadır. Oyunu önemli kılan unsur omuzları müziğin rimine göre hızlı bir şekilde hareket ettirmektir.

6.3. Delilo

Delilo adı verilen oyun kadın ve erkek karışık oynandığı gibi sadece kadınlardan oluşan bir oyundur. Büyük bir halka oluşturulur. Oyunda serçe parmaklar tutulur. Ve ayaklar üç ileri üç giderken, üç geri gelinerek oynanır. Halayın oynama süresi bir saat kadar devam etmektedir. Bu oyunun sadece Savur yöresinde değil Anadolu'nun çeşitli yerlerinde oynanan oyunlardan bir tanesidir.

6.4. Şemmame

Şemmame oyunu kural çerçevesinde oynandığı için sadece kadınlar tarafından oynanmaktadır. Eğer oyunu oynayan erkekler varsa onlar normal halay gibi oynadığı için erkekler oyuna alınmaz onlardan ayrı oynanır.

6.5. Reyhani

Gelin ve damadın karşılıklı oynadığı sözsüz fonlu bir müzik eşliğinde oynanır.

6.6. Govend

Govend oyunun bu şekilde adlandırılmasının nedeni uzun bir halaydan oluşmasıdır. Halay çemberi oluşturup, kemençe eşliğinde oynanmaktadır. Genel olarak kadın ve erkekler karışık oynamaktadır. Çok hızlı oynanan oyun saatlerce devam etmektedir.

6.6. Çiftetelli

Anadolu'nun da birçok yerinde herkes tarafından bilinen ve her türlü eğlencede oynanan bir oyundur.

YEDİNCİ BÖLÜM

GIYİM-KUŞAM VE KADIN

İnsanın örtünme ihtiyacı çok eski zamanlara dayanır. Örtünme ihtiyacı gelişme ve değişimlerle uğrayarak günümüze değin modernleşerek kendini günceller. Giyim-kuşam kişinin kimliğini analiz etmede de önemli rol oynamıştır. Yas günlerinde siyaha bürünen kadın, düğünde saflığı, temizliği temsil eden gelinlik ve kızlara pembe kıyafetlerin giydirilmesi bunlardan birkaçıdır.

“Eski Türkçe’de giysi anlamında kullanılan kelime “don”dur. Giyilen şey elbise anlamında kullanılmıştır. “Donamak”, süslemek, bezemek anlamında “donanmak” giyinip kuşanmak, bezenmek süslenmek anlamında kullanılmıştır. “Kuşanmak” ise giysi dışındaki aksesuarların takılmasıdır. Kuşak, silah, başlık vb. Bugün elbise yerine kullanılan giysi kelimesi ise sanılanın aksine yeni türetme Türkçe değil, Anadolu köylerinde eskiden beri yaygın şekilde söylenmekte olan “geysi” kelimesidir” (Pektaş, 2006: 15).

“Giyim, insanoğlunun var olduğu günden bu yana yemek, üremek ve barınmak gibi, doğal olan doğa koşullarından da korunmak gereksinimi ile doğan ve günümüze değin çeşitli değişimlere uğramasına karşın asıl amacını yitirmeyen toplumsal bir olgudur” (Bayraktar, 1990: 5).

“Modern çağ öncesine ait kültürlerdeki çoğu ortamda dış görünüş büyük ölçüde geleneksel kriterlere göre standartlaşmıştır. Örneğin, makyaj veya giyim tarzları her zaman bir ölçüde bireyselleşmenin araçları olsa da, bunun mümkün olma veya arzu edilme derecesi genellikle oldukça sınırlıdır. Dış görünüş esasen kişisel kimlikten ziyade toplumsal kimliğin işareti olmuştur. Giyim ve toplumsal kimlik günümüzde kesinlikle tamamen ilişkisiz değildir ve giyim toplumsal cinsiyet, sınıfsal konum ve mesleki statünün bir göstergesi olmayı sürdürmektedir” (Giddens, 2010: 132).

“Kültürel bir öge olarak ele alındığında giyim kuşam unsurlarının gelenekselleşmesiyle ailenin ortaya çıkışı arasında doğrudan bağlantı olduğu sanılmaktadır. Giyim kuşam unsurlarının zaman içinde gelenekselleşmesini etkileyen diğer dinamikleri coğrafi koşullar, geçim örüntüleri, toplumsal değer ve ön kabuller şeklinde sıralamak mümkündür. Giyim-kuşam aynı zamanda bir iletişim aracı olarak çeşitli mesajları bünyesinde taşır. Söz konusu mesaj içeriklerini yorumlamak ancak

kültürel bağlama aşinalıkla mümkündür. Diğer yandan toplumsal ve kültürlerarası alanlarda motivasyon, rol, kimlik, uyum, statü, makam, estetik, ahlaki değerler ve etnosantrik açılardan sembolik anlamlar içerir” (Karataş, 2016, 398-399).

Savur’da kadınların giydiği geleneksel halk giysileri aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

7.1. Üst Giyim

7.1.1. Yelek

Yörede orta yaşlı kadınlar ve yaşlılar tarafından giyilmektedir. Orta yaştaki kadınlar kırmızı, yeşil, mor gibi renkleri tercih ederken, yaşlı insanlar siyah, krem rengi, kahverengi gibi renkleri tercih etmektedir. Orta yaştaki kadınların yeleklerini ya kendileri ya da yaşça büyük biri tarafından örülürken, yaşlı kadınlar yeleklerini hazır almaktadır. Yelekler örülürken yün ipi (orlon) kullanılır ve orta yaştaki kadınların yeleklerinde süslemeler ve motifler de olur. Yeleklerdeki bir diğer fark da orta yaştaki kadınların yelekleri diz boyuna yakınken, yaşlı kadınların yelekleri o kadar uzunlukta olmayıp daha kısadır. Yaşlı kadınların yeleklerinde cep bulunurken, orta yaştaki kadınların yeleklerinde cep bulunmamaktadır.

7.1.2. Fistan

Yöredeki kadınlar eteğe fistan derken uzun olanına da fistan adını vermektedir. Fistan boydan elbise olup genellikle baştan aşağı düğmeleri vardır. Fistan genellikle yaşlı kadınlar tarafından giyilir. Yaşlı kadınların giydiği fistanın kumaşı ince bir yapıya sahiptir. Şehir dışından getirilen kumaşlar ise daha çok kadifedir. Orta yaşlı kadınlar giyecek olursa kumaş tarzı farklılık gösterip kadifeden çok daha ince olup kaygan bir kumaş kullanılmaktadır. Yaşlı kadınlar kemer kullanmazken orta yaştaki kadınlar sarı renkte kemer kullanmayı tercih etmektedir.

7.1.3. Kamis

Kamis atlet anlamına gelmektedir. Yaşlı kadınlar giymiş oldukları elbisenin altına giyer.

7.1.4. Sıdriye

Sıdriye bir tür önlüktür. Önlük daha çok kırsal kesimde yaşlı kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Günümüzde kullanımı çok azalmıştır. Hayvancılık yapan orta yaştaki kadınlar kendi eşyalarını önlükteki ceplere koymak için kullanmaktadır.

7.1.5. Takıye-Keftiye-Şapka

Üçünün bir araya gelmesiyle oluşan boydan bir kıyafettir.

7.2. Alt Giyim

7.2.1. Şalvar

Yörede genel olarak köyde ve yaşlı kadınlar tarafından giyilen bir kıyafettir. Renk olarak sade renkler tercih edilir. Köy dışına çıkılacaksa eğer bu kıyafet giyilmez. Daha çok hayvanlara yem verilirken ve tarlada çalışmaya gidilirken giyilir.

7.2.2. Etek

Yörede fisten olarak adlandırılan etek genelde orta yaştaki kadınlar tarafından giyilir. Etek kısa olup bir genç kız tarafından giyiliyor olsa da orta yaşlı veyahut yaşlı kadınlar tarafından giyiliyor olsa da fisten olarak adlandırılır. Genç kızların giydiği etek renkleri daha açikken, diğer grup daha sade olmaya çalışır.

7.2.3. Uzun Lastikli Don

Yörede genel olarak yaşlıların giydiği bir iç giyimdir. Etek altına tercih edilirken diz boyunun altında olup beyaz renktedir. İnce bir kumaştan dikilmektedir. Alt kısımları lastiklidir. Yazın daha incesi giyilirken kışın daha kalınları tercih edilmektedir.

7.2.4. Patik

Patik yöredeki tüm kadınların giydiği bir çorap çeşididir. Patikler hazır alınmakla beraber genel olarak örülmektedir. Çeşit çeşit patikler örülür. Sade, bağcıklı, uzun ve kısa patik çeşitleri vardır. Patiklerde renk seçiminde açık renkler çok daha fazla kullanılır. Genç kızlara örülen patikler simli iplidir. Patikler üzerine çeşitli

süslemeler yapılmaktadır. Patiklerin bir kısmı satılır bir kısmı günlük hayatta kullanılır bir kısmı da kızların çeyizi için saklanır.

7.2.5. Cörebe

Cörebe, çorap anlamına gelmektedir. Yaşlı kadınlar çok daha fazla üşüdükleri için yazın uzun ince çorap giyerler. Kışın ise yine uzun fakat kalın çorap giyerler.

7.2.6. Kıpkap

Kıpkap ses çıkaran ahşap bir terliktir. “Takunya” olarak da adlandırılmaktadır. Ziyaret yerlerinde çok fazla bulunur. Abdest alan kadınlar o terlikleri giyerler. Fakat orta yaştaki kadınların günlük hayatta tercih ettiği bir terliktir. Çok fazla ses çıkarmaktadır.

7.2.7. Naylon Mişşeye

Lastik ayakkabı plastiktir. Bu nedenle “naylon mişşeye” adı da verilmektedir. Köylerde bahçeye gitmek için, hayvanların yanına geçmek için mavi ve yeşil renklere sahip olan lastik ayakkabılar sıkça kullanılır.

7.3. Elbiselerde Kumaşın Cinsi

7.3.1. Kıyafetler İçin Kullanılan Renkler

Yörede yapılan çalışmada gençler, dul kadınlar ve yaşlı kadınlar arasında bir kıyafet farklılığı tespit edilmiştir. Gençler daha renkli göze hitap eden renkler giyerken, dul kadınlar eşini yeni kaybetmişse ya da üzerinden belli bir süre geçmiş olsa da açık renkler giymemeye özen gösterir. Evlenmek istiyor gibi bir düşünce olabileceği için dedikoduya mahal vermemeye çalışılır. Yaşlı kadınlar ise daha sade giyim tarzı ve mat renkleri tercih ederler.

Yörede giyim-kuşamda bir renklilik söz konusudur. Kadınların kumaş seçiminde daha fazla tercihleri bulunmaktadır. Gencinden yaşlısına giyim-kuşama özenilmektedir. Kadınların giyim konusunda eşleri tarafından herhangi bir baskıya maruz kalmadıkları tespit edilmiştir. Fakat yörede açık giyim yaygın

görülmemektedir. Genç ve orta yaştaki kadınlar daha renkli kıyafetler giyerken, yaşlılar mat ya da koyu renkleri tercih etmektedir.

Kadınların medeni hallerine göre kıyafet seçimleri de farklıdır. Eşini kaybetmiş bir kadının renkli kıyafetler giymesi yörede birtakım konuşmalara sebebiyet vermektedir. Yaşlı kadınlar elbiselerini özel kumaşlar getirterek terzide kendi tercihlerine göre diktirirler.

7.4. Baş Örtüleri

7.4.1. Merhame

Yörede “merhame” olarak adlandırılan mendil çoğunlukla yaşlılar tarafından kullanılır. Başa sarılan mendil çok ince bir kumaş parçasıdır. Başa birkaç kez sarıldığı için saçı göstermemektedir. Mendil için aksesuar sayılabilecek tek unsur mendil etrafına siyah veya beyaz işlenen boncuklardır.

7.4.2. Peştamel

Yörede “peştamel” pijama olarak adlandırılır. Yaşlılar tarafından daha fazla tercih edilmektedir.

7.4.3. Şerpe

Yörede “şerpe” olarak adlandırılan eşarp genellikle genç kızlar ve orta yaştaki kadınlar kullanır. Genç kızlar için yazmadaki oyalara aksesuar olarak görüldüğünden gösterişli olsun diye büyük oya çeşitleri veya iğne oyası yapılmaktadır. Orta yaştaki kadınlar da oyaya önem verirken daha küçük oya çeşitlerini tercih etmektedir. Hem genç kızlar hem de orta yaştaki kadınlar renkli yazmaları kullanmaktadır. Büyük oyalı yazmalar kızların çeyizinde çok fazla olur.

7.4.4. Kamta

“Kamta” adı verilen başörtüsü eşarp olarak da adlandırılmaktadır. Siyah, beyaz ve yeşil renkleri orta yaştaki kadınlar kullanmaktadır. Yaşlılar ise beyaz tülbent üzerine sarmaktadır.

7.5. Örtüş Şekilleri ve Adları

7.5.1. Kundakbaşı

Kadının saçını kapatırken tercih etmiş olduğu bir bağlama şeklidir.

7.6. Süslenme ve Kadın

“Giyim, cinsel kimlik dilinin ilk sözcüklerine dönüşmektedir. Dinsel kimlik de giyim kuşamın sessiz diliyle dışa vurulan bir kimliktir. Giyim-kuşam ve süslenme milli karakterler taşıyan, geleneksel çizgiler ihitiva eden sembollerdir. Bu sembollerin okunaklı hale gelmesinde renkler ve motifler ayırt edici özellikler durumundadır. Giyim-kuşam; etno-kültürel, cinsel, dinsel ve politik sınırları temsil ettiği gibi bu sınırları aşmaya da olanak tanır. Zamanla, insanın fiziki, psikolojik, etnik, dini gibi nedenlerden dolayı bedenini örtmesiyle başlayan giyinmek etkinliğine süslenme de eklenmiş giyim-kuşam ve süslenme birlikte birbirini tamamlayıcı unsurları ihtiva etmiştir” (Karataş, 2016, s. 399).

“Kadın giyim-kuşamı bağlamında göstergelerin işaret ettikleri anlamlar dini, etnik aidiyet ve toplumsal cinsiyetle yakından ilişkilidir” (Karataş, 2016, s. 407).

Kadınların giyim dışında süslenme olarak kullanılan çeşitli aksesuarları vardır. Süsleme aksesuarların başında altın gelmektedir. Yörede kadının takmış olduğu altının fazla olması varlığın bir sembolü olarak görülmektedir.

Yeni evlenmiş kızların bir süre altınlarını satmaması büyükleri tarafından tembihlenir. Altın dışında kullanılan gümüş takılar da özel olarak yaptırılmaktadır. Set şeklinde olan gümüş takıların içinde işlenmiş taşlar da bulunmaktadır.

Kadınların kullandığı göz sürmesi de özel olarak yurt dışından getirilmektedir.

7.6.1. Yöresel Ziyinet Eşyaları

Ziyinet eşyaları denilince de akla ilk gelen ziyinet altındır. Kadınların düğünlerinde ve sonrasında alınan altınları ziyinet eşyası olarak göze çarpan en gösterişli ziyettir.

Ziyinet eşyası olarak telkâri de önemli bir takıdır. Yörede özel olarak yani isteğe bağlı yaptırılan gümüş ürünler de bir aksesur eşyası olarak yaygındır.

Altın, gümüşten sonra bir diğer ziynet eşyası da Arap ülkelerinden getirilen takılardır. Güzel bir görünüşe sahip olan takılar kadınların tercihleri arasındadır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

BAYRAM VE KADIN

8.1. Bayram Öncesi

Bayramların yaklaşması manevi yatta duygulanmanın ve bir bayrama daha erişmenin mutluluk başlangıcıdır. Birlik ve beraberliğin sembolik temsilcisi olan bayramlar heyecanla karşılanır. Küslerin barıştığı bu günler kutsanır.

“Bayram, bir sıra gösterilerden meydana gelir; onların biçimlerini, kurallarını gelenek belirlemiştir. Doğum, evlenme, ölüm gibi olayların vesile olduğu törenlerden bayramı ayımlandıran bir şeyler var; bayramın başlıca özelliği, kutlanmasına bir ferden vesile olmamasıdır” (Boratav, 1984: 204).

“Bayramlar, toplumların mübarek günleridir. İslam toplumunda dini bayram olarak Kurban ve Ramazan Bayramları vardır. “Kutlu Gün” ve “Kutlu Gece” kavramlarından hareketle; Arife günleri, kandiller (“Leyla-i Kadir”, Mevlüt Kandili, Miraç Kandili, Regaib Kandili gibi) bayram ve aziz anlardır. Muharrem ayı, Aşure Ayı ve benzerleri de halkımızın gördüğü aylardır” (Demirci, 2008: 40).

“Dini inançların tören ve kurallarına “rit” denir. Başka bir ifade ile “Rit”, dini tören ve tapınmanın şeklidir. Tapınma ile ilgili davranışlara ve dini törenlerde kullanılan nesnelere de “ritüel” adı verilir. Bu davranışlar insanda heyecan yaratır, nesnelere de uğur getireceğine inanılır. Eski Türk Topuluklarının bayramlarında da ritüel değer taşıyan bazı davranışlar ve nesnelere bulunmaktadır. Meselâ, kurban ve yağmur ritüellerinin başında geliyordu” (Demirci, 2008: 12).

Bayramlar tek bir kişiye değil, topluluğa ait olup toplumların törenleridir. Araştırmalar ışığında iki dini bayram olan Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı hakkında bilgi verilmiştir.

“Halk kültürü, bir milletin sahip olduğu değerler bütünüdür. Sahip olunan bu değerler içinde, o milletin sahip olduğu dini ve milli bayramlar ile törenler de yer almaktadır. (Akyol, 2006:142).

Tez yazarının gözlemlerine göre Ramazan ayına az bir zaman kala kadınlar bir arada daha çok bulunur. Gündüz gezmeleri artar, evde yapılacak olan işlerin yapımı ramazan ayında daha yorucu olacağı için tüm ev işleri bitirmeye çalışılır. Kadınlar

arasında ramazan ayı için yapılacak yemekler de konuşulup aylık bir liste oluşturulur.

Ramazan ayına bir gün kala sahur davulcusu davulunu alarak ilçenin tüm sokaklarında gezmeye başlar. Ramazan heyecanıyla davulcunun peşinde çocuklar yürürken, kadınlar da kapı önüne çıkarak büyük bir heyecanla ramazan ayını karşılarlar.

Bir aylık ramazan alışverişi yapılır. Buğday ve çeşitli bakliyatlar alınır. İlk oruç için sahur hazırlığı akşam yemeğinden sonra hazırlanır. Kadınlar sahurda yenecek yemeklerin malzemesini hazır eder. Hamur tarzı besinler tok tuttuğu için yapımı daha fazla tercih edilir. Zingil, dokulmay, isfire gibi hamur tatlıları sıkça yapılır.

Teravih namazı kılındıktan sonra evlere dağılan kadınların çoğu komşulara geçer. Ramazan ayının ilk gününün nasıl geçtiğini, yapılan iftardan, ramazan ayının bereketinden ve sahur hazırlığından muhabbetler yapılır. Geç saatlere kadar kadınlar kapı önünde oturur. Sahur hazırlığına bir iki saat kala kadınlar evlerine geçer.

8.2. Ramazan Bayramı

Ramazan bayramı hazırlığı bir hafta öncesinde başlanır. Şeker alımı, kıyafet alımı ve bayram günü yapılacak yemeğin malzemeleri hazır edilir. Yörede ramazan bayramının yemeği olarak genellikle işkembe (kibe) yapımı yaygındır. Fakat bununla beraber kuru fasulye-bulgur pilavı, kaburga dolması, hindi dolması ve tavuk dolması da yapılmaktadır.

Bayram günü erkenden kalkan ailede erkekler namaza giderken, kadınlar da kahvaltıyı hazır etmeye başlar. Camiden gelinip kahvaltı yapıldıktan sonra ev halkı birbiriyle bayramlaşır. Kadınlar öncelikle eşlerinin elini öper daha sonra çocuklar önce babanın sonra annenin elini öperek bayramlaşırlar.

Bayramın ilk günü misafirler ağırlamak için ev halkı bir yere gitmemektedir. İkinci üçüncü günü ise bayramlaşmak için ziyaretler başlar.

8.3. Arife Günü

Son oruç günü olan arife gününde sabah vakti evde köşe bucak temizlik yapılır. Yaşlılar mezarlıklara inmeyi genellikle sabah tercih etse de öğle ezanıyla beraber kadınlar ölülerini ziyaret etmek için mezarlıklara gider. Ceplerini şekerle dolduran kadınlar bir kısmını yolda gördükleri çocuklara, bir kısmını mezarda şeker toplayan çocuklara ve bir kısmını da mezarlıkların üzerine bırakırlar.

Ölünün toprağı sulanıp, ayetler okunup ve ağıtlar yakıldıktan sonra ikindi ezanı okunmadan önce kadınlar mezardan ayrılır. Çünkü ikindi ezanında erkekler mezara inmektedir. Bazı köylerde ise arife günü mezara inen kadın sayısı çok azdır. Köyün çoğunluğu bayram sabahı mezarlığa iner. İkinci vakti ramazan davulcusu yine sokaklarda davulunu çalmaya başlar. Bir ramazan ayının bitimi ve ramazan bayramına daha nail olmanın mutluluğunu yaşarlar.

Yörede son iftar açmada ise yarım saat kadar süren havaya ateş etme geleneği tespit edilmiştir.

Arife günün gecesi bayram yemeği ve bayram tatlısı hazırlanır. Daha önce yıkanmış olan işkembelerin içi doldurulup, sabah pişirilmek üzere kenara bırakılır. Tatlı olarak da genelde ev baklavası veyahut da şarbit halip (sütlaç) yapılmaktadır. Tatlı yapımı da bittikten sonra ertesi gün için sunuma hazır edilir.

8.4. Kurban Bayramı

“İbrahim Peygamber’in oğlunu, Tanrı’ya kurban etmek üzere keseceği sırada gökten inen bir koçun Tanrı’nın emriyle oğlunun yerine geçmesinin bir anısı olarak İslam dinine geçmiştir. Ramazan bayramının kutlandığı şevval ile kurban bayramının zilhicce arasındaki zilkadeyi, halk, aralık adıyla adlandırır; bu ayda evlenme halk inanışında uğurlu sayılmaz” (Boratav, 1984: 207).

Kesilecek olan kurban bazen bir ay öncesinden alınır bazen ise bir hafta öncesinden alınıp bayram günü kesilmek için hazır edilir.

Arife günü ve bayram sabahı ramazan bayramıyla benzerlik göstermektedir.

Bayram sabahı ailede namaz, kahvaltı ve bayramlaşma yapıldıktan sonra kurban kesimi için hazırlıklar yapılır. Kurban bayramında evin tüm temizliği iyice yapılır. Yemek için önceden yapılan ramazan bayramına nazaran daha azdır. Maddi güce

sahip olan aileler kurbanlarını kestikten sonra kavurma yaparken, kurban kesemeyen ailelere de kurban eti dağıtıldığı için birçok evde kurban eti pişirilip yenilmektedir. Bununla beraber yeşil fasulye ve pirinç pilavı da pişirilmektedir.

Kurban kesilirken kurbanın gözler genellikle bağlanır ve tekbir getirilerek kesilir. Kurbanın kanından genellikle bebeklerin veya çocukların alınlarına damga olarak parmak basılmaktadır. Kurban eti kesildikten sonra dağıtımı aynı gün içinde yapılmaktadır. İlk gün ev sahibi misafirleri ağırlamak için bayram ziyaretleri yapmamaktadır. Kalan 3 gün ise bayram ziyaretleri yapılmaktadır.

8.5. Yılbaşı

Yörede yılbaşının ilk günü demi demi geleneği varken, 10 gün sonra da başka bir durum söz konusudur.

Yılbaşı gecesi çocuklar kadın kılığına girmekle beraber farklı kılıklara da girerek ev ev gezerler. Gidilen her evin önünde 3 kere demi demi diye bağırlar. Ev sahibi çocuklara meyve veya kuru yemiş verir. Çocuklar bir şey almadan bir yere ayrılmaz. Bir diğeri ise yılbaşından sonra kadınlar tarafından dokulmay adı verilen pekmezele beraber yenilen bir yemeği yapar. Yapılan yemek bazen komşulara dağıtılır. Bazen ise ev halkı arasında yenir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

İNANIŞ VE KADIN

İnsanlar değişen ve gelişen dünyada farklı kültürlere sahip olmuş ve kültürlerini nesilden nesile aktarmışlardır. Değişen kültürde insanlar gelenekselleşmiş inançlarını sistemli hâle getirmiştir. Bu nedenle olmalıdır ki inançlar insan üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Değiştirilmesi ve inkâr edilmesinin yaptırımları vardır.

“İnanç, bir kimsenin günlük yaşamını, davranışlarını etkileyen, başkalarından öğrenme yoluyla elde edilen düşünce ürünüdür” (Eyüboğlu, 1998, 37).

İnanç, sözlük anlamı ile «kişice, ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi» demektir. Halk inanışlarından söz edenlerce kavramın Fransızca ve Almanca karşılıkları olan **superstition** ve **Aberglaube** kelimelerinin Türkçeye **bâtıl**, **i'tikad**, **bâtıl inanış**, **yanlış inanış**, **boş inanış**, **hurâfe** deyimleri ile çevrildiği oluyor” (Boratav, 1984: 7)

“Halk inanışları, asıl, töreler, törenler ve büyü niteliğinde işlemlerle bir bütün halinde biçimlenirler” (Boratav, 1984: 9).

Orta Asya topluluklarının doğa inancında *Tanrı* olarak “doğüstü güçler”e baktıkları bilinmektedir. İnsan hayatına hem mutluluk getirebilir hem de zarara uğratabilir diye inanılmıştır. Bundan dolayı tabiattaki bazı nesnelere, tabiat hadiseleri dokunulmaz, saygı duyulması gereken kutsal nesne haline dönmüş ve toplumdakiler de onun güçlerine inanarak kafalarında canlandırmış, tanrılara ilişkili tabuları meydana çıkarmış ve onu inandıkları farklı dinlerin kurallarına göre uygulamaya, geliştirmeye çalışmışlardır” (Mömin, 2013: 81)

“Halk inanışları, tamamen din olmayan ve dinin tamamen de dışında kalmayan bu yönüyle de dinin halka göre algılanış ve hayata geçiriliş biçimidir. Bu açıdan halk inancı konusu aynı zamanda halkların tarihi inançlarını da az çok yansıtır. Sürekli yenilenmekle birlikte kökleri ilk inanç sistemlerine kadar uzanır. Bu özellikleriyle halk inançları elimizdeki yaşayan canlı malzemelerdir” (Kalafat, 1999: 88).

Yörede aşağıdaki başlıklar altında kadınların inanışları tespit edilmiştir.

9.1. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

- Köpek havlarsa şeytan görür.
- Ezan okunurken köpeklerin havlaması yakarıştır. Seslerini Allah'a duyurmaya çalışırlar.
- Uydulce (horoz) ezan vakti öttüğünde edilen dualar kabul edilir. **(KK10)**
- Hayvan olarak baykuş (bume)un ötmesinde Allah bilir kimin başını yiyecek diyerek ölüm getireceğine inanılır. (Tıntıllah ras min tiekil bume) **(KK3)**
- Evin içinde fazla karınca görülürse o kişinin evini götüreceğini söylerler. **(KK12)**
- Tavuk horoz gibi öterse uğursuzluk getireceğine inanılır. Kaynak kişi yaşadığı durumu şu şekilde aktarır:
Tavuğumun horoz gibi öttüğünü işitince kötü hissettim. Bu durumu önce eşime söyledim. Tavuğumuzu kesip başını giriş kapısının altına koyduk. Bize uğursuzluk getirecek olan tavuk şekilde uğursuzluğu öteleyecekti.
- Hayvan ölünceye kadar süt versin diye hayvanın göbeği saklanır. Göbeğin kurumaması için kuyuya atılır. Veyahut süt verme bereketinin devam etmesi için göbek ağaca asılır. **(KK17)**

9.2. Tabiat İle İlgili İnanışlar

“Kök-Türkler tarafından “kök teñri” (mavi gök) diye adlandırılan ve Tanrı'nın mekânı olarak nitelendirilen gökyüzü, Sibiry Türklerinin üç katmanlı evren tasavvurunda en üst kattır. Erilliği simgeleyen ve yağdırdığı yağmurla dişillği simgeleyen toprağı dölleyen gökyüzü kutsal ağaçlar, dağlar, at direkleri ve şaman direkleri vasıtasıyla aşılın sonsuz bir mekândır” (Aça ve Yolcu, 2016: 514).

- Yıldız kaydığında büyükler tarafından hemen dilek tutulması önerilir. O an dileğin kabul olacağı düşünülür.
- Yıldız kaydığında şeytanın taşlandığı düşünülür. Kaynak kişi bu durumu şu şekilde aktarır:

Yıldız yukarılara doğru çıktıkça o bir şeytandır. Onun çıkışı fark edildiğinde taşlanmaya başlanır ve yıldız düşürülür. **(KK7)**

- Mevsim yaz ise ve ağaçtan yaprak düşmüşse o yaprağın bir kişinin ölümünün habercisidir.

9.3. Ev Eşyalarıyla İlgili İnanışlar

“Canlı yaratıklar gibi cansız varlıklar da halkın geleneğinde, törelerinde olumlu veya olumsuz yargılarla değerlendirilmiş, derecelenmiştir. Kimine, kut ve uğur taşıdığı inancı ile saygı gösterilir; kimi, uğursuz ya da pis sayılıp çekinme ve tikslenme konusu olur; kimi ise olumlu veya olumsuz bir değer taşımayan nesnelere kümesinde kalır” (Boratav, 1984: 64)

- Terlik ters ise üstünde şeytanın oturduğunu söylerler ve terlik terslik durumundan düzeltilir.
- Bardak kırıldığında yarım kırılmış ise şer getireceği düşünüldüğünden iyice kırılır. **(KK10, KK91)**
- Çay bardağında kalan çaya bakılır. Uzun bir çubuk şeklinde çay kalmışsa o eve erkek birinin geleceğine inanılır. **(KK3)**

9.4. Nazarla İlgili İnanışlar

Nazar kelimesi Arapça bir kelimedir. Ayn kelimesi ise göz anlamına gelmektedir. Nazar değmek, gözü değmek gibi ifadeler insana zarar veren bir bakışı ifade etmektedir.

“Arapça’da bakış anlamına gelen nazar, Türkçe’de de aynı manada kullanılır. Bu umumi manasının dışında, yaygın bir inancı dile getiren bir terim olarak “nazar değmesi”, az çok herkeste bulunan, mavi gözlü kimselerde daha fazla bulunduğu inanılan ve böyle kimselerin bakışlarından fırlayan zarar verici, çarpıcı ve öldürücü güç anlamındadır” (Er, 2005: 13).

“İnsanlara, hayvanlara, evlere, ağillara, bağlara, bahçelere, araç gereçlere zarar veren şeyler arasında “nazar”ın özel bir yeri vardır. Bakmak anlamına gelen “nazar”, kem gözü ve göz değmesini ifade etmek için kullanılmaktadır. Nazar, sadece insanlara değmemekte, insan dışı canlı ve cansız varlıklara da nazar değebilmektedir. Halk arasında kötü niyetlilerin, hasetlerin, kötü ruhlarla irtibat halinde olduklarına inanılan kimselerin nazarların değeceğine inanılmakta, onlardan gelebilecek tehlikelerin

önüne geçebilmek için çeşitli önlemler alınmaktadır” (Aça ve Yolcu, 2016: 533-534).

- Evlerin kapısına nefes için at nalı takılır.
- Bebeğinin beşiğine el işareti asılmaktadır.
- At nalı takılan evlerin kapısına aynı zamanda nalla beraber kaplumbağa da asılmaktadır.
- Yeni doğan bebekleri nazardan korumak için bebeğin başına siyah kömür sürülür. **(KK11)**
- Birbiri tarafından nazar edildiğine inanıldığında insanlar birbirine karşılıklı eşya verir. **(KK1)**
- Nazardan korunmak için nazarı dokunan kişinin adı bir kâğıda yazılır ve yakılır.
- Harman adı verilen iphorun içine tuz, soğan kabuğu, sarımsak yakılır. İçine çam sakızı koyanlar da vardır. **(KK19, KK17)**
- Nazara karşı anne ve bebeğin üzerine kurşun eritilir.
- Nazara karşı bir muska içine ayetlerle beraber 7 iğne 7 kişniş 7 çörekotu konur ve dikilir.
- Başkavak'ta Beydi'l-bilal adındaki şeyh saçından bir tutam verir. Bu sayede cinlerin bebeğe musallat olması engellenir. **(KK12)**
- Mavi boncuk nazardan korunmak için gerek çocukların kıyafetlerine, gerek bebeklerin beşiklerine takılır.
- Evlerin korunması için giriş kapısına veyahut da evin salonuna “Ayn Fisto” adı verilen büyük bir göz takılır. Nazar boncuğuna benzeyen Ayn Fisto birinin nazarı karşısında ikiye çatlar. Ve o ev için büyük bir göz gitti derler.
- Bardak kırıldığında şar gitti denilir. Bardağın kırılması iyiye yorulur. **(KK17)**
- Nazardan korunmak için eve nal takarlar.
- Koçun boynuzları güzel bir şekilde boyanır ve asılır. **(KK35, KK81)**

9.5. Bedenle İlgili İnanışlar

“Geleneksel dünya görüşüne göre insanın sahip olduğu organlar, sadece maddi varlığını oluşturmamakta, manevi varlığını da biçimlendirmektedir. Bu nedenledir ki, her bir organ bir şeyleri simgelemekte, insan doğası hakkında önemli ipuçları vermektedir” (Aça ve Yolcu, 2016: 539).

- Tırnakları yere atmanın günah olduğu düşünülür. Bir kâğıda sarılıp ya sobaya atılır ya da bir kâğıdın içinde duvar kenarına sıkıştırılır.
- El ve ayak tırnakları beraber kesilmez. Başa bir musibet geleceğine inanılır. Kaynak kişi bu durumu şöyle izah etmektedir:

Bir gün komşumdan el ve ayak tırnaklarımı beraber kesmemem konusunda uyarı aldım. Fakat bir şey olacağına kalben inanmadığım için kadını dinlemedim. Bir sonraki gün el ve ayak tırnaklarımı kestim aradan kısa bir süre geçtikten sonra oğlumun ayağının çıkmış olduğuna dair haber aldım. Bunun sebebini hemen tırnakları beraber kesmeme yordum o günden sonra el ve ayak tırnaklarımı beraber kesmedim. (KK7, KK54)

- Yörede “**Ayn Kamar**” denilen piknik alanında balıklara yem atınca kişide bulunan sarılık hastalığının geçeceğine inanılır.
- Kişinin burnu kaşınırsa bir yere gideceği düşünür.
- Burun kaşınırsa misafir geleceğine inanılır.
- Kişinin eğer sırtı kaşınırsa biri tarafından darp edileceğini düşünür. Veya birinin ona şakadan da olsa vuracağını düşünür.
- Kulak çınlarsa birinin onun hakkında konuştuğunu düşünür.
- Sol elle yemek yenilmesi hoş karşılanmamaktadır. Şeytanın yemek yiyen kişiyle sofraya oturduğuna ve aç kalmasına sebebiyet verdiğini söylerler. Eğer çocuk doymadığını dile getirirse şeytanın doyumsuzluğa neden olduğunu ve sol elle yemek yememesi gerektiğini ifade ederler.

9.6. Büyüsel İşlemlere İlgili İnanışlar

Büyü, insanın hayatında koruyucu bir misyona sahiptir. Büyü içinde hem gizil bir güç hem de bir korku barındırır.

“Doğüstü güçlerle, doğanın etkilenebileceği inancına büyü denilir. İnsanlığın en eski inancı olan, kimi yazarlarca dinin ve sanatın kaynağı olduğu iddia edilen büyü, gerçekte karşı konulmaz bir korku kaynağı olgusunu içerir” (Hançerlioğlu, 1993: 93)

Büyüsel işlemlerin yörede fazla olduğu gözlemlenmiştir. Büyüsel işlemlerle ilgili veri toplama örnekler üzerinden verilecektir.

Büyü Bozma

Yörede yaşayan bir kadın eşini sevmediği için ona ölüm büyüsi yapmaya karar vermiş. Adamın en fazla 3 ay yaşayacağına dair bir büyü yaptırmış. Bir tahtaya 3 nokta koymuşlar. Fakat bu 3 ay içinde kendisine büyü yapıldığını anlayan adam tahtayı hemen suya atmış ve büyü bozulmuş.

Bağlama Büyüsü

Yörede bir aile kızlarını sevmediği bir oğlana verirler. Buna karşı çıkan kıza oğlanı istemesi için bağlama büyüsi yaparlar. Kız oğlanı istemeye karar verse de büyü çözüldüğünde kız oğlanı istemekten vazgeçer.

Büyü yapan kadınları veyahut da insanları mezarın kabul etmeyeceği düşünülür. Kaynak kişi bunun da bir yaşanmışlığını anlatmaktadır:

Büyü yapan bir kadının ölümü geldiğinde defin işlemleri için hazırlık yapılır ve kadın gömülür. Bir sonraki gün annesini görmeye giden kız annesini mezarın üzerinde görür. Kız korkarak yeniden gömmek için eşe dosta haber verir. Kadını yenide gömerler. Bir sonraki gün kız annesini ziyarete gittiğinde annesini yine mezarın dışında görür ve büyü yapan annesini mezarın kabul etmediğini anlar oradan uzaklaşır.

9.7. Çocukla İlgili İnanışlar

- Bebek emeklerse misafir getireceği düşünülür.
- Boş beşiği sallamak günahtır.
- Bebek ayakta öpülürse geç yürür. **(KK10, KK86)**
- Bebeğin bir hastalığı yoksa ve uzun süre ağlıyorsa evden birine ölüm getireceği düşünülür.

- Uzanmış bir çocuğun üzerinden atlamak iyi değildir. Atlayan kişiden ikinci kez atlaması istenir. Bunun sebebi ise atlanılan kişinin boyunun kısa kalacağı düşüncesidir.
- Eğer doğan bebek çok fazla babaya benziyorsa kadının eşini çok sevdiği düşünülür.
- Bebek anneyi tanımaya başlayınca annenin saçı dökülmeye başlar.
- Çocuk geceleri birdenbire uyanırsa ve saatlerce ağlıyorsa, hastaneden önce şeyhlere götürülür. Çünkü ona cinlerin musallat olduğu düşünülür. Şeyh çocuğa birtakım ayetler okuduktan sonra muska hazırlar. Muska ya yastığa dikilir ya da çocuk hep boynunda taşır. (K36)
- Çocuğun kendi kendine ağlamasında şeyhin bir diğer yöntemi de ıleye bir su verilmesi ve o çocuğun okunmuş suyu sabah ve akşam içmesidir. (KK35, KK74)

9.8. Bereketle İlgili İnanışlar

- Ekmek yörede bereketin sembolü olarak karşımıza çıkar. Eğer bir kadın evine daha önce hiç gelmemiş birini misafir edecekse gelen misafirler içeri alınmadan önce başlarında ekmek kırılır. Sadece gelen misafirler için değil ev sahibi kendi başına da ekmek kırar. Böylece eve ilk defa girecek olan misafirin o eve bolluk getireceğine inanılır.

9.9. Zamanla İlgili İnanışlar

“Dünya üzerinde hayat süren insan için zaman ve mekânın başlangıcı, dünyanın yaratılışıyla ilgilidir. Bu nedenledir ki, Türklerde zaman ve mekân algısıyla ilgili yorumlar, onların dünyanın yaratılışına dair tasavvurlarını da içermek zorundadır. Türkler arasında tespit edilen yaratılışla ilgili mitik anlatılarda, önsöz ve sonsuz zamanda sadece Tanrı'nın var olduğu, önce kaos ya da düzensizliği temsil eden sudan çıkarılan toprakla yerin (mekânın) ardından da diğer canlı türleriyle insanın yaratıldığı anlatılmıştır” (Aça ve Yolcu, 2016: 499).

- Akşamları ve تنها yerlerde ısıklık çalınmaz. Çalan kişinin şeytanı çağırdığı düşünülür.

- Çarşamba ve cuma günleri yıkanılmaz. Yine cumartesi günleri banyoya girilmesi günah olarak düşünülür. **(KK10, KK17)**
- Bir kişinin ikindi vakti uyumasına izin verilmez. Uyuyan kişinin uyandığında birtakım problemler yaşayacağı düşünülür. Bunlardan biri de zihnen yaşanacak sorunlardır. Yani akıl sağlığını yitirmek. Bu nedenle uyuyup da sağlıklı bir şekilde uyanan kişiye 2 rekat namaz kılmalarını söylerler. Bu namaz şükür namazıdır.
- Akşamları tırnak kesilmez. Günah olduğu düşünülür.
- Her cuma nazar için tütsü yakıldığı görülür.
- Akşamları özellikle ışığın az olduğu yerlerde kişinin önüne bakması eğer varsa yerde olan soğan kabuklarına basılmaması gerektiğini söylerler. Cinlerin akşamları o soğan kabuğu içinde olduğunu ve daha sonrasında basan kişiye zarar verebileceklerini düşünürler.
- Akşamları aynaya bakmak da iyi sayılmaz.
- Akşam vakti çocuğun ellerini sert bir şekilde yere vurması günah sayılır. **(KK17)**
- Salı ve çarşamba günleri yıkanılmaz. Baş ağrısının yaşanacağı düşünülür.
- Çocukların pazar, pazartesi ve perşembe günleri yıkanılmasına izin verilir.
- Bebeklerin çarşamba günü yıkanması ise onlara hastalık getireceğinden yıkanılmalarına yine izin verilmez. **(KK35, KK43)**

SONUÇ

Folklor bir milletin kültürel mirasını geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe taşımada önemli bir işleve sahiptir. Kültürü yaşatmak bireyden başlayıp toplumu ilgilendiren bir süreç olmakla beraber bu süreçte folklor ürünleri, toplumun himayesi altında olmalıdır.

Bu çalışmada çeşitli başlıklar altında yöredeki kadınların var ettiği ve geleceğe taşıdığı birçok uygulamalar tespit edilmiştir.

Birinci bölümde, geçiş dönemleri doğum, evlilik ve ölüm merkezli ele alınmıştır. İnsan hayatı için üç dönüm noktası olan bu evrelerde çeşitli uygulamalar tespit edilmiştir. Uygulamalar âdet haline getirilmiş ve onlara kutsiyet atfedilmiştir.

İkinci bölümde, anonim halk edebiyatı ürünleri derlenmiştir. Halk hikâyesi, masal, mani, atasözü ve deyimler, alkış ve kargışlara çokça yer verilirken, türkü ve bilmecenin yörede daha az kullanıldığı tespit edilmiştir. Teknolojinin ilerlemesiyle telefonda açılan ninnilerle bebekler uyutulmaktadır. Bu nedenle ninni tespit edilmesine rağmen unutulmaya yüz tuttuğu söylenebilir. Bununla beraber masal ve halk hikâyelerinin de daha az anlatıldığını söyleyebiliriz.

Üçüncü bölümünde, halk mutfağına kaynaklık eden çeşitli lezzetlere yer verilmiştir. Yörede halk mutfağını oluşturan zengin bir yemek kültürü anlayışı vardır. Kadınların genel olarak evde olması yeni tatlar denemesine vesile olmuştur da denilebilir. Arapça ve Kürtçe adlarıyla derlenen çeşitli yemekler genel olarak benzerlik göstermektedir. Bu bölümde sofranın düzenine yer verilmiş olup sofranın adabına da değinilmiştir.

Dördüncü bölümde, halk takvimi tablo oluşturularak incelenmiştir. Aylardan oluşan bu tablolarda her ay için farklı sebze ve meyve yetiştiriciliği söz konusudur. Bunlar dışında esintinin sıcak veya soğuk olduğunu bildiren rüzgarların yönüne de değinilmiştir. Ayrıca baharın gelişiyle kadınların önemli gün (Meryem Cuması gibisi) kabul ettikleri güne yer verilmiş ve gerçekleştirilen ritüeller anlatılmıştır.

Beşinci bölümde, halk hekimliğine ait uygulamalar derlenmiştir. Yörede bazı hastalıklar yaşandığında tıbbi yöntemlere başvurmadan önce ocaklı adı verilen kadınlara gösterilmektedir. Bu hastalıkların iyileştirilmesi için çeşitli tedavi yöntemleri mevcuttur. Hastalıklarla baş etme yolunda dini-büyüsel işlemlerle

iyileştirme sağlanmıştır. Ocaklı adı verilen kadınlar tedavi sırasında birtakım ayetlerden, yörede kutsal şahısların mekanları yanındaki çeşmelerden ve çeşitli otlardan faydalanmaktadır.

Altıncı bölümde, halk oyunlarına yer verilmiştir. Yörede kadınların oyun alanı olarak gösterebileceğimiz en yaygın durum düğünlerdir. Bebeğin diş buğdayı zamanında basit bir kutlama yapıldığı için kadınlara bir başka oyun alanı sunmaktadır. Bunlar dışında kadının oyun alanı dardır.

Yedinci bölümde, giyim-kuşam incelenmiştir. Giyim konusunu şekillendiren genç kadınlar ve yaşlı kadınlar arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Renk konusunda gençler daha açık olanı tercih ederken, yaşlı kadınlar daha koyu olanı tercih etmektedir. Ayrıca kadınların evli, bekar veya da evlenmiş boşanmış olması renk tercihini de etkilemiştir. Bunlar dışında yörede orta yaştaki ve yaşlı kadınlar kendilerine özel kıyafet diktirmektedir. Genel olarak diktirilen kıyafette kumaş olarak kadife kullanılmaktadır. Giyim dışında kullanılan aksesurular da fazladır. Yörede kadınların altını bir gösteriş kabul ettiği söylenebilir.

Sekizinci bölümde, bayramlara yer verilmiştir. Kadınların bayramlarda giyim kuşamını belirlemesi, bayram için yapılacak yemekler ve ziyaret saatleri anlatılmıştır. Bayramların yöre için önem arz eden unsurlarına yer verilmiştir.

Dokuzuncu bölümde ise, halk inanışları ele alınmıştır. Birçok yönden ele alınan inanışlar bizlere farklı bir bakış açısı sunmuştur. Kadınlar kimi zaman nesnelere kimi zaman hayvanlara anlam yüklemiştir. Yüklenen anlamlar insanların kararlarını şekillendirmiştir.

Dokuz bölümden müteşekkil olan bu çalışmada kadınlar birçok açıdan incelenmiştir. Hayatı sürdürme noktasında merkeze alınan ana unsur gelenek ve görenekleri yaşatarak onlara sahip çıkmaktır. Bir kadının gücü ait olduğu toplumda söz hakkına sahip olmasıdır. Yörede kadın genel anlamda geri plana itilmemiş, gerektiği yerde gerektiği kadar kendini ifade etmiştir. Zengin bir kültüre sahip olan Savur ilçesinin kadın merkezli folklorik ürünleri yaşatılmaya ve geleceğe taşınmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

Tezde Kullanılan Kaynakçalar

- Acıpayamlı O (1974) *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü* (Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara).
- Aça M (2016) *Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/ İklim, Çevre, Sağlıkta ve Hukuka Dönük Temsilleri*. (Ed.: Mustafa Aça) Halk Bilimi El Kitabı, (Kömen Yayınları: Konya).
- Aça M, Yolcu M A (2016) *Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri*. (Ed.: Mustafa Aça) Halk Bilimi El Kitabı, (Kömen Yayınları: Konya).
- Adıgüzel H (1990) *Açıklamalı-Örneklili Türkçe Deyim Hazinemiz* (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul).
- Akat A, Kızmaz İ (2016) *Halk Bilgisinin Müziğe ve Dansa Dönük Temelleri*. (Ed.: Mustafa Aça) Halk Bilimi El Kitabı, (Kömen Yayınları: Konya).
- Akyol N S (2004) *Adana (Merkez) Halk Kültüründe Halk İnançları Bayramlar ve Törenler*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana.
- Albayrak N (2004) *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü* (Leyla ve Mecnun Yayınları, İstanbul).
- Albayrak N (2005) *Türk Halk Hikâyelerinin Genel Özellikleri, Tasnifi ve Taş Baskısı Halk Hikâyelerine Bazı Katkılar* (Osmanlı Araştırma XXVI, İstanbul).
- Artun E (1998) *Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları* (Tekirdağ Genç Yöneticiler ve İş Adamları Derneği Yayınları, Tekirdağ).
- Artun E (2005). *Türk halkbilimi* (Kitabevi Yayınları, İstanbul).
- Ayaz Ş E (2003) *Geçmişten Geleceğe Savur* (Savur Belediyesi Yayınları, Mardin).
- Balaban T (2006) *Sandıklı Halk İnanışları ve Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Koca Tepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.

- Bayat F (2007) *Türk Mitolojik Sistemi (Kutsal Dışı-Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler-İyeler ve Demonoloji)* (Ötüken Neşriyat, İstanbul).
- Bayat F (2018) *Türk Mitolojik Sistemi 2* (Ötüken Yayınları, İstanbul).
- Bayatlı N Y (2011) *Irak Türkmenleri Folklorunda Halk İnançları* (Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul).
- Bayraktar F (1990) *Giyim* (Sim Matbaası, Ankara).
- Bekki S (2004) *Baş Yastıkta Göz Yolda/ Sivas Türküleri*, İstanbul.
- Berktaş F (1995) *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, Metis Yayınları.
- Biçer M (1991) *Eskişehir İlinde Doğumla İlgili Adet ve İnançlar*, Türk Halk Kültüründen Derlemeler, Ankara.
- Boratav P N (1982) *Folklor ve Edebiyat* (Adam Yayıncılık, Ankara).
- Boratav P N (1994) *100 Soruda Türk Folkloru* (Gerçek Yayınevi, İstanbul).
- Boratav P N (1999) *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı* (Gerçek Yayınevi, Ankara).
- Bütüner Ş (2020) *Masal ve Mitoloji: Türk Masallarında Kültürlerin Çözümlemesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Türk Halk Bilimi Bilim Dalı, Ankara.
- Çeribaş M (2004) *Kadirli ve Çevre Folklorunda Eski Türk İnançlarının İzleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sakarya.
- Çıblak N (2005) *Mersin Tahtacıları* (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).
- Çobanoğlu Ö (2004) *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü* (Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara).
- Demirci H (2008) *Türk Kültüründe Bayram Anlayışı ve Türk Dünyasında Bayramlar*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, Adana.
- Duymaz A (2002) *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler* (Akçağ Yayınları, Ankara).

- Ekici M (2001) *Dirse Han Oğlu Boğaç Han Anlatmasında Bireysellik Ve Toplumsal Bütünlük*, Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Milli Folklor, Sayı:52.
- Elçin Ő (1986) *Halk Edebiyatına Giriş* (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).
- Elçin Ő (2001) *Halk Edebiyatına Giriş* (Akçağ Yayınları, Ankara).
- Er M (2005) *Elazığ' da Nazarla İlgili İşlemlerin Sosyolojik Tetkiki*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Elazığ.
- Er T (1997) *Ürgüp ve Çevresi Evlenme Adetlerinde Meydana Gelen Sosyal ve Kültürel Değişimler*, V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, IV. Cilt (Gelenek-Görenek-İnançlar) Ankara, s.191-201.
- Ergun P (2004) *Türk Kültüründe Ağaç Kültü* (Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara).
- Eroğlu E (2008) *Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Sakarya.
- Eroğlu T (1995) *Doğu ve Güneydoğu Anadolu' da Halk Oyunları ve Halaylarının İncelenmesi* (Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara).
- Erol M (2012) *Halep Türkmenleri Halk Kültürü Araştırması* (Grafiker Yayınları, Ankara).
- Eyüboğlu İ Z (1998) *Anadolu İnançları Anadolu Üçlemesi I* (Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul).
- Giddens A (2010) *Modernite ve Bireysel-Kimlik: Genç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, Çev.Ümit Tatlıcan, İstanbul.
- Giddens A (2010) *Came' e şenasi. [Sosyoloji]*, (Çev. M. Saburi), Tahran: Ney.
- Gökyay O Ő (2006) *Dede Korkut Hikâyeleri* (Kabalıcı Yayınevi, İstanbul).
- Günay Ü, Güngör H (2009) *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi* (Rağbet Yayınları, İstanbul).

- Günay Ü, Güngör H, Kuzgun Ş vd.; (1996) *Kayseri'de Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, Kayseri.
- Güzelbey C C (1981) *Gaziantep'te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töre ve İnançlar*, Türk Folkloru Araştırmaları (Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara).
- Halıcı N (2007) *Mevlevi Mutfağı* (Metro Kültür Yayınları, İstanbul).
- Hamarat Z (2012) *Cemre Düşmesiyle İlgili İnanç ve Uygulamalar*, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3, s.165-200.
- Hançerlioğlu O (1993) *Dünya İnançları Sözlüğü*, İstanbul.
- Harmancı M (2012) *Dede Korkut Hikâyelerindeki Alkış ve Kargışlara İşlevsel Bir Yaklaşım*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 23, s.1-10.
- Hatiboğlu V (1972) *Türkçenin Sözdizimi* (Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara).
- İçel H (2009) *Türkçede Atasözü Deyim İlişkisi*, Türk Dili, C.97, S. 687, s.205-212
- İnan A (1986) *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*, (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).
- İnan R A (2010) *Türk Halk İnanışlarında Kadın Algılamaları*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara.
- Kalafat Y (1999) *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri* (Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara).
- Kalafat Y (1999) *Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi*, Milli Folklor, C.6, S.44, s.88-91.
- Kalafat Y (2000) *Balkanlardan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları* (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).
- Kalafat Y (2002) *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*, (Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara).
- Kalafat Y (2007) *Balkanlardan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları* (Berikan Yayınevi, Ankara).

- Karadavut Z (2006) *Kırgız Bilmeceleri*. Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağanı, (Kömen Yayınları, Konya).
- Karataş H (2016) *Halk Bilgisinin Giyim-Kuşam ve Süslenmeye Dönük Temsilleri*. (Ed.: Mustafa Aça) Halk Bilimi El Kitabı, (Kömen Yayınları: Konya).
- Kaya D (1999) *Anonim Halk Şiiri* (Akçağ Yayınları, Ankara).
- Kaya D (2007) *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü* (Akçağ Yayınları, İstanbul).
- Keskin A (2018) *Türk Kültüründe Alkışlar (Dualar/İyi Dilekler) ve Kargışlar (Beddualar/Kötü Dilekler): Metin ve Bağlam Merkezli Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Korkmaz H (2007) *Divanü Lûgat-it-Türk'teki Atasözlerinin Anlambilimsel Açından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.10. Samsun.
- Kurt B (2016) *Malatya Yöresi Türkü Söyleme Geleneği Ve Malatya Türküleri*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Adana.
- Mömin S (2013) *Şamanizm ve Günümüzdeki Kalıntıları Uygur Toplumundaki Tabular Üzerine*, Ulakbilge, Cilt 1, Sayı 1.
- Ocak A Y (2000) *Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri* (İletişim Yayınları, İstanbul).
- Ögel B. (2014) *Türk Mitolojisi C.II*, (MEB Yayınları, İstanbul).
- Örnek S V (1971) *Anadolu Folklorunda Ölüm* (Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara).
- Örnek S V (1976) *Budun Bilim Terimler Sözlüğü* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- Örnek S V (1996) *TÜRK HALK BİLİMİ* (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).
- Örnek S V (2000) *Türk Halkbilimi* (T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları 2. Baskı, Ankara).

- Ötken N (2011) *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Halk Oyunlarında Kadın*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt: 8, Sayı:1.
- Potapov L P (2012) *Altay Şamanizmi*, Çev. Metin Ergun (Kömen Yayınları, Konya).
- Sakaoğlu S (2018) *Halk Hikâyeleri* (Türkiye Cumhuriyeti Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir).
- Sardarinia E (2016) *Doğu Azerbaycan Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Bilim Dalı, Tür Halkbilimi Bilim Dalı, Ankara.
- Sarıçam İ (2003) *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı* (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, Ankara).
- Şahin E (2012) *Kargışlar İçinde Eski Sevgili*, Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 412-417.
- Şimşek E (2001) *Yukarıçukurova Masallarında Motif Ve Tip Araştırması*, C. I-II, Ankara
- Şimşek E (2016) *Anonim Halk Şiiri İçerisinde Ninnilerin Yeri*, Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, C.4, S. 8, Elazığ.
- Taş İ (2002) *Türk Düşüncesinde Kozmogoni-Kozmoloji*, (Kömen Yayınları, Konya).
- Tezcan S (1978) *En Eski Türk Dili ve Yazını, Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe* (TTK Yayını, Ankara).
- Yolcu M A (2016) *Halk Bilimi Araştırma Kuram ve Yöntemleri*. (Ed.: Mustafa Aça) Halk Bilimi El Kitabı, (Kömen Yayınları: Konya).
- Yoloğlu G (1999) *Türklerin Aile Merasimleri* (Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara).

Genel Kaynakçalar

- Ağan N (2019) *Çanakkale Muhacirlerinde Toplumsal Cinsiyetin Temel Belirleyicileri Ve Kadın Folkloru*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Çanakkale.

- Ağca M (2015) *Eski Uygur Türkçesinde Dua / Alkış (Anlambilimsel Bir İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.
- Aksan D (1996) *Türkçenin Sözcük Varlığı* (Engin Yayınevi, Ankara).
- Aladar N (2009) *Büyüsel İşlemler Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması (Malatya Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Elazığ.
- Alp M (2015) *Efsanelerden Masallara Mardin*, M.S.T. Projesi.
- Arıcı B (2018) *Konya İli Selçuklu Halk İnanışları*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi Dalı, Uşak.
- Avşar M D (2019) *Aksaray İli ve Çevresindeki Halk İnanışları ve Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı, Kayseri.
- Ayan A Ü (2012) *Mardin Folkloru*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Konya.
- Ayan Ç (1998) *Anadolu'da Kadın Masalları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bakırcı N (2004) *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerinde Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Konya.
- Balıkçı Ş (2015) *Mardin Ve Çevresinde Yaşayan Kıyametle İlgili Anlatmalar*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İzmir.
- Ballı E E (2019) *Devrek Yöresinden Derlenmiş Atasözleri ve Deyimlerin Tematik Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Zonguldak.

- Berktaş F (1995) *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın Hristiyanlık'ta ve İstamiyet'te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Büyükokutan A (2011) *Muğla Yöresi Kadın Merkezli Geleneksel Uygulamalarla Bu Uygulamalara Bağlı Sözlü Ürünlerin İşlevleri Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Coler R (2010) *KADIN KRALLIĞI*, Nemesis Kitap, İstanbul.
- Çalışoğlu S (2019) *Zonguldak Masalları (Araştırma-İnceleme-Metin)*, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Zonguldak.
- Demir Z (2019) *Mardin İli Midyat İlçesinde Yaşayan Mahalmilerin Folklor Ve Etnografyası*. Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Ardahan.
- Derdiçok N S (2015) *Kadın Balıkçı Folkloru: İzmir Ve Muğla Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Duman M (2017) *Türk Halk Anlatmalarında Olumsuz Tipler –Mit, Destan, Halk Hikayesi-*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Eker G (1990) *Karaören Köyü Folkloru*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Emeksiz A (2006) *Kesik Mani ve Doldurmalı Kesik Mani Adlandırmaları Ne Derece Doğrudur ?* IV. Uluslararası Türk Medeniyetlerinde Sözlü Kültür Geleneği (Türk Dünyasında Maniler) Sempozyumu, Fethiye.
- Erdal C (2019) *Türk Kültüründe Büyüler (Konya Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Konya.

- Farsakoğlu A (2006) *Türk Ninnilerinde İslami Motifler*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Erzurum.
- Gökalp B (2018) *Bingöl Masallarında – Seçilmiş Örneklerde- Sembolik Masal Çözümlemeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi, Yaşayan Diller Enstitüsü, Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Bingöl.
- Güney Açar S (2015) *Erzurum'da Kadınla İlgili Halk İnanışları*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Harmancı M (2012) *Dede Korkut Hikâyelerindeki Alkış ve Kargışlara İşlevsel Bir Yaklaşım*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Hatiboğlu V (1972) *Türkçenin Sözdizimi*, (Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara).
- Iusumbeli İ (2008) *Gagauz Yeri'nde Kadın*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halkbilimi Bilim Dalı, Ankara.
- Jumabaev M (2006) *Kırgız Gelenek Ve İnanışlarında Dini Ritüeller*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı (Din Sosyolojisi), Ankara.
- Kaldar Ü (2008) *Adana İli Yumurtalık İlçesi Halk Kültürü ve Edebiyatı Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Konya.
- Karademir F (2007) *Türk Halk Bilmecelerinin Yapı, Dil ve Üslup Özellikleri*. Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Diyarbakır.
- Kılıç S (2012) *Sivas İli Ulaş İlçesi Halk İnanışları*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı, Elazığ.

- Kolot B (2017) *Geçiş Dönemi Âdetlerinde Mitolojik Unsurlar / Demirci (Trabzon-Akçaabat) Köyü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Konya.
- KÖSE N (2003) *Türk Düğünlerinde Gerdek Sonrası Duvak Geleneği*, Milli Folklor, Yıl 15, Sayı 60.
- Kurtuluş M (2010) *Ninnilerde “Kadın Sorunu”na Bakış*, Bilkent Üniversitesi, Türk Edebiyatı Bölümü, Milli Folklor, Yıl 22 S. 88, Ankara.
- Kutluata E (2016) *Kadın Figürünün Türküler Ve Dizilerde Temsili: Karadeniz Bölgesi Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Medya ve Kültürel Çalışmalar, İstanbul.
- Lale N (2019) *Ordu Türküleri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırşehir.
- Malinowski B (1989) *İlkel Topumlarda Cinsellik Ve Baskı*, Türkçe İlk Basım (Kabalcı Yayınevi, İstanbul).
- Malinowski B (1990) *Büyü, Bilim ve Din*, Türkçe İlk Basım (Kabalcı Yayınevi, İstanbul).
- Öğüt Eker G Bayburt *Mânilerinden Hareketle İletişimde Yüklendiği Fonksiyonla Mâni Söyleme Geleneği*, Milli Folklor, Sayı 44.
- Önler Z (2009) *Karahanlı Dönemi Metinlerde İnançla İlgili Türkçe Terimler*, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, S.16.
- Örnek S V (1966) *Sivas Ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların Ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki* (Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara).
- Ötken N (2011) *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Halk Oyunlarında Kadın*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Türk Halk Oyunları Bölümü, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, c:8 Sayı: 1, İstanbul.

- Özçatal E Ö (2011) *Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi, Cilt:1, Sayı:1 ss.21-29.
- Özdemir S (2014) *Safranbolu Yöresinde Kullanılan Atasözleri ve Deyimlerin Fonetik İncelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Karabük.
- Özkan M E (2019) *Anamas Yöresi Halk Hekimliği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Isparta.
- Özsoy A (2014) *Bartın Yöresinden Derlenmiş Atasözleri ile Deyimlerin Tematik Açıdan Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Zonguldak.
- Sancak N (2008) *Mardin Efsaneleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Serinkan Demirhan N (2016) *Anaerkil Toplumun Sonu*, Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 42, Ankara.
- Sertdemir A (2018) *Ninniler, Masallar, Mitos ve Söylencelerle Türk Toplumsal Hafızasında Muhalefet*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Karabük.
- Şahin Ç (2011) *Nazar-Nazarlıkla İlgili İnanışlar, Uygulamalar ve Bunların Dini-Mitolojik Kökenleri (Gaziantep Yöresi)*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Şahiner A E (2014) *Gaziantep Halk Kültüründe Dua (Alkış) ve Bedduaların (Kargış) Halkbilimsel İncelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Şimşek A (2013) *Manavgat Yöresi Halk İnanışları*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Isparta.

- Talianova-Eren M (2017) *Rus ve Türk Kültüründe Kadın Figürü*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İdil Dergisi: 2155-2170, Ankara.
- Tarçın G (2015) *Çukurova Bilmece Sorma Geleneği ve Çukurova Bilmeceleri (Adana-Osmaniye)*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana.
- Temizsoylu A (2012) *Ankara'da Halk Hekimliği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halkbilimi Bilim Dalı, Ankara.
- Torus B (2005) *Mardin İzlenimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Bilgisayar Ortamında Yüksek Lisans Programı, Mardin Projesi, İstanbul.
- Türkyılmaz D (2007) *Türk Dünyasında Bilmece*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halkbilimi Bilim Dalı, Ankara.
- Uygur H K (2008) *Midyat Halk Kültürü Monografisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı, Halk Edebiyatı, Diyarbakır.
- Uygur H K (2014) *Mardin'in Geleneksel Eğlencesi: Leyli Gecesi*, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Milli Folklor, Sayı 102, Mardin.
- Yaman I (2019) *Eflani İlçesinde Bulunan "Alkış-Kargış ve Batıl İnançların" Dil ve Anlam Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Karabük.
- Yarullina Yıldırım R (2015) *Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü*, Yayın No: 13 (Adıyaman Üniversitesi, Yayınları, Adıyaman).
- Yılmaz A (2004) *Türk Kültüründe Kadın*, Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Milli Folklor, Yıl 26, Sayı 61.
- Yolcu M A (2017) *KADIN FOLKLORU Kuram ve Yöntem Üzerine Yazılar*, (Kömen Yayınları, Konya).

Yolcu M A (2019) *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Folkloru Yazıları* (Pradigma Akademi, Çanakkale).

Kaynak Kişiler

KK1- HARBİYE BOSTANCI: 68 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Savur.

KK2- ARZU BOSTANCI: 43 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Kızı, Savur.

KK3- ADİLE ÇINAR: 43 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Savur.

KK4- MERVE ÇINAR: 25 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı, Savur.

KK5- NERGİS AKYOL: 28 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Savur.

KK6- EMİNE TURNACI: 55 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Savur.

KK7- BEHİYE TURNACI: 70 Yaşında, Okur-Yazar değil, Ev Hanımı, Savur.

KK8- MÜJDE TURNACI: 29 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Savur.

KK9- FATMA TÜRK: 48 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Savur.

KK10- AYCAN DEĞİRMENCİOĞLU: 25 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı, Savur.

KK11- HALİME DEĞİRMENCİOĞLU: 68 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Savur.

KK12- HAMİDE AKTAŞ: 52 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Savur.

KK13- RABİA BULUT: 39 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Savur.

KK14- FATMA TURNACI: 30 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı, Savur.

KK15- GURBET AYAZ: 46 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Savur.

KK16- ASYA GARAN: 22 Yaşında, Üniversite Öğrencisi, Ev Kızı, Kayatepe Köyü.

KK17- EMİNE ERMİŞ: 37 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü

KK18- ZEYNEP SALMAN: 30 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.

KK19- AYŞE BOZKURT: 30 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.

- KK20- MERYEM ARTUÇ:** 26 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Ev Kızı, Kayatepe Köyü.
- KK21- EMİNE OĞUZ:** 38 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK22- GAZALE OĞUZ:** 30 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK23-GAZALE OĞUZ:** 70 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK24- SAKİNE OĞUZ:** 80 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK25- NURCAN SALMAN:** 45 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK26- MAKBULE AYKAL:** 39 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK27- ZÜBEYDE FİLİZ:** 46 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK28- BEŞİRE UTLU:** 45 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK29- TÜRKAN ÖZTÜRK:** 35 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK30- LATİFE ASKAY:** 55 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK31- ATİYE UTLU:** 38 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK32- FEHİME OĞUZ:** 39 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Kayatepe Köyü.
- KK33-HÜSNİYE ÇİTFÇİ :** 39 Yaşında, Ev Hanımı, Okur-Yazar değil, Kayatepe Köyü.
- KK34- EMİNE ÖZGÜÇ:** 44 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Koşuyolu Köyü
- KK35- MENİCE TURGAY:** 27 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Koşuyolu Köyü

- KK36- NEFİSE TURGAY:** 80 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Koşuyolu Köyü
- KK37- SİBEL KAVAK:** 28 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı, Koşuyolu Köyü
- KK38-BAHAR GÜLER:** 25 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı, Koşuyolu Köyü
- KK39- SADIYE ÇINAR:** 29 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Koşuyolu Köyü
- KK40- HALİME ÖZDEMİR:** 30 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Koşuyolu Köyü
- KK41- EMEL KORTAK:** 45 Yaşında, Okur-Yazar değil, Ev Hanımı, Koşuyolu Köyü
- KK42- ATİYE ODUNCU:** 48 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Köprülü Köyü.
- KK43- MEDİNE KAYMAZ:** 58 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Serenli Köyü.
- KK44- MEDİNE YAŞAR:** 40 Yaşında, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı, Soylu Köyü.
- KK45- TÜLAY EROĞLU:** 44 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Soylu Köyü.
- KK46- TENZİLE EROĞLU:** 25 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı, Soylu Köyü.
- KK47- ESRA ÖZBEK:** 23 Yaşında, Lise Mezunu, Ev Kızı, Şenocak Köyü.
- KK48- HALİME ÖZBEK:** 41 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Şenocak Köyü.
- KK49- NURSEL TEKİN:** 39 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Şenocak Köyü.
- KK50- YAZGÜL ÖZBEK:** 28 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Şenocak Köyü.
- KK51- HANIMI DEMİR:** 75 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Kırballı Köyü.

- KK52- ELMAS DEMİR:** 50 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kırbalı Köyü.
- KK53- SULTAN GÜL:** 50 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Kırbalı Köyü.
- KK54- HAYAT GÜL:** 60 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Kırbalı Köyü.
- KK55- HIZNA ARSLAN:** 65 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Kırbalı Köyü.
- KK56- GURBET AVCI:** 42 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Erkuran Köyü.
- KK57- BERİVAN AVCI:** 26 Yaşında, Lise Mezunu, Ev Hanımı, Erkuran Köyü
- KK58- HAMİDE AVCI:** 25 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Erkuran Köyü.
- KK59- AYŞE AYDEMİR:** 25 Yaşında, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı, Sancaklı Köyü.
- KK60- SEMİRA AYZ:** 42 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Sancaklı Köyü.
- KK61- SİHAM AYZ:** 38 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Sancaklı Köyü.
- KK62- SEVİM EROL:** 35 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK63- AYHAN FİDAN:** 50 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK64- MENİCE ŞİMŞEK:** 100 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK65- ZÜBEYDE DEMİR:** 70 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK66- RESMİYE UYGUR:** 65 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK67- FEYRUZ YAVUZ:** 45 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK68- SAMİRA UYGUR:** 55 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK69- LAMİA EFETÜRK:** 80 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK70- BEDRİYE YILDIZ:** 80 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.

- KK71- RABİA TULUM:** 85 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK72- SEVİM ŞİMŞEK:** 35 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK73- HASİBE EROL:** 95 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK74- ZÜBEYDE PATIR:** 85 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK75- VAHİDE EFETÜRK:** 75 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK76- LEYLA DAL:** 35 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Üçkavak Köyü.
- KK77- EMİNE ÇELİK:** 25 Yaşında, Lise Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK78- ZEKİYE KANAT:** 35 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK79- EMİNE ÇELİK:** 95 Yaşında, Okur-yazar değil, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK80- LÜTFİYE GÜL:** 48 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK81- AYHAN FİDAN:** 35 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK82-BEDRİYE DEMİR:** 45 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK83- ZEKİYE KANAT:** 37 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK84- ŞERİFE GÜL:** 35 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK85- NURTAN TAŞ:** 47 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK86- EMİNE YILMAZ:** 75 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK87- FATMA GÜL:** 34 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Başkavak Köyü.
- KK88- AYNUR OĞUZ:** 35 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yenilmez Köyü

KK89- MERYEM OĞUZ: 31 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yenilmez Köyü

KK90- GÜLHAN CEYLAN: 32 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yenilmez Köyü

KK91- AYŞE ÇİFTÇİ: 45 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yenilmez Köyü

KK92- HAYAT EKİN: 38 Yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yenilmez Köyü

KK93- MASUM ÇINAR: 55 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Memur, Savur.

DİZİN

A

Ad Verme, 28

ağaç, 13

akik, 53

Albastı, 22, 23, 24

Alkarısı, 22

Altın, 130, 131

altın tas, 26

Ana Kınası, 42

Anadolu mutfağı, 91

Anaerkil, 7, 156

Arife, 134

Ataerkil, 7

Ayn Fisto, 139

Ayn Kamar, 140

B

Barmat, 22

Başlık, 40, 41, 42, 85

baykuş, 50, 77, 137

Bayram, 132, 133, 134

Buhazi, 38

Büyü, 140, 141, 155

C

cemre, 110

D

dans, 42, 122

dini-büyüsel işlem, 113

Doğum, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 19, 22,

23, 25, 26, 27, 28, 48, 132

Dünya, 142, 149

E

el alma, 113, 114

Evlilik, 34, 35, 36

F

Fatma Ana eli, 25

Feminist Kuram, 6

Folklor, 5, 6, 144, 147, 149, 153, 155,
157

G

ganima, 21

Ganima, 21, 23, 26

Gassal, 53

gelenek, 36, 39, 78, 86, 132, 145

gelin, 37, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46,
47, 60, 62, 66, 69, 81, 100

Giyim, 125, 126, 127, 130, 145, 147

Giyim-kuşam, 125, 130

giysi, 125

H

Hakika, 115

Halay, 124

Halk, 2, 7, 12, 25, 78, 79, 91, 113,

114, 122, 123, 136, 138, 144, 146,

147, 148, 149, 150, 151, 152, 153,

154, 155, 156, 157

Halk hekimliği, 12, 113

Halk tababeti, 113

Haredbe, 19

hastalık, 117, 143

Havş, 53

Hedik, 34

Helhil, 46

Hıbbaze otu, 14

Hınne, 43, 44, 62

I

Imgaz, 22

i

İçhez, 41, 42

ilaç, 13, 14, 114, 116

ilk süt, 12

İnanç, 136, 149

inanış, 46, 114, 136

ipşime, 23

İstevre, 3

İstovre, 3

K

Kadın, iii, iv, v, 1, 5, 6, 7, 14, 15, 19,
20, 28, 31, 32, 33, 52, 53, 59, 62,
64, 65, 66, 67, 68, 72, 74, 75, 78,
79, 80, 82, 83, 85, 88, 119, 123,
130, 147, 149, 151, 152, 153, 154,
155, 157, 158

kadın imgesi, 7

Kına, 37, 42, 43, 44, 59, 62, 89, 119,
123, 174

Kırk, 30, 32

kırlık tası, 26

kısır, 12

Kısmet, 37, 115

kimlik, 7, 28, 125, 126, 130

Kocakarı, 13

Kur'an-ı Kerim, 25, 51, 53

Kuran-ı Kerim, 30

Kurban, 73, 75, 90, 134, 135

kutsal, 3, 8, 9, 10, 34, 74, 136, 137,
145

Küçük Mardin, 3

L

libe, 27

liste yazma, 39

Lohusa, 30, 31, 33

M

Maksel, 104

Matar, 71, 111

Mavi boncuk, 139

Mayfirenci, 104

Meryem Ana otu, 17

Meryem Cuması, 110, 144

mevsim, 106

Mezar, 58

Mezopotamya, 3, 4, 5, 28

Mitolojik Ana, 7

muska, 21, 114, 120, 139, 142

N

Navik, 30

Nazar, 115, 138, 139, 156

nazar taşı, 26

Nisan yağmuru, 71

Nişanî, 40

O

Ocakçı, 114

otacı, 113, 114

Oyun, 122, 123

Ö

Ölüm, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 150

R

Ramazan, 132, 133, 134

renk, 127, 145

ritüel, 28

ruh, 23, 48, 51, 75

Rüya, 50

S

Sabahiye, 47

saçı, 46, 53, 63, 129, 142

sağaltma, 12, 113

Savur, iii, iv, v, vi, 1, 2, 3, 4, 5, 11, 13,

17, 18, 23, 32, 36, 45, 60, 63, 69,

72, 74, 76, 81, 84, 86, 91, 92, 105,

109, 121, 124, 126, 145, 158, 175

Selika, 34

Sofra Geleneği, 92

Staor, 2

Süslenme, 130

süt parası, 39, 40, 41

Ş

şaman, 137

Şerbet, 40, 98

şifa, 113, 119

T

tabip, 113

takvim, 106, 107

Tanrı, 76, 134, 136, 137, 142

taş kınası, 116

tın, 48

Tilbe, 38

Titnesse, 19

toplum, vi, 7, 22, 47, 49, 59, 64, 76,
106

toplumsal cinsiyet, 6, 125

toprak kınası, 116

tören, 36, 48

türbe, 16, 26

U

Umay, 24

Y

Yas, 55, 56, 57, 125

yemek, 27, 40, 45, 55, 81, 82, 92, 93,
94, 95, 97, 98, 100, 102, 116, 119,
125, 135, 140, 144

yıldız, 137

Z

zaman, v, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16,
19, 29, 36, 37, 38, 39, 41, 45, 49,

50, 51, 52, 53, 56, 62, 65, 69, 76,
79, 81, 83, 84, 106, 113, 118, 125,
132, 142, 145
Zilgit, 46

EKLER

Fotoğraf 1: İşkembe Dolması

Fotoğraf 2: Keket Mişviyin

Fotoğraf 3: Kurutmalarla Yapılmış Etli Yaprak Dolması

Fotoğraf 4: Sembusek (Ay böreği)

Fotoğraf 5: İkbebet (Haşlanmış İçli Köfte)

Fotoğraf 6: Maklube

Fotoğraf 7: Isfire (Ekmekli Pekmez Tatlısı)

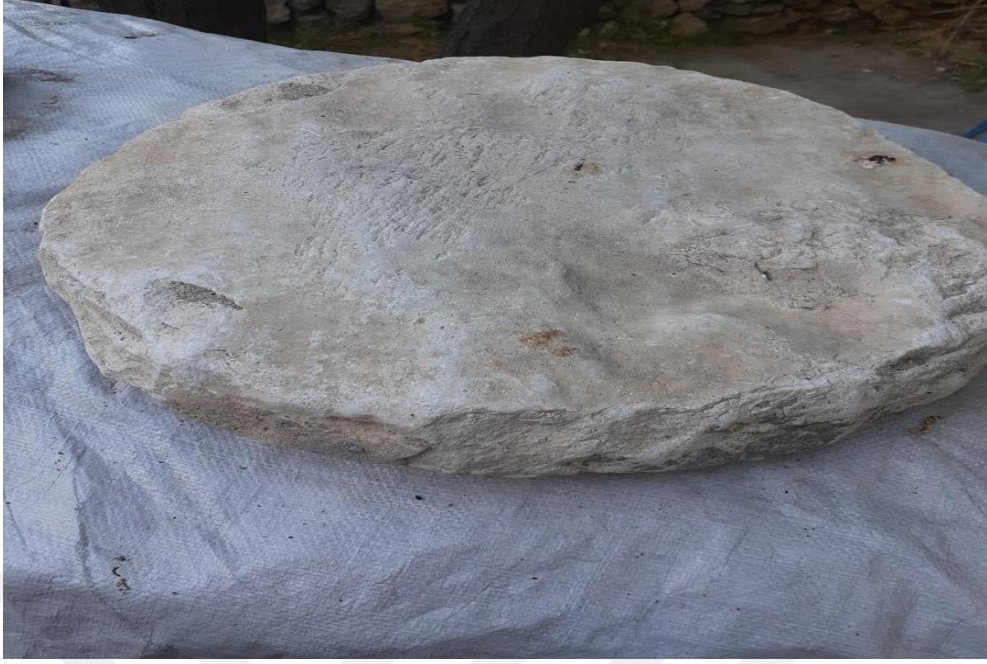
Fotoğraf 8: İkliçe (Vefat Eden Biri İçin Yapılan Çörek)

Fotoğraf 9: Sofra Düzeni

Fotoğraf 10: Yemek Pişirilen İtfeye

Fotoğraf 11: Ferşe: Üzerinde et dövülür

Fotoğraf 12: Tannor (Tandır)

Fotoğraf 13: Kırlık Tası

Fotoğraf 14: Diş Buğdayında Miray Bebeğin Kalemî Seçmesi

Fotoğraf 15: Nazara Karşı Hazırlanan İphor

Fotoğraf 16: Kına Sepeti

Fotoğraf 17: Savur Merkezde Ziyaret Yeri

Fotoğraf 18: Koşuyolu Köyünde Ziyaret Yeri